لاوان

ژمارە: ٣٧

پوشپەڕی ١٣٨٩ی هەتاوی ـ ٢٠١٠ زایینی

دەوری دووهەم، ساڵی دەیەم

یەکیەتیی لاوانی دێموکڕاتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەری دەکا

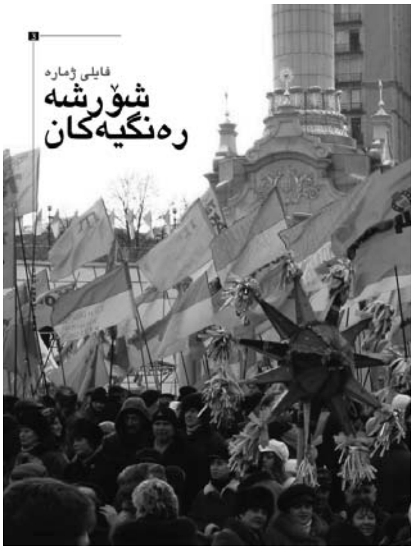

خاوەن ئیمتیاز:

یەکیەتیی لاوانی دێموکڕاتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان

دەستەی نووسەران:

سەید جەلال ساڵحی ، هەژیر عەبدوڵڵاپوور

سیروان مووساپوور ، وریا ساڵح زادە

تەها ڕەحیمی

بەرگ و مونتاژی ناوەوە :

ئاگری باڵەکی

سەرنووسەر:

عەبدوڵڵا عەبدوڵڵا پوور

abdulla.abdullpoor@gmail.com

تایپ:

سەلاح خەلیل بەیگی

بۆ زانیاری زیاتر سەردانی ئەم ماڵپەڕە بکەن: www.lawan.com

سەروتار

ئێعدام کردنی چالاکانی مەدەنی و سیاسی نیشانەی زەبوونی دەسەڵاتە

ئێعدام کردنی مرۆڤەکان لە کۆنەوە بووەو هەیە و حکوومەت و دەسەڵاتداران بۆ ڕزگاربوون لە چنگ ویست و داخوازییە بەرحەقەکانی بە قەولی خۆیان نەیارەکانیان گرتوویانەتە بەر و ئەم کردەوەیەش بە شـێوەی جۆراوجۆر بەڕێوە چووە، دەتوانین بڵێین کە لە سەرەتادا هەموو دەوڵەتان کەڵکیان لەم جۆرە سزا نامرۆڤانەیە وەردەگرت، و یەکەم وڵات کە ئەو ڕەچەیەی شکاند و سزای ئێعدامی لە لیستی سزاکانی خۆی هەڵگرت، وڵاتی ئیتالیا بوو و دواتر وردە وردە وڵاتانیتریش سـزای ئێعدامیان لە لیسـتی سزاکانی خۆیان هەڵگرت، بەڵام هەنووکەش هەندی وڵات هەن کە کەڵک لەم جۆرە سـزایە وەردەگرن کە کۆماری ئیسـلامی ئێران لە ریزی هەرە پێشەوەی ئەم وڵاتانەیە کە سـزای ئێعدامی تێدا بەرێوە دەچێ و لەو بارەوە پشـکی شێری بەر کەوتووەو ئەگەر بە پێی ڕێژەی دانیشتوان حەساوی بۆ بکەین یەکەم وڵاتی جیهانە کە زۆرترین ئێعدامی زیندانیانی سیاسیی و مەدەنی تێدا بەرێوە دەچێ. لە نوێترین کردەوەی دژە مرۆییانەی خۆی کە لە نۆزدەی بانەمەڕی ئەمسـاڵدا بەڕێوەی برد، ئێعدامی ئەو پێنج چالاکە مەدەنییە بە ناوەکانی فەرزاد کەمانگەر، شیرین عەلەم هوولی، فەرهاد وەکیلی، عەلی حەیدەریان و مێهـدی ئیسـلامیان بوو کە دژکردەوەیەکی بەرینـی نێودەوڵەتی بەدواوە بوو. هەروەها لـە وڵاتانی دەرەوە پەنابەرانی ئێرانی بە تایبەت کوردانی ڕۆژهەڵات بە وەڕێ خسـتنی ڕێپێوان و کۆبوونەوە لە بەردەم باڵوێزخانەی ئێـران لـەم وڵاتانەدا ئەو کردەوە دژە مرۆییانەی کۆماری ئیسـلامیان مەحکووم کـرد، بەڵام ئەوەی جێگای لێوردبوونەوەیە شکانی قەڵای بێدەنگی خەڵکی کوردستان بوو کە بە مانگرتنە گشتییەکەی **٢٣**ی بانەمەڕ و بەدوای ئەویشـدا کوژانەوەی چرای ماڵەکانیان لە شـەوی چلەی ئەو شەهیدانە کە ئەوەش بەرهەمی یەک هەڵوێستی حیزبە کوردییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردسـتان لە بەرامبەر ئەم تاوانەی کۆماری ئیسـلامی کە دەمێک بوو خەڵکی کوردستان ڕەخنەی ئەوەیان لە حیزبەکان دەگرت کە دەبێ یەک هەڵوێست بن تاکوو ئێمەش یەک هەڵوێست بین. بەڕاسـتی خەڵکی کوردسـتان یەک دەست نیشـانیان دا کە دژی کۆماری ئیسلامین و ئەگەر حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش یەک هەڵوێست و تەنانەت لە یەک بەرەش دا بن، بەدەم داواکارییەکانیانەوە دێن و لە هیچ شتێکیش ناپرینگێنەوەو بەم حەرەکەتە مەدەنییەیان نیشانیان دا کە خەڵکی کوردستان چەندین هەنگاو لە پێشەوەی خەڵکی باقی ناوچەکانی دیکەی ئێرانەوەن و چیتر لە بەرامبەر ئێعدامی ڕۆڵەکانیان بێدەنگ نابن. لەگەڵا ئەوەی کە چەندین چالاکی سیاسی و مەدەنی دیکەی کورد هەنووکە لە چاڵە ڕەشەکانی کۆماری ئیسلامی دان و مەترسی سەپاندن و بەڕێوەچوونی سزای ئێعدامیان لەسەرە، دەبێ خەڵکی کوردستان بە درێژەدان بەم حەرەکەتە مەدەنییانەیان لە بەرامبەر هەر کردەوەیەکی دژە مرۆییانەی کۆماری ئیسـلامی ڕاوەسـتن و نەهێڵن ڕۆڵەکانیان ئێعدام بکرێن و هەروەها زیاتر لە پێشووش تەوژم بۆ حیزبەکانیان بێنن تاکوو تەنانەت هەڵوێستەکانیان لە پرسە نەتەوەییەکاندا یەک بخەن. چونکە یەک هەڵوێسـتی ئەوان یەک هەڵوێسـتی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی بەدواوەیە و بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەباتە قۆناغێکی نوێوە.

www.lawan.com

فایلی ژماره:

شۆرشه رەنگییەکان

www.lawan.com

شۆڕشی نارنجی ئۆکراین لە ساڵی ٢٠٠٤ی زایینی

شۆڕشی ڕەنگی چیە؟!

سەید جەلال سالحی

گەلێ جار گوێ بیستی ئەو وشەیە بووین و تەنانەت لە وڵاتەکەی خۆشماندا وەها شۆڕشێک کە بە بزووتنەوەی سەوز ناسراوە، هەنووکە لە حاڵی چالاکی دایە و **٢٢**ی جۆزەردان(**٨٩**) ساڵ وەگەڕی یەک ساڵەی دامەزرانی بوو، بۆیە بە پێویستی دەزانم هەرچەند کورتیش بێ ئاوڕێک لەو شۆڕشانە بدەینەوە تا زیاتر لە گەڵیان ئاشنا بین.

شۆڕشی ڕەنگی کە شۆڕشی مەخمەڵی یان شۆڕشی «گوڵی»شی پێ دەڵێن، جۆرە گۆڕانکارییەکی بێ خوێن ڕشتنە کە بۆ یەکەم جار لە لایەن «واسلاو هاوڵ» سەرۆک کۆماری پێشووی چێک کە ئەوکات ڕێبەری نارازیانی ئەم وڵاتە بوو، هاتە سەر زار و زمانان.

کاتێک باس لە شۆڕش(انقلاب) دەکرێ مەبەست نە تەنیا گۆڕینی دەوڵەت، بەڵکوو گۆڕینی سیستمی سیاسی وڵات و هاتنی حکوومەت و سیستمێکی نوێ بە بەرنامە و پلانی نوێوەیە. ئەم گۆڕانکارییەش دەکرێ هەم بە شێوەی توندوتیژی و هەمیش بە شێوەی نەرم یانی بێ توندوتیژی بێ، شێوە توندەکەی دەگەڕێتەوە بۆ شۆڕشی کلاسیک و شێوە نەرمەکەشی دەگەڕێتە بۆ ئەو شۆڕشە ڕەنگی یا مەخمەڵییانەی کە مەبەستی باسەکەمانە. کەوابوو شۆڕشی ڕەنگی لە ژێر مۆدێل گەلێکی ناسراو و کلاسیکی کۆمەڵگاناسی سیاسیدا، ناچێتە چوارچێوەی گۆڕانکاری و ئاڵ و گۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە، بەڵکوو دیاردەیەکی پاش شەڕی سارده واتە، نوێ و هەمیش زۆر پێشکەوتوو نیە. کەواتە شۆڕشی ڕەنگی هەم مودێلێک بەرەو دێموکراسی و هەمیش ستراتیژییەک بۆ هێزە دێموکراسی خواز و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و هەروەها دیاردەیەک لە

www.lawan.com

بانگەشە و پڕوپاگەندەیە، یانی دەکرێ بڵێین شۆڕشی ڕەنگی کودیتایەکی پۆست مۆدێڕنە. بۆیە تەنیا لە نەبوونی هەڕەشە و گوڕەشەی مەترسیدار دایە کە دەکرێ شۆڕش گەلێکی نارنجی و لالەیی و ... وەڕێ بخەین. بە واتایەکیتر شۆڕشی ڕەنگی بەو ئاڵ و گۆڕ و گۆڕانکارییانەی کە تاکوو ئێستا لەو وڵاتانەی کە دوای لێک هەڵوەشانی یەکیەتیی سۆڤییەتی پێشوو سەربەخۆییان وەرگرتووە، ڕووی داوە. ئەم گۆڕانکاریانە بە ڕوودانی شۆڕشی مەخمەڵی (velvet revolution) لە ١٧ی نوامبر تا **٢٩**ی دیسامبری **١٩٨٩**ی زایینی کە بە سەردەمی شەش حەوتوویی بەناوبانگە، لە چێکوسلۆواکیدا دەست پێ دەکا و بە ڕوودانی زنجیرە گۆڕانکارییەکی هاوشێوەی لە وڵاتەکانی سێربستان (دوو قۆناغی **١٩٩٧** و **٢٠٠٠**)، گۆرجستان (**٢٠٠٣**)، ئۆکڕاین (**٢٠٠٤**)، قێرقیزستان (**٢٠٠٥**) بەردەوام بووە. بۆیە بە پێویستی دەزانم ئاماژە بە بەشێک لە لایەنە جۆراوجۆرەکانی شۆڕشە ڕەنگییەکان و کاریگەرییەکانیان لە ئاستێکی دیاری کراودا بکەم:

سەردەمی پاش لێک هەڵوەشانی یەکیەتیی سۆڤییەت و کۆتایی هاتنی شەڕی سارد کە بە «کۆتایی سەردەمی دیکتاتۆڕەکان»، «دەست پێ کردنی سیستمی نوێی جیهانی»، «سەردەمی ئاشتی جیهانی»، «سەرکەوتنی مەدەنییەتی ڕۆژئاوا»، «کۆتایی کۆمۆنیزم» و ... هتد، ناوزەد کراوە، زیاتر لە هەموو شتێک لە گەڵ وشەی دێموکڕاسیدا لە شەڕ و کێشەدا بوون، بەڵام لە پێوەندی لە گەڵ شێوازە جۆراوجۆرەکانی بەرەوپێش بردنی پرۆسەی دێموکڕاتیزەکردن کە بۆ هێزە دێموکڕاسی خوازەکانی ئەو وڵاتانەی کە خاوەن حکوومەت گەلێکی سەرەڕۆ و ملهۆڕن بە ڕەوا دەزاندرێ. تیۆرییەکانی سامۆئێل هانتینگتۆن لەو سەرچاوە باشانەن کە لە ڕاستیدا باسی بە سیستم بوونی ئەزموونی بۆرژوازی لە ئاستی جیهان لە چارەگە سەدەی ئەم دواییەدا دەکا، دایە. هانتینگتۆن بە سەرنجدان بە ئەزموونی تێپەڕ بوون لە دیکتاتۆرییەوە بۆ دێموکڕاسی لە وڵاتەکانی ئەمریکای لاتین، ئاسیای ڕۆژهەڵات، ئەفریقای باشوور و ئورووپای ڕۆژهەڵاتدا پێشنیاری سێ مودێل بۆ دێموکڕاتیزەبوون دەکا:

١: گۆڕان:

لەم شێوازەدا باڵێکی دێموکڕاسی خواز لە نێو خۆی وڵاتدا و ئۆپۆزیسیۆنێکی میانەڕەو لە دەرەوەی وڵات پێکەوە بەرنامەکان بەرەوپێش دەبەن، بەڵام ئەساسی کار و بەرەوپێشەوە بردنی کارەکان لە دەست باڵی دێموکڕاسی خوازی نێو خۆی وڵاتە و ئەو بۆ خۆی دەزانێ کارەکان چۆن بەڕێوە ببا. وەک ئەزموونی گۆڕانکاری ئیسپانیای ژەنڕاڵ فرانکۆ بۆ حکوومەتی کارلۆس و بڕێزیل لە ژێر دەسەڵاتداری نیزامییەکان دا.

٢: جێگۆڕکێ:

پێکهاتەی هێزە پێشڕەوەکان لەم مودێلەدا هەروەک مودێلی پێشوو وایە تەنیا بەم جیاوازییەوە کە لەم مودێلەدا دەست پێشخەری و چۆنیەتی بەڕێوەبردنی کارەکان لە دەست ئۆپۆزیسیۆنی میانەڕەوی دەرەوەی وڵات دایە. وەک پێ ئەسپاردنی دەسەڵات لە لایەن حکوومەتی ئاپارتایدی ئەفریقا باشوور یا حیزبی کۆمۆنیستی چێکۆسلۆواکی.

٣: ڕووخان:

دیارە هانتینگتۆن تیۆرییەکانی خۆی بەر لە ڕوودانی شۆڕشە ڕەنگییەکان یا دانی گەڵاڵەی ڕیفڕاندۆم لە ئێراندا پێشکەش

www.lawan.com

کاتێك باس لە شۆڕش (انقلاب) دەکرێ مەبەست نە تەنیا گۆڕینی دەوڵەت، بەڵکوو گۆڕینی سیستمی سیاسی وڵات و هاتنی حکوومەت و سیستمێکی نوێ بە بەرنامە و پلانی نوێوەیە. ئەم گۆڕانکارییەش دەکرێ هەم بە شێوەی توندوتیژی و هەمیش بە شێوەی نەرم یانی بێ توندوتیژی بێ.

کردوه، بەڵام چونکە ئەم باسەی ئێمە زۆر هاوشێوەی ئەم مودێلەی هانتینگتۆنە، کەمێک زیاتر هەڵوێستەی لەسەر دەکەین. ئەم مودێلەی کە زۆر وەک شۆڕش دەچێ، بۆ ئەو وڵاتانەی کە حکوومەتەکەیان دیکتاتۆڕ و هیچ ئاڵ و گۆڕێکی تێدا بەدیی ناکرێ و یەک دەست و مەجالی دروست بوونی هیچ جۆرە لایەنێکی نێوخۆیی نادا و دەبێ هەموویان بە هۆی ئۆپۆزیسیۆنەوە لاببرێن، بە کار دەبرێ. هەر بۆیە ئۆپۆزیسیۆنێکی میانەڕەو بەهێز دەکرێ و ئەویش لە ژێر چاوەدێری وڵاتانی دەسەڵاتدار و پشتیوانەوە پرۆسەکە کۆنترۆڵ دەکا تا زیانێکی ئەوتۆ لە کۆمەڵانی خەڵک نەدا یانی توندوتیژی و بێ سەرەوبەرەیی بە ئاستێکی کەم بگەیەنێ و کۆنترۆڵی نارەزایەتییەکانیش بکا. وەک ڕووخانی حکوومەتی چائۆشسکۆ لە ڕۆمانی و مارکۆس لە فیلیپین. بە شێوەیەکی گشتیی تاکوو ئێستا لە گەڵ ئەم شۆڕشە ڕەنگی یا مەخمەڵییانە بەرەوڕووبووین:

ئەلف: شۆڕشی گوڵی ڕۆز (شۆڕشی ڕۆزەکان):

بە دوای ساختەکارییەکی بەربڵاو لە هەڵبژاردنە پارڵمانییەکانی گۆرجستان لە ساڵی ٢٠٠٣ی زایینیدا، نارەزایەتییە گشتییەکانی نەیارانی ئێدوارد شواردنادزە بە ڕێبەرایەتی میخایل ساکاشویلی دەستی پێ کردو لە ٢٣ی نوامبری هەر ئەو ساڵەدا بووە هۆی دەست لە کار کێشانەوەی شواردنادزە لە دەسەڵات و دەست پێ کردنی حکوومەتی ساکاشویلی کە بە دۆن کیشوەتی گۆرجستان بەناوبانگە. واتە کاتێک شواردنازە ویستی یەکەم کۆبوونەوەی پارڵمان بکاتەوە، جەماوەری نارازیی بە دروشمی ئەو کۆبوونەوەیە نایاساییە بە لە دەست دا بوونی گوڵی ڕۆز خۆیان کرد بە پارڵماندا و شواردنادزەش کۆبوونەوەکەی جێهێشت و ڕۆیشت، ئیتر ئەو شۆڕشە بە شۆڕشی ڕۆزەکان ناوبانگی دەرکرد.

ب: شۆڕشی نارنجی:

مەسمووم کردنی ویکتۆر یوشچنکۆ لە کاتی هەرا و هوریای هەڵبژاردنەکانی چوارەمین دەورەی هەڵبژاردنی سەرۆک کۆماری ئۆکراین لە ساڵی ٢٠٠٤ی زایینی و ئەگەری دەست تێدانی بوونی ویکتۆر یانۆکۆویچ ڕەقیبی سەرسەختی یوشچنکۆ لەم قەزیەدا ئاوری شۆڕشی نارنجی ئۆکراینی هەڵایساند کە پاش شەش ڕۆژ ڕێ پێوانی لایەنگرانی یوشچنکۆ سەرەنجام پارڵمانی ئەم وڵاتە ئاکامی هەڵبژاردنەکانی باتڵ کردەوەو بە بەڕێوەچوونی دووبارەی هەڵبژاردنەکان ویکتۆر یوشچنکۆ بە وەدەست هێنانی ٥٢ لەسەدی دەنگەکان دەسەڵاتی گرتە دەست.

ج: شۆڕشی گوڵاڵەکان (لالەیی):

هەڵبژاردنە پارڵمانییەکانی ٢٧ی فێوریەی ٢٠٠٥ی زایینی لە قێرقیزستان کە بە دوای داخستنی هەندێک ڕۆژنامە و وێستگە ڕادیۆییەکانی نارازییان بەڕێوەچوو کە لە ئاکامدا لایەنگرانی «عەسکەر ئاقایۆف» سەرکەوتنێکی بەرچاویان وەدەست هێنا، لە کۆتایی دەوری دووهەمی دەنگدان لە ١٣ی مارس دا ڕێکخراوی ئاسایش و هاوکاری ئورووپا ڕەوتی هەڵبژاردنەکەی بە زۆر کەم و کورییەوە بە باشی لە قەڵەم دا. یەکەم نارەزایەتییەکان بە دژی چۆنیەتی بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنەکان لە شارەکانی باشووری وڵاتەوە دەستی پێ کرد تا وایی لێهات لە ٢١ی مارسی ٢٠٠٥دا ئاقایۆف لە ژێر تەوژمی بیروڕای گشتیدا دەستووری دا پێداچوونەوە بە ئەگەری سەرپێچی کردنەکان بکەن و لە ڕۆژی ٢٤ی مارس لە کاتی یەکەم ڕێ پێوانی گەورەی خەڵک لە بیشکێک (پێتەخت)، دەوڵەتەکەی ڕووخا و ئاقایۆف لە گەڵ بنەماڵەکەی چوونە قەزاقستان و دوایە بەرەو ڕووسیە هەڵاتن و شۆڕشی گوڵاڵەکانیش چونکە لە وەرزی بەهاردا ڕووی دا ئەم نازناوەی پەیدا کرد، سەرکەوتنی وەدەست هێنا. ڕایەکی دیکەش هەیە کە گۆیا عەسکەر ئاقایۆف لە دواین قسەکانیدا لە قێرقیزستان گوتبووی کە: «ناهێڵم هیچ شۆڕشێکی ڕەنگی وەک ڕۆز، زەرد یان سوور لە وڵاتەکەمدا ڕووبدا». دژبەرەکانیشی هەر بە کەڵک وەرگرتن لەم ڕستەیە شۆڕشەکەیان ناو نا شۆڕشی گوڵاڵەکان.

دیارە جیاواز لەو شۆڕشانە کە بە شۆڕشی ڕەنگی ناسراون، شۆڕشی دیکەش بە ناوی دیکەوە کراون بۆ وێنە، شۆڕشی میخەک کە ناوە ئەسڵییەکەی «شۆڕشی کۆماری»یە لە ٢٥ ئاوریلی ساڵی ١٩٧٤ی زایینیدا بە هۆی ئەفسەرە شۆڕشگێڕە لاوەکان لە شاری لیسبۆنی پۆرتوغاڵ دەستی پێ کرد و بە کۆتایی هێنان بە حکوومەتی دیکتاتۆڕی کە سالازار دامەزرێنەری بوو، بووە هۆی بە دەسەڵات گەیشتنی ژەنراڵ ئێسپینۆلا لەم وڵاتەدا. چونکە ئەم شۆڕشە بە بێ خوێن ڕشتن و ئاژاوەو کێشە و هەرا ئەنجام درا لە مێژووی پۆرتوغاڵدا بە ناوی شۆڕشی دێموکراتیک بەناوبانگە و هەروەها خەڵک بە گوڵی میخەک پێشوازییان لە سەربازەکان کرد، بە «شۆڕشی میخەک» ناوبانگی دەرکرد. هەروەها لە ئاگۆست و سێپتامبری ٢٠٠٧ی زایینی لە میانمار «شۆڕشی زەعفەران» هەروەک ئەو شێوازانەی کە لە گۆرجستان و

www.lawan.com

ئۆکراین کەڵکی لێ وەرگیرا، دەستی پێکرد، بەڵام سەرنەکەوت.

هەڵسەنگاندنی چۆنیەتی و ڕوودانی ئەم گۆڕانکارییانە هەموو بەرەو یەک ئاقاری هاوشێوەو وەک یەک کە لە تەواویان دا هاوبەشە، دەمان با. بە شێوەیەکی گشتیی ئەو وڵاتانەی دیکتاتۆڕن و تەنانەت یاسای وڵاتەکەش بە جوانی بەڕێوە نابەن و پابەندی هیچ ڕێسا و یاسایەک نین، خەڵکیان لێ وەدەنگ دێ و لە قاڵبی بزووتنەوەگەلێکی ئاشتی خوازانە و مەدەنیدا دێنە مەیدان کە زۆر جار ئەو بزووتنەوانە خۆڕسکن و گەلێ جاریش بەرنامەڕێژی پێشوویان بۆ کراوە، کەواتە ئەو بزووتنەوانەش عادەتەن وەک سەمبولی خۆیان ڕەنگێک دەکەنە هێمای خۆیان و بەوە دەناسرێنەوە وەک ئەو وێنانەی لەسەرەوە ئاماژەمان پێ کردن. زۆر جار ئەو شۆڕشانە سەرکەوتنیان وەدەست هێناوە وەک شۆڕشی ساڵی ١٩٨٩ی چێکۆسلۆواکی کە بە کەمترین توندوتیژییەک کۆتاییان بە حکوومەتی دیکتاتۆڕی کۆمۆنیزم هێنا و گەلێ جاریش سەرنەکەوتوون و لە نوتفەدا خەفە کراوە وەک ئۆزبەکستان. ئەوەی جێگای باسە ئەوەیە کە ئایا بزووتنەوەی سەوزە دەکرێ وەک شۆڕشێکی ڕەنگی چاوی لێ بکەین یان نا؟!

هەرچەند زۆر لە خاوەن نەزەران لەسەر ئەو باوەڕەن کە بزووتنەوەی سەوز ناچێتە چوارچێوەی شۆڕشی ڕەنگی یان مەخمەڵییەوە، زۆر کەسیش پێیان وایە نا ئەویش جۆرێک لە شۆڕشی مەخمەڵییە، بەڵام بە هێندێک جیاوازییەوە. بۆ وێنە دوکتور هومەنی پەیمانی هەڵسەنگاندنی بزووتنەوەی سەوزی ئێران لە گەڵ ئەو بزووتنەوانەی کە لە وڵاتەکانی پێشووی یەکیەتیی سۆڤییەتدا پێک هاتوون، بە هەڵە دادەنێ و بەم شێوەیە لێکی دەداتەوەو دەڵێ: «ئەوەی کە لە قێرقیزستان و گۆرجستان ڕووی داوە لە گەڵ ئەوەی کە لە ئێرانێ دایە بە تەواوی لێک جیاوازن، چونکە لە وڵاتەکانی وەک گۆرجستان بە دوای نارەزایەتییەکانی خەڵک بەشێک لە حاکمییەت بە هاوکاری وڵاتە دەسەڵاتدارەکانی دەرەوە بە دەسەڵات گەیشتن، بەڵام لە ئێراندا وەها شتێک لە گۆڕێ نیە. بزووتنەوەی سەوز لە ئاکامی نارەزایەتی بەرینی خەڵک لە سیستەمی دەسەڵات پێک هات. بزووتنەوەی سەوز هێزێکە کە پیشاندەری نارەزایەتی خەڵک لە گەڵ تەواوی سیستەم و بارودۆخی هەنووکەی ئێرانییە. مەسەلەکە تەنیا ئەو هەڵبژاردنە ناڕاستەی کە ساڵێک لەمەبەر بەڕێوەچوو، نیە و تاکوو ئێستا هیچ فاکتەر یان دەسەڵاتێکی دەرەکی لە پشت نەبووە».

هەروەها ناوبراو دەڵێ: «جیاوازی ئێران لە گەڵ گۆرجستان، ئۆکراین و قێرقیزستان دا ئەوەیە کە ئاڵۆزی سیستەمی ئابووری، سیاسی و کۆمەڵایەتیی ئێران ئەو مەجالەی لە دەسەڵاتە دەرەکییەکان بۆ کاریگەردانان لەسەر بزووتنەوە نێوخۆییەکانی ئێران زۆر بەرتەسک کردۆتەوەو هیچ وڵاتێکی دەرەکی ناتوانێ ڕێبەری بزووتنەوە خەڵکییەکان لە نێو ئێرانێدا بەدەستەوە بگرێ«.

دیارە پێکهاتەی هەر وڵاتێک لە گەڵ وڵاتێکیتردا بە تەواوی لێک جیاوازەو تەنانەت شۆڕشەکانیشیان لێک جیاوازن، کەواتە پێکهاتەی ئێران لە هەموو بوارێکدا لە گەڵ ئەو وڵاتانەی کە شۆڕشی ڕەنگیان بە تایبەتی تێدا ڕووی داوە، جیاوازە، بەڵام زۆر لایەنی هاوشێوەشیان هەیە بۆ وێنە ئەو بزووتنەوەش هەوڵی داوە بە دوور لە توندوتیژی و ئاڵۆزی بێ و گەلێ جار بۆ بەرگری لە خوێن ڕشتن مەسەلەن بۆ هاتنە سەر شەقامەکان وەک ساڵ وەگەڕی دامەزرانی، داوای مۆڵەتی یاساییەکان لە حکوومەت کرد یان لە زۆر لە وت و وێژەکانیاندا داوایان کردوە کە ئێمە قانوونی ئەساسیمان قەبووڵە و وەرەن بە پێی یاسا لە گەڵمان بجووڵێنەوەو مافی خۆمانمان دەنێ. کەواتە ئەو جووڵانەوەش کە وەک ڕۆژێکی دیاری کراو واتە لە ٢٢ی جۆزەردانی ١٣٨٨ی هەتاوی لە ئاکامی کودیتای هەڵبژاردنی دەیەمین خولی سەرۆک کۆماری و دانانەوەی ئەحمەدی نەژاد وەک سەرۆک کۆمار، دامەزرا، بەڵام پێشینەکەی ئەگەر بۆ زۆر زووشی نەگەڕێینەوە کە کۆماریی ئیسلامی هەر لە یەکەم ساتەکانی هاتنە سەرکارییەوە دەستی کرد بە کوشت و کوشتاری خەڵکی بێ تاوان و ... هتد و تا ئێستاش هەر بەردەوامە، دەگەڕێتەوە بۆ ڕووداوی «کوی دانشگاه» لە ساڵی ١٣٧٨ی هەتاوی، دەتوانین وەک شۆڕشێکی مەخمەڵی یان ڕەنگی چاوی لێ بکەین. ئەوەش کە ئایا سەردەکەوێ یان لە گەڵ شکست بەرەوڕوو دەبێ، قەزاوەتەکەی دادەنێین بۆ داهاتوو. ئەوەی کە جێگای گرینگیدان و بایەخ پێدانە ئەوەیە کە لە تەواوی شۆڕشەکان دا چینی لاوان و ژنان ڕۆڵی بەرچاویان بووەو گێڕاوە، هەروەکی ئێستاش لە ئێرانێدا دەی بینین و تەنانەت ئەوانەش کە بوونەتە قوربانی و شەهید بوون، لە گەنج و لاوەکان(هەر دووک ڕەگەز) پێک هاتوون، کەواتە لاوان چینی دوارۆژی هەر وڵاتێک و پشت و پەنای نەتەوەکەیان.

سەرچاوە: ئەنتەرنێت(بە تایبەتی ماڵپەڕی ویکی پیدیا)

»

بە شێوەیەکی گشتیی ئەو وڵاتانەی دیکتاتۆڕن و تەنانەت یاسای وڵاتەکەش بە جوانی بەڕێوە نابەن و پابەندی هیچ ڕێسا و یاسایەك نین، خەڵکیان لێ وەدەنگ دێ و لە قاڵبی بزووتنەوەگەلێکی ئاشتی خوازانە و مەدەنیدا دێنە مەیدان کە زۆر جار ئەو بزووتنەوانە خۆڕسکن و گەلێ جاریش بەرنامەڕێژی پێشوویان بۆ کراوە.

«

www.lawan.com

چەمکی شۆڕشە مەخمەڵییەکان و شـــ

و: ئاگری عەبدوڵڵاپوور

شۆڕشە رەنگییەکان

شۆڕشـــە رەنگییەکان، چەمکێکە کە بە شێوەی کۆمەڵا بە گرووپێک لە بزووتنەوە پێوەندیدارەکان دەگوترێ کە لە زۆرێک لە کۆمارەکانی پێشووی یەکیەتیی سۆڤییەت و وڵاتانـــی رۆژهەڵات(بلـــوک شـــرق) رووی داوە. لایەنی هاوبەشـــی تەواوی ئەو بزووتنەوانە، خەباتی نێگەتیڤە کە بە دژی دەسەڵاتدارانی دەمارگرژو دیکتاتۆر ئەنجام دراوە. بە شـــێوەیەکی گشـــتی، بەرهەڵستکارەکان پشتیوانیان لە دێموکراسی و ئازادی کردوەو لە هەموو شێوەکانیدا رەنگێک یا گوڵێکی تایبەتیان وەک سەمبول هەڵبژاردوەو کەڵکیان لێ وەرگرتووە.

هۆکاری سەرهەڵدانی شۆڕشە رەنگییەکان

بە پێی ئەو راســـتییانەی کە هەن، رێکخراوە ناحکومییەکان(NGO)، رۆڵێکی زۆر گرنگیان لەم شۆڕشانەدا گێڕاوە. لە تەواوی حاڵەتەکانیدا زۆربەی بەشـــداربووان لـــە لاوان و رێکخراوە خوێندکارییەکان و بەشی زۆربەی هاووڵاتییان پێک هاتـــوون. ئـــەو بزووتنـــەوە دژبەرانە لە سێربســـتان و مۆنتێنیگرو، بۆتە هۆی وەلانرانی میلۆسۆڤیچ، لە گورجێستان بۆتە هۆی لابردنی ئێـــدوار شواردنادزە(شۆڕشـــی رۆز)، لە ئۆکڕاین شۆڕشی نارنجی بووە هۆی رووخانی حکوومەتی ویکتۆر یانکۆویچ و لە قێرقیزێستان(شۆڕشـــی لالە) بووە هۆی هەڵاتنی عەســـکەر ئاقایۆف. لە هەموو شێوەکانیدا نموونەی رووداوەکان کەم تـــا زۆر وەک یەک بووەو لە تەواوی هەڵبژاردنە باس هەڵگـــر و پـــڕ کێشـــەکاندا، نارەزایەتی بەربڵاوی سەر شەقامەکان بووە هۆی لابردن و، رووخان یا هەڵاتنی ئەو رێبەرانەی کە لە لایەن بەرهەڵستکارەکانەوە بە دیکتاتۆر ناسرابوون. ئەم رووداوانە نیشـــان دەدەن کە ئەمڕۆکە شەپۆلی گۆڕانکارییـــەکان لـــە کۆمارەکانـــی یەکیەتیی سۆڤییەتی پێشوو، بەهێزتر بووە.

www.lawan.com

ـــــۆڕشە ڕەنگییەکان چیە؟

خواستی ئەمریکا بۆ کۆنترۆڵ کردنی ناوچەکانی یەکیەتیی سۆڤییەتی پێشوو، روون و ئاشکرایە. لەم ڕووەوە زۆرێک لە شرۆڤەکار و ئانالیستەکان لەو بڕوایەدان کە ئەم شۆڕشانە، کودیتای دروست کراوی دەستی ئەمریکا بوون و سەفیرەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە نێو خۆی ئەم وڵاتانەدا ڕۆڵێکی گرینگ و سەرەکییان بووە، هەر وەک ئەو ڕۆڵەی کە NGOکان بە تایبەت دامەزراوەی کۆمەڵگای کراوەی جۆرج سۆرۆس گێڕاویەتی.

شۆڕشی نارنجی ئۆکراین

ئەم شۆڕشە، کۆمەڵێک لە ناڕەزایەتیی و ڕووداوی سیاسی بوو کە وەک ئاکامی دەوری دووهەمی هەڵبژاردنەکانی باس هەڵگرو جێی گومانی سەرۆک کۆماری لە ساڵی ٢٠٠٤ لەم وڵاتەدا پێک هات. ئەم ڕووداوانە، بوونە هۆی هەڵوەشانەوەی ئاکامی هەڵبژاردنەکان و دووبارە بوونەوەی. لە دەوری تازەی هەڵبژاردندا ویکتۆر یوشچینکۆ ڕێبەری ناڕازیەکان وەک سەرۆک کۆمار هەڵبژێردرا و ویکتۆر یانکۆویچ، شکستی خوارد.

کۆمەڵگای کراوەو شۆڕشی مەخمەلی یان نەرم

شۆڕشی نەرم بە کۆمەڵێک لە گۆڕانکارییە سیاسییەکان دەگوترێ کە لە کۆنترۆڵ کردن و بەڕێوەبردنی ڕاگەیاندن و بیروڕای گشتی و هاوکات، چاکسازی کۆمەڵایەتی دەست پێدەکا تاکوو بەرەو چاکسازییەکی تازەی سیاسی و گۆڕانکارییەکی شێوە دێموکراتیک لە سیستمێکی سیاسی دەچێ. بۆ یەکەم جار، ڕاگەیاندنەکانی نزیک لە ڕۆژئاوا، بە ڕێکخستنی بیروڕای گشتی لە سێربستان بوونە هۆی هێنانە خواری میلۆسۆویچ لە کورسی دەسەڵات. ئەم ڕووداوە لە گەڵ دژکردەوەی مۆسکۆ کە لایەنگری وڵاتانی ئەورووپای ڕۆژهەڵات بوو، بەرەوڕوو بۆوە، بەڵام ڕواڵەتی ئەم گۆڕانە لە پرۆسەیەکی شێوە دێموکراتێک هاتە گۆڕێ. دواتر نۆبە گەیشتە گۆرجستان، ئێدوارد شواردنادزە لە هەڵبژاردنەکاندا سەرکەوت، بەڵام دامەزراوە مەدەنییەکانی لایەنگری ڕۆژئاوا و ڕاگەیاندنە بەرهەڵستکارەکان، ئەو سیاسەتمەدارە کۆنەکارەیان بە فرت و فێڵا کردن لە هەڵبژاردنەکاندا تاوانبار کردو بە پێچەوانەی یاسای بنەڕەتی گورجستان شواردنادزە ناچار ملی بۆ دووبارە بوونەوەی هەڵبژاردن ڕاکێشا کە ئاکامەکەی بە کەمێک جیاوازی بە قازانجی موخالیفەکانی تەواو بوو کە ئەوانیش گوڵی سووریان وەک سەمبولی خۆیان دیاری کردبوو، بەڵام بە زۆربەی بە جل و بەرگی نارنجییەوە دەهاتنە مەیدان. هەر بۆیە ئەم شێوە بەڕێوەبردنەی فەزا سیاسییان لە ڕێکخستنی کۆمەڵایەتی تاکوو ڕێکخستنی سیاسی، بە شۆڕشی گوڵاڵەکان یان شۆڕشی نارنجی یان شۆڕشە نەرمەکان پێناسە کرد.

لەمەولا ئەم جۆرە ڕێکخستنە سیاسییە کە بە تێکۆشانی ڕاگەیاندن و ڕێکخستنی کۆمەڵایەتی دەقی گرتبوو، لە کۆمارەکانی پێشووی یەکیەتیی سۆڤییەت کە تازە بە سەربەخۆیی گەیشتبوون، ئەزموون کراوەو لە ئۆکراینیش دا گەیشتۆتە ئاکامێکی جێی ڕەزامەندی ڕۆژئاوا. ئۆکراین دەروازەی چوونە ناوەوەی ڕۆژئاوا بۆ ئاسیا بوو، دوایی کۆماری ئازەربایجان، وڵاتانی ئاسیای ناوەڕاست، لوبنان و سوریەی کردە ئامانج کە هەڵبەت لە وڵاتانی دوایی سەرکەوتنێکی ئەوتۆی وەدەست نەهێنا، بە تایبەت لە لوبنان و سوریە، بە کردەوە خەڵک دەنگیان بە سەقامگیری دەسەڵاتی میللی خۆیان دا و وەڵامێکی نەرێنییان بە ئاکار و کردەوەی

www.lawan.com

ویستی ئەمریکا بۆ کۆنترۆڵ کردنی ناوچەکانی یەکیەتیی سۆڤیەتی پێشوو، روون و ئاشکرایە. لەم رووەوە زۆرێك لە شرۆڤەکار و ئانالیستەکان لەو بڕوایەدان کە ئەم شۆڕشانە، کودیتای دروست کراوی ئەمریکا بوون و رۆڵی سەفیرەکانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە نێو خۆی ئەم وڵاتانە گرینگ و سەرەکییە، هەر وەك رۆڵێك کە NGO کان بە تایبەت دامەزراوەی کۆمەڵگای کراوەی جۆرج سۆرۆس گێراویەتی.

ڕۆژئاوا لە نێوخۆی وڵاتەکەیان دا. دیارە ڕۆژئاوا ئەم ئەزموونەی لە نیپاڵ تاقی کردەوە کە ئامانجی لە تەوژم خستنە سەر پاشای ئەم وڵاتە، دامەزراندنی سیستمێکی شێوە دیموکراتیک لەم وڵاتەدا بوو. نیپاڵ وڵاتێکە لە نێوان چین و هێنددا کە کۆنترۆڵ کردنی ئەم دوو وڵاتە بەهێزەی ئاسیا لە ڕێگای نیپاڵەوە، دەتوانێ پرۆژەی لەمێژینەی ڕۆژئاوا بۆ ئاسیا وەدیی بێنێ. خاڵێکی جێگای سەرنج ئەوەیە کە پارێزگای پڕ کێشەی تەبەتی چین کەوتۆتە باکووری ڕۆژئاوای نیپاڵ.

لە سەردانەکەی رایس بۆ پاکستان و چاوپێکەوتنی لەگەڵ موشەڕەف، داوای لێ کرد کە وڵاتەکەی زیاتر ملکەچی ڕۆژئاوا بێ و بە جەخت کردنەوە لەسەر پێویستی مل دانی پاکستان بۆ دێموکڕاسی ئەمریکایی، واتە ناڕاستەوخۆ پێی ڕاگەیاند کە ئەگەر ئیسلام ئابادی مل بۆ سیاسەتەکانی ڕۆژئاوا ڕانەکێشێ، شۆڕشێکی مەخمەڵی بەسەردا دەسەپێنێ.

جۆرج سۆرۆس

بۆ یەکەم جار هەڕەشە بۆ شۆڕشێکی مەخمەڵی لە ئێراندا لە لایەن باڵێکی دەمارگرژو لە بەرەبەری هەڵبژاردنەکانی مەجلیسی شەشەم هاتە کایەوە. ئەم پرۆژەیە کاتێک سەرنجی ڕاکێشان کە گورجستان تازە گۆڕانکارییە شێوە شۆڕشەکەی خۆی تێپەڕاندبوو و گەڵاڵەداڕێژەکانی لە ئێراندا، ئەم پرۆژەیان وەک گورجستان لە کاتی هەڵبژاردنەکاندا دەکەوتەوە بیر. هەر بۆیە هەوڵەکانی وەک مان گرتن و دەست لەکار کێشانەوەی تاقمێک لە نوێنەرانی پارلمان و بەڕێوەبەران کە لەگەڵا دژکردەوەی خێرای سەرۆکی پارلمان و سەرۆک کۆماری پێشوو بەرەوڕوو بووە، بەڵام گوێ پێنەدانی چینی خوارەوەی کۆمەڵ و بێ ئاگایی باڵی توندڕەو لە توانای کۆمەڵەکەی خۆی، بووە هۆی ئەوە کە کۆمەڵگا گوێ بەم کردەوانە نەدا. ئەمە لە حاڵێکدا بوو کە ڕاگەیەنەکانی لایەنگری ئەم باڵە توندڕەوەو ڕاگەیەنە بەهێزەکانی ڕۆژئاوا، هەموو هەوڵی خۆیان بۆ بەهێز کردنی ئەم پرۆژەیە بەکار هێنابوو.

بەڕێوەبردنی ئەم پرۆژەیە بۆ هەڵبژاردنی سەرۆک کۆماری نۆیەمیش کەوتە دەستووری کارییەوە، بەڵام بە هۆی دابڕانی گەورەی باڵی توندڕەو لە گەڵا چینی خوارەوەی کۆمەڵ، بووە هۆی سەرنەکەوتنی سەر لەنوێی ئەم پرۆژەیە.

بۆ ناسینی بەڕێوەبەرانی شۆڕشە مەخمەڵییەکان، پەلەمان لە ناساندنی لایەنگرانی باڵی توندڕەو نیە. دیارە ناساندنیان جاروبار لە لایەن بڵاوکراوەکان و کۆڕە نێوخۆییەکانەوە دەکرێ، بەڵام باشتر وایە کە بنکەی پشتیوانی ئەم شۆڕشانە زیاتر بناسین. یەکێک لە سەرەکیترین بنیاتەکانی پلاندانان بۆ گۆڕانکارییە شێوە شۆڕشەکان، بنیاتی کۆمەڵگای کراوە(Open Society) یە. ئەم بنیاتە هی «جۆرج سۆرۆس» یەکێک لە خوێندکارەکانی کارێل ریمۆند پۆپێر، تیۆری داڕێژی لیبراڵ دێموکراسی ئۆتریش(نەمسا)ییە کە بە پشت بەستن بە کتێبی «کۆمەڵگای کراوەو دوژمنەکانی» نووسینی کارێل پۆپێر، پەسند کراوە. ئەم بنیاتە هێندێک جار بە ناوی خاوەنەکەی بنیاتی «سۆرۆسی»شی پێ دەگوترێ.

ئەم بنیاتە، یەکێک لەو دە دامەزراوە چالاکەی کە لە خزمەت گوزاری گشتی لە ئوورووپای ڕۆژهەڵات و ئەو کۆمارە تازە بە دەسەڵات گەیشتووانەی یەکیەتیی سۆڤییەتی پێشوویە و لە ژێر ناوی خزمەتە خێرخوازییەکان، بەرنامەڕێژی و ڕێکخستنی دامەزراوە مەدەنی و ناحکوومییەکانیان لە ڕاستای وەدیی هێنانی کۆمەڵگای کراوەدا، خستۆتە دەستووری کاریانەوە.

بنیاتی سۆرۆس، لە پەنا بنیاتی بڵاوکراوەی رابێرت مەردوخ(یان مەرداک) دووەم ڕێکخراوی بڵاوکراوەیی جیهانە کە زۆرترین کەناڵە تەلەڤیزیۆنەکان، هەواڵدەرییەکان و ڕۆژنامەکان لە ئاستی جیهاندا، بەڕێوە دەبا. ئەم بەڕێوەبەرییە، هێندێک جار بە شێوەی ئاشکرا و هێندێک جاریش بە هۆی پێوەندی و بە شێوەی شاراوە بەڕێوە دەچێ. چالاکی ڕاگەیاندنەکانی مەردوخ، ئاشکرایە و ئەم دامەزراوەیە، بوێرانە لە بەڕێوەبردن و کڕینی کەناڵەکانی وەک فاکس نیوز، ئەلجەزیرەو تەنانەت ڕاگەیاندنەکانی ئاسیای دوور، چالاکی دەکا، بەڵام سۆرۆس زیاتر سوورە لەسەر ئەوە کە بە شێوەی شاراوە لە کڕین و ڕێنمایی کردنی ڕاگەیاندنەکاندا چالاک بێ. بەشداری بەرچاو لە ڕێنمایی قەفقاز، ئاسیای نێوەڕاست، ئەفغانستان، تورکیە و وڵاتانی دیکەی دەوروبەری ئێران، نموونەیەک لەو چالاکیانەیە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی ئاشیانە.

www.lawan.com

ئاسۆی حەسەنزادە:
هەموو شۆڕشە ڕەنگییەکان کۆمەڵێک تایبەتمەندیی هاوبەشیان هەیە کە پێم وایە هەموویان بەجۆرێک لە جۆرەکان لە بزووتنەوەی سەوزی ئێستای ئێرانیش دا وەبەرچاو دەکەوێ

ئاسۆی حەسەنزادە

شۆڕشە ڕەنگییەکان و بزووتنەوەی سەوز وەک شۆڕشێکی ڕەنگی لە وتوویێژی گۆڤاری لاوان لەگەڵ دوکتور ئاسۆی حەسەنزادە دا

دیمانە: لاوان

١: دوکتور ئاسۆ پێناسەی ئێوە بۆ دیاردەی شۆڕشی ڕەنگی چییە؟

شۆڕشی ڕەنگی دەستەواژەی کەمتر ناسراوی ئەو بزووتنەوە گۆڕانخوازانەیە کە بە دەستەواژەی باوتری شۆڕشی مەخمەری ناویان دەرکردووە. شۆڕشی ڕەنگی ـ کە بە هۆی هەڵبژاردنی ڕەنگێک یان گوڵێک یان گۆرانییەک وەک سەمبولی بزووتنەوەکە وای پێ دەڵێن ـ بریتییە لە بزوتنەوەیەکی خەڵکیی ئاشتیخوازانە و دەکرێ بڵێین خۆڕسک کە عادەتەن پاش هەڵبژاردنێکی قسەلەسەر یان دزراو، بە دژی دەسەڵاتێکی گەندەڵ و سەرەڕۆ وەڕێ دەخرێ و ئامانجی هێنانەسەرکار یان هێنانەوە سەرکاری نوخبەیەکی سیاسیی لیبراڵ و میانەڕەو و بەرپرسیارە بە بێ ئەوەی توندوتیژی روو بدا.

٢: مێژووی شۆڕشە ڕەنگییەکان بۆ کەی و بۆ کوێ دەگەڕێتەوە؟

ساموێل هانتینگتۆن لە پۆلێن بەندییەکەی خۆیدا سەبارەت بە شەپۆلە یەک لە دوای یەکەکانی ڕەوتی دێموکراتیزاسیۆن لە جیهاندا، ئاڵ و گۆڕە دێموکراتیکەکانی ئورووپای ڕۆژهەڵات لە پاش رووخانی دیواری بێرلینەوە بە شەپۆلی سێهەم ناو دەبا. بەو پێیە دەتوانم شۆڕشە مەخمەرییەکان وەک قووڵ کردنەوەی ئەم شەپۆلی سێهەمە یان تەنانەت شەپۆلی چوارەمی دێموکراتیزاسیۆن لە دنیادا دابنێم. یەکەم شۆڕشی مەخمەری کە ناوی مەخمەڵیش هەر لەوڕا هاتووە، ئەو شۆڕشە بوو کە ساڵی **١٩٨٩** لە چێکۆسلۆواکی رووی دا و بە کەمترین توندوتیژی کۆتایی بە دیکتاتۆریی کۆمۆنیزم لەو وڵاتەدا هات. دواتر لە کۆتایی دەیەی نەوەددا نموونەی سلۆواکی ـــ کە جیابوونەوەکەشی لە کۆماری چێک هەر بە جیابوونەوەی مەخمەڵی ناوی دەرکرد ـــ و کرۆواسی و بە تایبەتی سێربستانمان هەیە کە لەوانیشدا بە هەمان شێوە ئاڵ و گۆڕی سیاسی بە بێ شەڕ و گرژی جێبەجێ بوو. بەڵام دوو نموونەی هەرە ناسراو و باس کراو ئەو شۆڕشە بوو کە ساڵی **٢٠٠٣** لە

www.lawan.com

گۆرجستان به ناوی شۆڕشی ڕۆزه‌کان رووی دا، و شۆڕشـێکیش که ساڵێک دواتـر له ئۆکراین به ناوی شۆڕشـی نارنجی به‌ڕێوه چـوو. دیاره که‌مێک دواتر له قێرقیزسـتانیش شۆڕشـێکی له‌و چه‌شنه هه‌ڵگیرسا که به شۆڕشی گوڵاڵه‌کان ناودێر کرا.

٣: ئایا ئه‌و شۆڕشانه سه‌رکه‌وتنیان به‌ده‌ست هێناوه؟

مه‌سـه‌له ئه‌وه‌یـه مه‌به‌سـتمان له سـه‌رکه‌وتن چیه. ئه‌گه‌ر مه‌به‌سـت سـه‌رکه‌وتنی کـورت خایـه‌ن و جێگۆڕکـه‌ی ئێلیتـی حکوومه‌تی‌یه، به‌ڵێ هه‌موو ئه‌و نموونانه‌ی ئیشـاره‌م پێ کردن سـه‌رکه‌وتوو بـوون. دیاره نموونـه‌ی وڵاتی واشـمان هـه‌ر له ناوچه‌ی یه‌کێتیی سـۆڤییه‌تی پێشوو هه‌یه که هه‌وڵی به‌ڕێوه‌بردنی شۆڕشی مه‌خمه‌ری دراوه‌و سـه‌رکوت کراوه یا به‌هه‌رحاڵ سه‌ری نه‌گرتووه، بۆ نموونه له ئۆزبه‌کستان و بێلۆڕووس. ئه‌گه‌ریش مه‌به‌ست سـه‌رکه‌وتن له درێژخایه‌ندا و له دووره‌دیمه‌نی سـه‌قامگیر بوونی خه‌ڵک سـالاری و بـاش حکوومه‌ت کردن دایه، ئه‌وا مه‌سـه‌له‌که ئاڵۆزتره. بۆ نموونه هه‌م له گورجسـتان و هه‌م له ئوکراین ئـه‌و نوخبه‌یه که براوه‌ی شۆڕشـه مه‌خمه‌رییه‌کان بـوون، له‌و دوو سێ سـاڵه‌ی رابردوودا، جا له‌ژێر ته‌وژمی گیروگرفتـه نێوخۆیی‌یه‌کاندا بووبێ یا به هۆی واقعییه‌تی پێوه‌ندییه نێونه‌ته‌وه‌ییـه‌کان، لـه تاقیکاریـی ده‌وڵه‌تـداری‌دا تـه‌واو سـه‌رکه‌وتوو نه‌هاتوونـه ده‌ر. شـتێک که رێگای گه‌ڕانـه‌وه‌ی دۆڕاوه‌کانـی شۆڕشـه مه‌خمه‌رییه‌کان بۆ ده‌سـه‌ڵاتی خۆش کردووه. بـه‌ڵام به‌هه‌رحاڵ له ره‌وتی درێژخایه‌نی دێموکراسی و سالم سازیی حکوومه‌ت‌دا شۆڕشـه مه‌خمه‌رییه‌کان ده‌بێ وه‌ک ده‌سکه‌وت و سه‌رکه‌وتنێکی

ئاسۆ حه‌سه‌نزاده:

شۆڕشی ره‌نگی بریتی‌یه له بزوتنه‌وه‌یه‌کی خه‌ڵکیی ئاشتیخوازانه و ده‌کرێ بڵێین خۆڕسك که عاده‌ته‌ن پاش هه‌ڵبژاردنێکی قسه‌له‌سه‌ر یان دزراو، به دژی ده‌سه‌ڵاتێکی گه‌نده‌ڵ و سه‌ره‌ڕۆ وه‌ڕێ ده‌خرێ و ئامانجی هێنانه‌سه‌رکار یان هێنانه‌وه سه‌رکاری نوخبه‌یه‌کی سیاسیی لیبڕال و میانه‌ڕه‌و و به‌رپرسیاره به بێ ئه‌وه‌ی توندوتیژی روو بدا

به‌نرخ و حاشـاهه‌ڵنه‌گر چاو لێ بکرێن که سـوود و به‌رهه‌میان ته‌نیا به ده‌وره‌یه‌ک له مێژووی سیاسیی وڵات یان به ته‌یفێک له ته‌یفه سیاسـییه‌کانی ئـه‌و وڵاته مه‌حدوود نابێ.

٤: ئایا ئه‌م شۆڕشانه ته‌نیا له ناوچه‌کانی یه‌کێتیی سـۆڤییه‌تی پێشـوودا سه‌ریان هه‌ڵداوه؟

ئه‌گه‌ر ته‌نیا له ڕوانگه‌ی ئامانج و نێوه‌رۆکه‌وه نه‌ڕوانینه شۆڕشـه مه‌خمه‌رییه‌کان، به‌ڵکوو مێتۆد و شێوازی بزووتنه‌وه‌ش بکه‌ینه پێوانه، زۆر بزووتنـه‌وه‌ی هاوشـێوه لـه مێژووی نوێ‌دا ده‌بینین. بۆ نموونه شۆڕشێک که له نێوه‌ڕاسـتی حه‌فتاکانی زایینیدا له پۆرتوغاڵ روویدا و به شۆڕشـی گوڵه مێخه‌ک ناودێر کـرا یه‌ک لـه‌و بزوتنه‌وه نـه‌رم و گۆڕان سـازانه بوو. وه‌ک ده‌زانیـن پاش تێرۆری ره‌فیق حه‌ریریش له لوبنان بزووتنه‌وه‌یه‌کی ئاشتی خوازانه‌ی نه‌ته‌وه‌یی وه‌ڕێ که‌وت که دره‌ختی سـه‌رقی که سه‌مبولی ئه‌و وڵاته‌یه کردبووه هێمای خـۆی (دیاره ده‌زانین که لـه‌و مه‌وریده‌دا بزووتنه‌وه‌کـه پێوه‌ندیی به هه‌ڵبژاردنه‌وه نه‌بوو، به‌ڵکـوو داوای چوونه ده‌ری هێزه‌کانـی سـووریه لـه‌و وڵاته‌ی ده‌کـرد). دوو نموونه‌ی که‌م بایه‌ختر به‌ڵام سه‌رنجراکێش هه‌یه که پێوه‌ندی‌یان به دوو وڵاتی عه‌ره‌بی‌یه‌وه هه‌یه و به ناوی ره‌نگی ئـه‌و جه‌وهه‌رانه‌وه کراونـه‌وه که له کاتی ده‌نگدان له قامکی ده‌نگده‌رانیان ده‌ده‌ن. له کووه‌یت پاش سـاڵی **٢٠٠٥** بزووتنه‌وه‌یه‌ک بۆ به‌خشینی مافی ده‌نگدان به ژنان وه‌ڕێ کـه‌وت به ناوی بزووتنه‌وه‌ی شـین. پاش هه‌ڵبژاردنه‌کانـی هه‌مان سـاڵی عێراقیش ئه‌مریکایی‌یه‌کان ئه‌و سه‌رفه‌سڵه له پرۆسه‌ی سیاسیی ئه‌و وڵاته‌یان به شۆڕشی ئه‌رخه‌وانی ناوزه‌د کرد.

٥: هـه‌روه‌ك ئـاگادارن لـه دوای هه‌ڵبژاردنی ده‌وری ده‌یه‌می سه‌رکۆماری و هاتنه سه‌رکاری حکوومه‌تی کوودێتا له ئێران بزووتنـه‌وه‌یه‌کی به‌رینی ناڕه‌زایه‌تی بـه نـاوی بزووتنـه‌وه‌ی سـه‌وز وه‌ڕێ که‌وتووه. به بڕوای ئێـوه ئایا ده‌توانین ئه‌م بزووتنه‌وه‌یه به شۆڕشـێکی ره‌نگی دابنێین؟

هـه‌ر دیارده یـا بزووتنه‌وه‌یه‌ک زه‌مینه‌ی عه‌ینی و زه‌ینیی تایبـه‌ت به خۆی هه‌یه. به‌ڵام هه‌موو شۆڕشه ره‌نگییه‌کان کۆمه‌ڵێک تایبه‌تمه‌ندیـی هاوبه‌شـیان هه‌یه که پێم وایـه هه‌موویان بـه جۆرێک له جۆره‌کان له بزووتنـه‌وه‌ی ئێسـتای ئێرانیشـدا که به بزووتنه‌وه‌ی سـه‌وز ناوبانگـی ده‌رکردووه وه‌به‌رچاو ده‌که‌ون. با ئاماژه به دوو جۆر له‌و تایبه‌تمه‌ندیيانه بکه‌م که پێوه‌ندیيان به بواری سه‌رهه‌ڵدانی بزووتنه‌وه‌یه‌کی له‌م چه‌شنه و به به‌ڕێوه‌به‌رانی بزوتنه‌وه‌که‌وه هه‌یه. ئه‌گه‌ر چـاو له‌و ده‌سـه‌ڵاته بکه‌ین که شۆڕشـی ره‌نگی لـه دژی به‌ڕێوه ده‌چێ ده‌بینین که وه‌هـا شۆڕشـێک له وڵاتانێـک دا به‌ڕێوه

دەچێ کە لە تەوسەعەی سیاسی بێبەشن، هەڵبژاردنیان تێدا دەکرێ، بەڵام فرت و فێڵ و دەست بادان و وەڵام نەدانەوەی خەڵک و بە گشتی تۆتالیتاریسمیان تێدا حاکمە. ئەگەر لە روانگەی خودی بزووتنەوەکەشەوە چاو لێ بکەین لە شۆڕشە مەخمەرییەکان‌دا نەخشی شەقام یان کۆمەڵانی خەڵک لە نەخشی نوخبەکان کەمتر نیە ئەگەر زیاتر نەبێ. رێکخراوە غەیرە دەوڵەتی‌یەکان و خوێندکارانی زانکۆ بڕبڕەی ئەو جۆرە بزووتنەوانە پێک دێنن. ئەو نوخبانەش کە خەڵکەکە وەپێش خۆیان دەدەن کەسانێکن کە پێشتر لە دەسەڵات‌دا بوون و لە هەڵبژاردن‌دا ـ هەڵبژاردنێک بە بەشداریی بەربڵاوی خەڵک ـ غەدریان لێ کراوە. لەوەش ئەولاتر چ لە مێتۆد و مێکانیزمە بەکارهاتووەکان‌دا و چ لەو ویست و چەمکانەدا کە زەق دەکرێنەوە، گەلێک خاڵی هاوبەش لەنێوان بزووتنەوەی ئێستای خەڵک لە ئێران و بزووتنەوە رەنگی‌یەکانی دیکەی جیهان‌دا بەدی دەکرێن.

٦: کۆماری ئیسلامی هەمیشە ئاماژە بەوە دەکات کە وڵاتانی رۆژئاوایی بە تایبەتی ئەمریکا و بریتانیا لە پشت ئەم جۆرە شۆڕشانە بە تایبەت بزووتنەوەی سەوزن. ئایا ئەوە لە چییەوە سەرچاوە دەگرێ و چەندە راستە؟

بە شێوەیەکی گشتی ئەوە یەکەم جار نیە کە چ کۆماری ئیسلامی و چ رێژیمە دیکتاتۆرەکانی دیکە بەرچەسپی «بەستراوە بە بێگانە» و «دەستکردی بێگانە» و لەو جۆرە ناو و تۆمەتانە لە بزووتنەوەیەکی ئازادی خوازیی نێوخۆی وڵاتەکەیان دەدەن. بەڵام سەبارەت بە ئینقلابە رەنگییەکان هۆکارێکی تایبەتییش بۆ ئەو مەسەلەیە هەیە. وەک گوترا زۆربەی شۆڕشە مەخمەرییەکان لەو وڵاتانەدا روویان داوە کە یان بەشێک لە یەکێتیی سۆڤییەتی پێشوو بوون یان لە سەردەمی شەڕی سارددا بە ئەقماری شووڕەوی حیساب دەکران. یەکێک لە ئامانجەکانی ئەم شۆڕشانەش لە راستیدا جێگیر کردنی سەربەخۆیی راستەقینە و

ئاسۆ حەسەنزادە:

سەبارەت بە ئینقلابە رەنگییەکان هۆکارێکی تایبەتییش بۆ ئەو مەسەلەیە هەیە. وەك گوترا زۆربەی شۆڕشە مەخمەرییەکان لەو وڵاتانەدا روویان داوە کە یان بەشێك لە یەکیەتیی سۆڤییەتی پێشوو بوون یان لە سەردەمی شەڕی سارددا بە ئەقماری شووڕەوی حیساب دەکران. یەکێك لە ئامانجەکانی ئەم شۆڕشانەش لە راستیدا جێگیر کردنی سەربەخۆیی راستەقینە و کۆتایی هێنان بە بەستراوەیی بە مۆسکۆ بووە

کۆتایی هێنان بە بەستراوەیی بە مۆسکۆ بووە، و ئێلیتی چالاک لەو شۆڕشانەشدا لەسەریەک لایەنگری دۆستایەتی لەگەڵ رۆژئاوا بوون. لەلایەکی دیکەوە دەگوترێ کۆمەڵێک ناوەندی ئەمریکایی وەک بنیاتی ژۆرژ سۆرۆس لەگەڵ بەشێک لە نوخبەکانی ئەم شۆڕشانەدا پێوەندیی‌یان هەبووە. بەڵام هەمووی ئەمانەش ناتوانێ کەمترین شەرعییەت بەو تۆمەتانە بەتایبەت لە مەوریدی بزووتنەوەی ئێستای ئێران‌دا ببەخشێ کە سەرەڕای وێکچوونەکان، زەمینە و ماهییەتەکەی لەگەڵ ئەو شتە کە لە وڵاتانی کۆمۆنیستیی پێشوودا رووی داوە جیاوازە. لە دنیای بچووک و پێکەوە گرێدراوی ئەمڕۆدا هەموو جەمسەرەکان و نوخبەی هەموو وڵاتان بە جۆرێک ئاگایان لە یەکترە و ئەگەر بە ئەنقەستیش بە شوێن ئەوەدا نەبن کە تەئسیر لەسەر یەکتر دابنێن، بەملا یا بەولادا هەر دەکەونە ژێر شوێنەواری یەکتر. ئەسڵەن چ شتێک لەوە باشتر و مەشرووعتر کە ئەو چەمکانەی لە ژێر سایەیاندا دیکتاتۆری و شکەنجە و ئێعدام بنەبڕ دەبن بە هەموو دنیادا بڵاو ببنەوە. واقعییەتەکەی ئەوەیە ئەگەر بێزاری لە دەسەڵاتی مەوجوود و ویستی ئازادی و دێموکراسی لە ناخی کۆمەڵگادا کەڵەکە نەبووبێ، گەورەترین هێزی جیهانیش ناتوانێ کۆمەڵانی میلیۆنیی خەڵک بێنێتە سەر شەقامەکان، ئەویش لە وڵاتێکی وەک ئێرانی ئێستادا کە خۆپێشاندەران دەبێ لە گیانی خۆشیان مایە دابنێن.

٧: بە بڕوای بەڕێزتان بۆچی تاکوو ئێستا بزووتنەوەی رەنگیی ئێران نەی توانیوە لە هێنانەدیی ئامانجەکانیدا سەرکەوتوو بێ؟ ئایا شۆڕشێکی لەم شێوەیە دەتوانێ لە ئێراندا حکوومەتی کۆماری ئیسلامی بە چۆك دا بێنێ؟

ئیجازە بدە لە بەشی دووهەمی پرسیارەکەت ڕا دەست پێ بکەم. ئەگەر مەبەست لە بەچۆک داهێنانی کۆماری ئیسلامی رووخاندنیەتی (شتێک کە ئاواتی هەموو ئازادی خوازانی ئێرانە و دەکرێ هیوادار بین کە ئاکامی بزووتنەوەی خەڵکیی ئێستاش هەر ئەوە بێ)، لە رووی مەفاهیمەوە شۆڕشی رەنگی یا مەخمەری ئینقلاب نیە بە مانا سوننەتییەکەی ئینقلاب کە بریتی‌یە لە لەبەریەک هەڵتەکاندنی بنەما سیاسییەکان و تێک هەڵشێلانی بنەما کۆمەڵایەتی‌یەکان. دەستەواژەی شۆڕشی مەخمەری زۆرتر بەو حاڵەتانە دەخوا کە لەواندا نیهادەکان و قەوارەی سیاسی لەسەر یەک وەک خۆیان دەمێننەوە، بەڵام نوخبەی حاکم دەگۆڕدرێ. مەسەلەن ئەگەر سبەی رۆژ لە ئاکامی فشاری خەڵک و پێداگریی نوخبەکانی

www.lawan.com

ئۆپۆزیسیۆنی حاکمییەتدا هەستەی ئیستبداد ئەوەندە ناچار بە پاشەکشە بێ کە ریفۆرم خوازە مەغدوورەکانی هەڵبژاردنی جۆزەردانی پار بێنە سەر کار و ئەوانیش هەم دەسەڵاتی پێویستیان هەبێ و هەم ئەو دەسەڵاتەش بە شێوەیەکی بەرپرسیارانە و بە هارمۆنی لە گەڵ چاوەڕوانییەکانی خەڵک دا بەکار بەرن، ئەوا ئەودەم دەکرێ بڵێین لە ئێران شۆڕشێکی مەخمەریی بە تەواوی مانای وشە بەڕێوە چووە. بەڵام مەرج نیە ئەوەندە شۆڕشە مەخمەرییەش هەمووی ئەو ئاڵ و گۆڕە بێ کە خەڵکی ئێران ئارەزوویەتی و داوای دەکا. چونکە پارامێترێکی ئەساسی کە ئێرانی ئێستا لە مەوریدەکانی دیکە جوێ دەکاتەوە ئەوەیە کە ئەمرۆ لە ئێران بنەمای ئیدئۆلۆژیکی دەسەڵات بە تایبەتی بەو جۆرە کە لە دەستوور و لە پراکتیک دا قاڵب کراوە، سەرچاوەی هەموو کێشەکانە. ئێستا ئایا بۆچی بزووتنەوەیەکی لەم چەشنە هێشتا لە ئێران‌دا بە ئامانجی خۆی نەگەیشتووە؟ ئەمن پێشتر نموونەی دوو وڵاتم هێنایەوە کە بەشێک لە شوورەویی پێشووش بوون و هەوڵی ئینقلابی مەخمەرییش تێیاندا سەری نەگرتوە، لە عەوەزدا باسی وڵاتی واشم کرد کە هیچ پێوەندیی بە شوورەویی قەدیمەوە نیە و ئینقلابی نەرمیشی تێدا روو داوە. ئەوە ئەمن دێنێتە سەر ئەو بڕوایە کە بۆ سەرگرتنی ئینقلابێکی رەنگی یا مەخمەری ئەوە زەمینەی عەینی‌یە کە زۆرتر بڕیاردەرە نەک زەمینەی زێهنی. بەو مانایە کە سەرکەوتن و سەرنەکەوتنی شۆڕشێکی لەم چەشنە ئەوەندەی بە هاوکێشەی هێزەکان و پارامێترە مەیدانییەکانەوە بەستراوەتەوە، ئەوەندە بە عەقڵییەت و کولتووری سیاسی یا بە سوونەتی دەوڵەتداری‌یەوە نەبەستراوەتەوە. شۆڕشی مەخمەری بۆیە مەخمەرییە چونکهە لەودا موعادڵەکە بە جۆرێکە کە

ئاسۆ حەسەنزادە:

بە باوەڕی من بزووتنەوەی رەنگی یا مەخمەری باشترین نوێنگە و دیارترین نوختەی پێك گەیشتن و تێکەڵ بوونی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و بزووتنەوەی سیاسی‌یە. بەو مانایە کە شۆڕشی مەخمەری پۆتانسیەلی بزووتنەوە کۆمەڵایەتی‌یەکان بە ئاراستەیەکی سیاسی‌دا دەبا، لە هێز و حەزی چین و توێژەکانی کۆمەڵگا کەڵك وەردەگرێ

دەسەڵات ئیدی پەنا بۆ سەرکوت نابا و لە بەرامبەر هێزی خەڵک دا پاشەکشە دەکا. لە ئێرانی ئێستادا فاکتەری سەرکوت نەک هەر ئامادە و کارایە، بەڵکوو بۆخۆی بۆتە دەوڵەتدار و حاکم. لەلایەکی دیکەوە لە بزووتنەوە و شۆڕشە رەنگییەکان‌دا، تۆڕەکانی پێوەندی و هاوپێوەندی وەک رۆژنامە و ئینترنێت و مێدیا بە گشتی و چالاکانی مەدەنی و رێکخراوەکانیان نەخشی سەرەکی دەگێڕن. لە کۆماری ئیسلامی‌دا ئەوەندی بۆیان بلوێ ئەو تۆڕانە دەقرتێنن و بە دڕندانەترین شێوەش هەوڵ دەدەن نوخبە نەیارەکانیان دمکوت بکەن و لە یەکتر و لە خەڵک دایان ببڕن.

٨: بە بڕوای ئێوە پێویستە چ بکرێ بۆ ئەوەی لەو رێگایەوە دێموکراسی لە ئێراندا بە مانای واقعی بچەسپێ؟

بە باوەڕی من بزووتنەوەی رەنگی یا مەخمەری باشترین نوێنگە و دیارترین نوختەی پێک گەیشتن و تێکەڵ بوونی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و بزووتنەوەی سیاسی‌یە. بەو مانایە کە شۆڕشی مەخمەری پۆتانسیەلی بزووتنەوە کۆمەڵایەتی‌یەکان بە ئاراستەیەکی سیاسی‌دا دەبا، لە هێز و حەزی چین و توێژەکانی کۆمەڵگا کەڵک وەردەگرێ و لە ویست و مێتۆدەکانیان هەڵ دێنجێ هەتا بە مەجرایەکی دیاری کراوی سیاسی و نیهادی‌دا و بەرەو بەستێنێکی کراوەتر و عادڵانەتری حەوزەی عموومییان بەرێ. بەڵام ئەگەر بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی دەتوانێ رێبەری نەبێ، ستروکتۆری نەبێ، پەرش و بڵاو بێ، دەسەڵات نەکاتە ئامانج و لە ئیدئال بە مانا سوننەتییەکەی بێبەری بێ، بزووتنەوەیەکی سیاسی بۆ چوونە پێش و بۆ سەرکەوتن دەبێ خۆی لە هەموو ئەو تایبەتمەندی‌یانە دوور راگرێ. بە شێوەی کۆنکرێتیش هەموو ئەو شتانەی کە ئەم رۆژانە جۆرێک ئیجماعیان لەسەر دروست بووە شتی باشن و پێویستە رەچاو بکرێن. بۆ نموونە یەکگرتنی ئازادی خوازان لە هەموو ئاستەکاندا، درێژەدان بە دووری لە توند و تیژی، بەکارهێنانی هەموو کاناڵە مومکینەکان بۆ پاشەکشە بە سەرەڕۆیی بە دوور لە دۆگماتیسم، ئەزموون کردن و بەکاربردنی هاوکات و سەراسەریی تاکتیک و مێتۆدی بەکارهاتووی وڵاتانی دیکەی جیهان، فشارهێنان بۆ نوخبە رەسمییەکان بۆ خۆ ساغ کردنەوەو ئازایەتیی زیاتر و هاودەنگ بوونی تەواو لە گەڵ ویستە بنەڕەتی‌یەکانی خەڵک، قووڵ کردنەوەی هاوپێوەندی‌یەکان و هەوڵدان بۆ زیاد کردنی زەرفییەتەکانی بزووتنەوەی ئێستا بۆ ئەوەی سەرجەم چین و توێژەکان بە تایبەتی هێزی هەرە ساختاریی کۆمەڵگای ئێران کە میللییەتەکانی ئەم وڵاتەیە خۆیانی تێدا ببیننەوە و چالاکتر بۆی بێنە مەیدان، کارکردن بۆ هانابەخش کردنی فاکتەری نێونەتەوەیی، و ... هتد.

www.lawan.com

هەڵوەستەیەک لەسەر چەمکەکانی

شۆڕش، شۆڕشی نەرم و شۆڕشی ڕەنگی

ئامادەکردنی: هەژیر عەبدوڵڵاپوور

شۆڕش پرۆسەیەکە کە لەودا دەسەڵات بە بەکارهێنانی توندوتیژی لە گروپێکەوە بۆ گروپێکیتر رادەگوێزرێ. لە شۆڕشە کلاسیکەکاندا دەسەڵاتداران و هەروەها پێکهاتەی سیاسی بە تەواوی دەگۆڕێ و لە جیاتی ئەوان دامەزراوەی نوێی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتی دێنە ئاراوە. بەم پێیە پەنا بردن بۆ توندوتیژی یەکێک لە تایبەتمەندییە سەرەکییەکانی هەر شۆڕشێکە و توندوتیژی خۆی لە خۆیدا هەم تێچووی گۆڕان لە وڵاتدا دەباتە سەرێ و هەمیش دەبێتە هۆی کەوتنەوەی بێسەرەوبەرەیی لە کۆمەڵگەدا. هەندێکی دیکە چەمکی شۆڕش بەمجۆرە پێناسە دەکەن: «گۆڕانێکی کتوپڕە کە لە هەر نەزمێکی کۆمەڵایەتی، بنیاتی(نهادی) و سیاسی جێگیر، لە ژێر کاریگەری هێزە پێکهاتوو و سەرتر لە هێزەکانی پارێزەری نەزمی ئارایی(موجود) و بە مەبەستی پێکهێنانی نەزمێکی نوێ، روو دەدا». هەروەها لە پێناسەیەکی دیکەی شۆڕشدا دەڵێن: «حەرەکەتێکی خەڵکییە لە راستای گۆڕانی خێرا و بنەمایی لە بایەخ و بڕواکانی زاڵ بە سەر بنیاتە سیاسییەکان، پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکان، رێبەری، شێوازەکان و چالاکییە حکوومەتییەکانی کۆمەڵگەیەک هاورێ لە گەڵ توندوتیژی ناوخۆیی». بەم پێیە دەتوانین بڵێین توخم و تایبەتمەندییە سەرەکییەکانی هەر شۆڕشێک بریتین لە:

ئەلف: خەڵکی بوون

ب: خێرا و کتوپڕ بوون

پ: تێکەڵ بە توندوتیژی بوون

ت: گۆڕینی بایەخە زاڵەکان

ج: گۆڕینی سیستمی سیاسی باڵادەست

بەم پێناسە کورتە لە شۆڕش، دێینە سەر دوو مودێلی دیکەی شۆڕش واتە شۆڕشی نەرم و شۆڕشی ڕەنگی کە تێیاندا گۆڕانکارییەکانی وڵات بە بێ پەنابردنەبەر توندوتیژی و خوێنڕشتن قۆناغ بە قۆناغ جێبەجێ دەکرێن. جیاوازییەکی سەرەکیی نێوان شۆڕشە کلاسیکییەکان و شۆڕشە نەرم و ڕەنگییەکان لەوەدایە کە لە شۆڕشە کلاسیک یان باوەکاندا، شۆڕشگێڕان بۆ بەرەوپێش بردنی مەبەستەکانی شۆڕش، ئەگەر پێویست بکا پەنا دەبەنە بەر توندوتیژی دژی دەسەڵاتداران و پارێزەرانی دۆخی ئارایی، بەڵام لە شۆڕشە نەرم و ڕەنگییەکاندا، رێبەرانی شۆڕش توندوتیژی رەت دەکەنەوە و پەنا بۆ شێوازی ئاشتییانە

و هێمنانــە دەبەن. جیاوازییەکی دیکە ئەوەیە کە لە شۆڕشە نەرمەکاندا پاش سەرهەڵدانی شــۆڕش و سەرکەوتنی دیمۆکراسیخوازان، گۆڕانکاریی قانوونی بە هەڵبژاردنی ئازاد و ڕێفراندۆم مەیسەر دەبێ و دەســەڵاتدارانی پێشوو قڵتوبڕ ناکرێن، بۆ وێنە لە ئەفریقای باشــوور دوای سەرکەوتنی دژبەرانی سیستمی دیکتاتۆری، تەنانەت یەک کەسیش نەخرایــە بەندیخانەوە یــان نەکووژرا، بــەڵام لە شۆڕشــە کلاســیکەکانی وەک ڕوومانــی پــاش ســەرکەوتنی شۆڕشگێڕان، لە ئاکامی یەکلاکردنەوە و تۆڵەســەندنەوەکان دا خەڵکێکی زۆر ئێعدام و قڵتوبڕ کران. لە شۆڕشە نەرم و ڕەنگییەکانــدا تەواوی ئــەو گرووپە سیاســییانەی کە لەگەڵ شۆڕشــەکە کەوتوون و چ ئەوانەی دژبەریشن، مافی ئازادی ڕادەربڕین و ئازادیی سیاسییان هەیە. ڕێبەرانی لــەکار لادراو هەروا درێژە بە ژیانی سیاسی خۆیان دەدەن و لە وانەیە لە ئاکامی گۆڕاندا دیسانەوە بگەڕێنەوە ناو دەسەڵات.

هەندێــک بیرمەنــدی سیاســی لــەو بڕوایــەدان کە نابێ شۆڕشــی نەرم(مخملــی) و شۆڕشــی ڕەنگی ســەرەڕای بوونــی تایبەتمەندییەکانی وێچووی وەک ئاشــتیانەبوون و ڕۆڵی خوێنــدکاران و ڕیفۆرمخــوازان لــە بەدیهێنانیاندا، هاوواتا ســەیر بکرێن، و لە ڕاستیدا شۆڕشــی نەرم لە گەڵ شۆڕشــی ڕەنگی لە هەندێ لایەنەوە جیاوازن:

ئەلف: بۆ یەکەم جار کە شۆڕشی نەرم لە چێکۆسلۆواکی هاتە ئاراوە، نە تەنیا دەوڵەتی ئەو وڵاتە گۆڕا، بەڵکوو ڕێژیمی کۆمۆنیســتی واتە سیســتمی سیاسی وڵاتیش گۆڕانی بەسەردا هات، ئەوە لە کاتێک دایە کە لەو شۆڕشە ڕەنگییانەی کە دواتر لە سێربستان (ساڵی ٢٠٠٠)، گورجستان (ســاڵی **٢٠٠٣**) و ئۆکراین (**٢٠٠٤**) و قیرقیزستان لە ساڵی **٢٠٠٥**دا ڕوویان دا تەنیا دەوڵەتەکان گۆڕانیان بەسەردا هات و سیستمی سیاسی وڵات وەک خۆی مایەوە. لە بیریشــمان نەچێ کە بەپێی ئەو پێناســانەی ســەرەوە، لە شــۆڕش دا هەم دەوڵەت و هەمیش سیستمی سیاسی گۆڕانی بەسەردا دێ و ئەگەر بێتوو تەنیا دەوڵەتەکە بگۆڕێ لە باری تیۆریکەوە مانای شــۆڕش لەق دەبێ.

ب: بنەما تیۆریکەکانی شۆڕشی ڕەنگی بە تەواوی لە گەڵ بنەما تیۆریکەکانی شۆڕشی نەرم لێک جیاوازە. شۆڕشــی نەرم زیاتر لە ڕێگەی پڕوپاگەندەی میدیایی و کارتێکردنەسەر ڕووناکبیرانی بلووکی خۆرهەڵات لە سەردەمی شەڕی سارد بیچمیان دەگرت، بەڵام شۆڕشە ڕەنگییەکان لە ســەردەمی پاش هەڵوەشانی یەکیەتیی ســۆڤییەت و بە جۆرێک لە سەر بنەما نوێیەکانی سیاسەتی دەرەوەی ئەمریکا شکڵیان دەگرت و جێبەجێ دەبوون.

شۆڕشی نەرم(مخملی) بە مانای هەوڵدان لە کۆمەڵگــەدا بۆ گۆڕینــی حکوومەت بە حکوومەتێکیتر لە ڕێگەی نافەرمانی مەدەنی و دووری کــردن لــە توندوتیژییەوەیە و بۆ یەکەم جار لە لایەن ســەرکۆماری پێشووی چێکۆســلۆواکی کە لەو سەردەمەدا ڕێبەری نەیارانی حکوومەت بوو، کەوتە سەر زاران و ئەو شۆڕشە لە قۆناغێکی شەش حەوتوویی‌دا و لــە **١٧**ی نوامبر تا **٢٩** دێســامبری **١٩٨٩** درێژە دەکێشێ.

بوارەکانی سەرهەڵدانی شۆڕی نەرم و شۆڕشی ڕەنگی:

ئەو جۆرە شۆڕشــانە لــە وڵاتانێکدا دێتە ئاراوە کە سیستمی سیاسییەکەی یەکدەست بــێ و هەڵبژاردنی ئازاد بوونــی نەبێ. لەو جۆرە وڵاتانــەدا ڕاگەیاندنی ئــازاد لە ئارادا نییــە و ئازادییە سیاســی و مەدەنییەکانیش بەرتەســکن، لە لایەکیترەوە ڕەوتی زاڵ بە

www.lawan.com

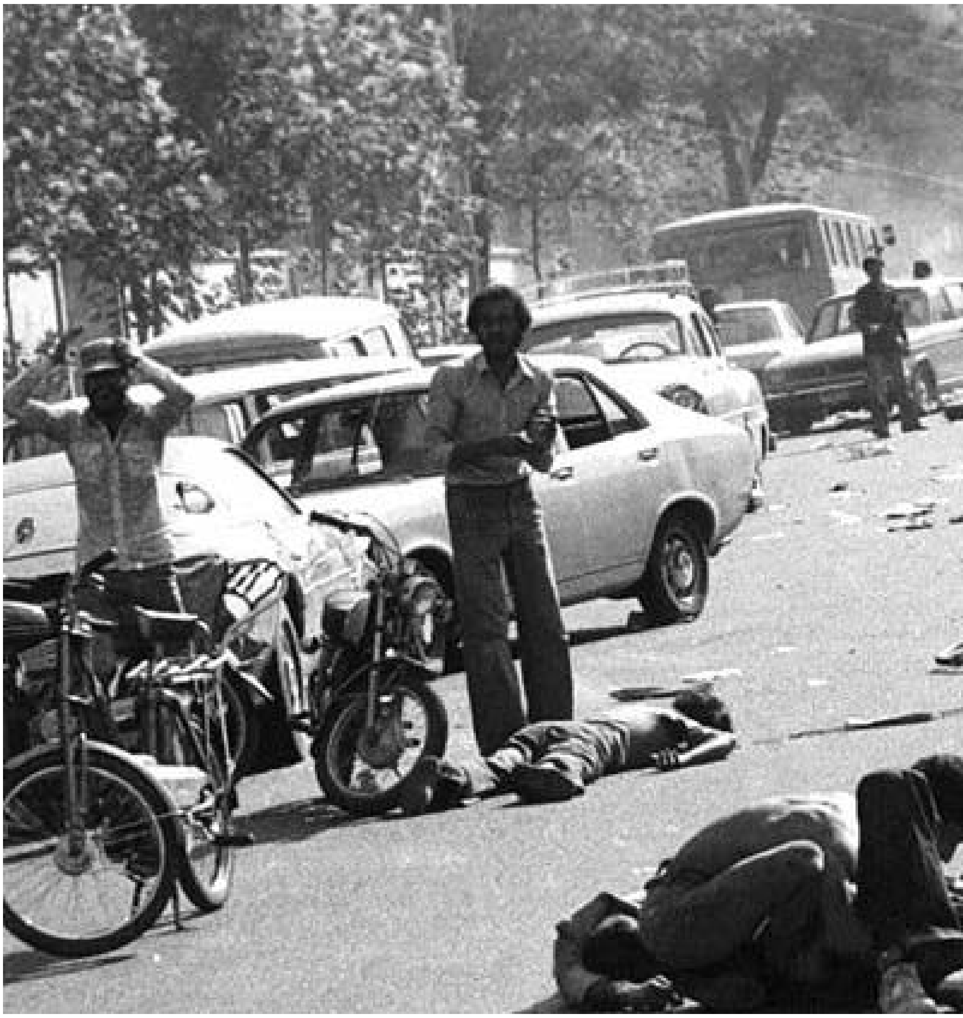

سەر کۆمەڵگە گشت پایەکانی حکوومەت و سەرچاوەکانی ئابووری لەبەردەست دایە و هەژاری و بێکاریش لە چڵەپۆپە دایە. هەروەها لاوازبوونی دیمۆکراسی، پاوانخوازی، هەژاری ئابووری، گەندەڵی ئیداری و سەرکوتی رەخنەگرانیش بوار بۆ سەرهەڵدانی شۆڕە نەرم و رەنگییەکان خۆش دەکا. لە لایەکی‌ترەوە ئازادییە سیاسییەکان، هەڵبژاردنی ئازاد، وڵامدەربوونی دەسەڵاتداران و دەستاودەست بوونی دەسەڵات و چاکسازی پێش بە سەرهەڵدانی ئەو جۆرە شۆڕشانە دەگرێ. هەروەها زۆربەی شۆڕشە نەرم و رەنگییەکان لە کاتی هەڵبژاردندا روو دەدەن، بەو مانایە کە گرووپەکانی نەیاری دەسەڵات لە کاتی هەڵبژاردندا کە کەشێکی ئازادی زیاتر دەرەخسێ یەک دەگرن و بە پێک هێنانی کۆبوونەوەی ئاشتییانە و وەڕێ خستنی ناڕەزایەتی بەرین لە بەرامبەر بنیاتە حکوومەتییەکانی وەک پەرلەمان، کۆمیسیۆنەکانی هەڵبژاردن، پۆلیس و هتد دەبنە هۆی پەک خستن و پاسیڤ‌کردنی دەسەڵاتی زاڵ و پاوانخواز و لە ئاکامدا هەڵبژاردن لە حاڵەتی پاوانکاری دەردەچێ و کاندیداکانی لایەنگری دیمۆکراسی دێنە سەرکار. بۆ وێنە لە وڵاتانی ئۆکراین و گورجستان نەیارانی سیستمی کومونیستی بۆ ماوەی چەند شەو و رۆژ لە سەر شەقام و گۆڕەپانە سەرەکییەکاندا کۆبوونەوە و لە قرقیزستانیش نەیاران لە بەرامبەر پەرلەمان و ئۆرگانی سەرکۆماری خڕبوونەوە و دەسەڵاتیان ناچار بە ملکەچ‌کردن کردو ... .

ترس و دڵەڕاوکێی رێژیمی تاران لە شۆڕشە رەنگییەکان:

روودانی شۆڕشە رەنگییەکان لە زۆرێک لە وڵاتانی سەر بە یەکیەتیی سۆڤیەتی پێشوو، دام و دەزگا ئیتلاعاتی و ئەمنییەتییەکانی رێژیمی تارانی زۆر نیگەران و پەرێشان کردوە و هەر لەم سۆنگەیەوە ئەو دەزگا سەرکوتکەرانە تەواوی چالاکییە ئاشتی و مەدەنییەکانی چالاکانی سیاسی و مەدەنی خستۆتە ژێر چاوەدێرییەوە و حکوومەت لە ساڵانی رابردوودا زۆرێک لە مامۆستایانی زانکۆ و هەروەها کۆمەڵێک ئێرانی دانیشتووی ئەمریکای قۆڵبەست کردوە و ئەوانی بە بیانووی هەوڵدان بۆ وەڕێ خستنی شۆڕشی رەنگی دادگایی کردوە. هالە ئیسفەندیاری، رامین جەهانبەگلوو، برایانی عەلایی و... لەو کەسانە بوون کە بۆ ماوەیەک دەسبەسەر کران و ناچار کران لە دەنگ و رەنگی رێژیمی ئیسلامییەوە ددان بە کۆمەڵێک ویستی بەرپرسانی رێژیمدا بێنن! هەندێک لە شارەزایانی سیاسی پێیانوایە کە هەوڵدانی رێژیمی ئیسلامی بۆ خانەنشین‌کردنی بەناچاری زۆرێک لە مامۆستایانی زانکۆ و گوشاری لەرادەبەدەر بۆ سەر کۆڕ و کۆمەڵی خوێندکاریش لە ئاقاری پێشگرتن لە شۆڕشی رەنگی لە ئێران دایە. تەنانەت سەرانی رێژیم بۆ ئەوەی بتوانن بەر بە شەپۆلی ناڕەزایەتی خەڵکی وەزاڵەهاتووی وڵات و بە تایبەتی خەڵکی نارازی تاران بگرن و دەسەڵات و هێژموونی خۆیان بە سەر پایتەختدا بسەپێنن، دەیانەوێ لە شاکارێکی سەیروسەمەرەدا و بە بێ هیچ لێکدانەوەیەکی کارناسانە و زانستی و بە بیانووی بوومەلەرزەوە، پێنج میلیۆن کەسی خەڵکی تاران بەرەو شار و ناوچەکانی دیکە راگوێزن، تاکوو بەمجۆرە پێش بە بوومەلەرزەی سیاسی یان راپەڕینێکی جەماوەری لە وڵاتدا بگرن. هەر خودی ئەم کردەوە و پەلەقاژانە دەربڕی ئەوەیە کە داواکانی بزووتنەوەی گۆڕانخوازانە و بەرابەریخوازانەی کۆمەڵانی خەڵک هەروا لە جێی خۆی دایە و بە پێچەوانەی ئیدعاکانی رێژیم هەروا چالاک و بە وزە و زیندووە.

www.lawan.com

لەمپەرەکانی بەردەم بە ئاکام گەیشتنی بزووتنـ

و. لە فارسییەوە: تەها رەحیمی

هەنووکە باشترین دەرفەتە بۆ هێنانە گۆڕی ئەو لەمپەر و تەگەرانەی نەیانهێشتووە بزووتنەوەکانی خەڵکی ئێران بە ئاکام بگەن، چونکە بەداخەوە بزووتنەوەی سەوزیش دوای ماوەیەک هەڵکشان و داکشان هەر بەم لەمپەرو تەگەرانەوە کە دەمەوێ ئاماژەیان پێ بکەن پێیان کز بووە. رەنگە لەم پەیوەندییەدا هێندیک هاوڕێ کە کە لە من زاناترو شارەزاترن زۆریان نووسیبێ، بەڵام من هەروەک وتم لە روانگەی چینی سێیەمی کۆمەڵگە وەک کەسێک کە بۆ خۆی لە جەرگەی هەموو ئەو رووداوانەدابووە شرۆڤەی ئەم تەڤگەرە دەکەم، من لێکدانەوەکانمان جۆرێک هیناوەتە گۆڕێ تاکوو هەموو خەڵک لێی تێبگەن، چونکە ئەو پرسەش زۆر گرینگە و پێویستیم بە بیروڕای هەموو هاوڕێیان لە سەرانسەری کەلێن و قوژبنی ئەم جیهانەدا هەیە و خۆشم هەوڵ دەدەم تا بۆم بکرێ کورتو بەکەڵک لەسەری بدوێم.

بەرلەوەی بچمە سەر باسەکە دەمهەوێ پێناسەیەک لە بزووتنەوەیەکی سەرکەوتوو بخەمە بەر باس، بە بڕوای من بزووتنەوەیەکی سیاسی سەرکەوتوو، بزووتنەوەیەکە کە لە ناخی کۆمەڵگە هەڵقوڵابێ، چینە جۆراوجورەکانی کۆمەڵگە لە هەموو سینف و گرووپەکان بەشداری تێدا بکەن، ئامانجەکانی پێشتر دیاری کرابێن، بۆ هەموو لایەک پێناسە کراوو روون بێ و خاوەن رێبەرێکی گشتی بێ،پێڕەوی یاساو رێسایان بێ و بۆ ئەوەی بە ئاکام بگا لە هەر جۆرە دژە باویەتییەک بە دوور بێ. گرینگترین لەمپەرەکانی بەردەم بە ئاکام گەیشتنی بزووتنەوەکانی خەڵکی ئێران.

١:کەڵکەڵە هزرییەکان لەمپەرێکی بەردەم بە ئاکام گەیشتن:لە باشترین دۆخدا دەبێ بڵێین بە داخەوە کەمتر لە ١٠٪ی خەڵکی ئێران لە بواری دەروونییەوە لە حاڵەتی ئاسایی دان

www.lawan.com

...ەوەجەماوەرییەکانی ئێران

و زیاتـر لە ٩٠٪ی خەڵک خاوەن چ پێگە و کارێک بن لەگەڵ کیشەی فکری زۆر دەستەو یەخەن و تەنانەت دەرفەتی بیرکردنەوەیان لە پرسە گرینگەکانی وەڵاتەکەیاندا نییە. کاتێک دەڵێیـن کەڵکەڵەی فیکری، مەبەسـت لە هەوڵ بۆ پەیدا کردنی نانی شەو کە کێشەی زۆربـەی خەڵکی ئێرانە و تا هەڵات هەڵات لە ئیدارەکان بـەدوای کاروبارو هەزار بگرە و بـەردەی دیکەیەکە ئەوەش فیتی خودی حاکمییەتە بۆ ئەوەی خەڵکەکەی سـەرقاڵ بکا، پێکیان دێنێ. جا لە وڵاتێکدا کە خەڵک بۆ نانی شەو لە عەزاب دان و ناچارن هەموو هەوڵ و فیکـر و هەزریانی بۆ بخەنە گەڕ، بـەڕای ئێوە چۆن کابـرا دەتوانێ بیرینگێتە سەر پرسی وەک ئازادی ڕادەبرین. بەداخەوە ئاڵۆزی هزری ئەمڕۆ کێشـەیەکی گەورەی کۆمەڵگەکەمانە کە دیسان بەداخەوە ئەویش هۆکارە پێکهێنەرەکەی هەر دەسـەڵاتدارانن کە زۆر روونە. بۆچیش وا دەکەن دەیانهەوێ خەڵک نەتوانن بیر لە مافی پێشـیل کراوی خۆیـان بکەنەوە و بە جۆرێک ئەو کێشـەو ئاریشـانە بۆ خەڵکی دەبیننـەوە کە خەڵک هێز و بڕستی بیرکردنەوەیان نامێنێ. کەواتە تاکـوو خەڵکەکەمان خـاوەن بیرێکی ئازاد نەبـن نابێ چاوەڕوانی ئـەوە بین کە بیر لە پێکهێنانی بزووتنەوەیەکی سیاسیش بکەنەوە چ بـگا بەوەی بیر لە هەوڵ و تێکۆشـان و سەرخستنی بکەنەوە. بەڵام نابێ ئەوشمان لەبیر بچێ هەر ئەو کێشانەن دەبنە هۆی وەڕەز بوونـی خەڵک و رووداني شـۆرش کە دیـارە بزووتنەوەکانیش هەمیشـە لە شۆڕشیان کەمتر تێ ناچێ.

٢: ترس، کاتێک باس لە ترس دەکەین دەبـێ بزانین ترسـی جۆراوجـۆر لە دڵدا هەیە: ترسی لەدەست چوونی پێگە، ترسی لە دەسـت چوونی دارایی، ترسی نەمانی بنەماڵە، ترسـی لە مەترسی خستنی گیان .... ئەگـەر ئێوەی خوێنـەری بەڕێزیش وەک من بەکاروباری سیاسییەوە خەریک بـن، دەبێ لە باس و دیمانەکانتان لەگەڵ خەڵکی واتە ئەو ترسـانەتان هەست پێ کردبێ. بۆ وێنـە دەڵێین لە خۆمان وەڕەز بوویـن. هەموو شـتێک لەنێـو دەچێ. ئەدی بنەماڵەکەم چی بەسـەر دێ و.... ئەو قسـانە لە ترسەوە سـەرچاوە دەگرن ودیارە ترس لەمپەرێکی گەورەی بەردەم بزووتنەوەکانە، چونکە ئەگەر سـەربازێک بترسـێ گیانی خۆی و هاوڕێکانی دەخاتە بـەر مەترسییەوە لە بنەڕەتـدا کابرای ترسەنۆک توانای بەرانبەری کردنی لەگەڵ دەسەڵاتداران نییە، کەواتە تا خەڵک ترسیان لە دەسەڵاتداران نەشکێ نابێ چاوەڕوانی بە ئاکام گەیشتنی بزووتنەوەکانیشیان بین.

٣:گوێ نەدان بە نیسـبەت چارەنووسی خـۆی و کۆمەڵگاکەی: من هەمیشـە لە دابەش کردنی خەڵکی کۆمەڵگە بەسـەر چینەکاندا بـڕوام بەوەیە کـە خەڵکێکی زۆر گوێیان بە هیچ نابزوێ کە بەراسـتی کەمیـش نین و خۆ لە میلیـۆن دەدەن. دیسـانیش دەڵێم ئەگەر سەرنجتان دابێتە پرسە سیاسییەکان توێژێکی زۆری خەڵکی دەڵێنبـە ئێمە چی؟ چیمـان پێ دەگا.... هەموویان سـەرو قوونی کڵاشـێکن.... ژیانی خۆت بکە،ئەوانە هەمووی فشەن.... هتـدو زۆر لەو جۆرە وڵامانە هیوابڕاوانەی دیکە. ئـەو توێژە زیاتر کۆنسـەرڤاتیڤن یان لە ترسـان کاریان بەو شتانە نەداوە. ئەگەرچی لە ڕەوشـی ئارایـی رازی نین،

www.lawan.com

بەڵام پێیان باشــە گوێی لێ بخەوێنن. دڵیان لەگــەڵ بزووتنەوەیە، بەڵام خۆی تێهەڵناقورتێنن، بۆیــە تاکوو نەتوانین لە ڕێگەیئەمرازی ڕاگەیاندن و پڕۆپاگەندەوە توێــژی کۆنســەرڤاتیڤ نەهێنینە ریزی بزووتنەوە نابێ چاوەڕوانی ســەرکەوتنی بزووتنەوە بین.

٤: خاڵــی لاوازی ڕاگەیاندن لە ئامانج و چالاکییەکانی بزووتنــەوە بە خەڵک: پێشــتریش وتوومە هەر بزووتنەوەیەک لە ناخــی کۆمەڵگــەوە هەڵنەقوڵابێ بە دڵنیاییەوە تووشــی شکســت دەبێ و خەڵک ناچنە ریــزی بزووتنەوەوە تاکوو ئەوەی لێیــان روون نەبێ کە بە ئەندام بوون لەو بزووتنەوەو بەئاکام گەیشــتنی چیــان پێ دەگا و کە ئەوەش لە ڕێگای ڕاگەیاندنــەوە دەکرێ، چونکە خەڵک لە ڕێگەی تێگەیشتن لە ئامانج و برنامەکانی بزاڤە خۆ دەدەنە بزووتنەوەوە کە بەداخەوە هەنووکە قۆناغی ژیانی خەڵکی ئێران پڕە لە سانسۆڕ و چاخی نەبوونی ڕاگەیاندنی راســت وێژە، کەواتە بۆ دەبێ چاوەڕوان بین بزووتنەوەی خەڵکی گەشــە بکاو بە ئاکام بگا.

٥: نەبوونی ڕێبەرێکی گشتی و تۆکمە لە ناوەندی بزاڤــ دا:نامەوێ لەو بوارەدا زۆری لەســەر بڕۆم،چونکە دیتمان زۆر بوونی ڕێبەرو پارادۆکســی فەرمانەکانیان ئاخری چی بەســەر بزووتنــەوەدا هێنا. نهێنی سەرکەوتنی بزاڤەکان لە مێژوودا بوونی ڕێبەرێکی گشــتیو تۆکمە بووە. چونکــە ئەگــەر کەســێک فەرمانەکان دەربکا دەبێتە هۆی یەکگرتوویی نێوخۆیی بزووتنەوەکە.

بزووتنەوەیەک کەخاوەن یەک ڕێبەری بێ، تووشی ناکۆکی نابێو بە یەکڕیزی و تۆکمەیی بەرەو ئامانجەکانی ڕێگە دەبڕێ، کەواتــە بزووتنەوەکانی ئــەم دواییانەی ئێران خاوەن یــەک ڕێبەر نەبووەو هەر ئەمەش یەکێــک لــەو هۆکارانەیە کە سەرکەوتوو نەبووە.

٦ـ ئێرانییــەکان قارەمان پەرەســتنو لەســەر بەرگی براوە گرێو دەکــەن: دیارە زۆر زوو وا بە شــاخ و باڵــی قارەمان هەڵ دەڵێن دەیبەنە ئاسمانێ. بــۆ وێنە من زۆر جار لە هەڵبژاردنەکاندا بینیومە کە کەسێک دژی ئەحمــەدی نەژاد بــووە، بەڵام چونکە پێی وا بووە ســەردەکەوێ دەنگی داوەتێو پاساویشــی بۆ ئەم کارە ئەوە بــووە کە بە دەنگێکی ئەو چی دەکرێ. ئەوە کێشەیەکی کۆمەڵگەکەمانــە کە پێمان خۆشــە لەگەڵ براوە بین ئەگەرچی دژیشیینو دژمانە. دیارە هەمیشە هەر کەسمان کردووە بە قارەمان و هەر خۆشمان شاخو باڵمان لێ ناوە، کەواتە تاکوو ئێمە ڕۆحییەی ریسکمان نەبێ ناتوانین چاوەڕوانی بە ئاکام گەیشتنی بزاڤ بین.

٧: بزووتنەوەکان لە ئێراندا خەڵک شــەق دەکەن: ئەگەرچی لە بنەڕەتدا لە بزووتنەوە خەڵکییەکانــدا دەبــێ خەڵک بــەرەورووی دەســەڵات بنەوە، بەڵام بەداخەوە لە ئێراندا بە پێی پلانی جۆراوجــۆر خەڵک دەکەوێتە بەرامبــەر خەڵکەوە کە دیارە زۆر بە زەرەرە، کە یەکێک لە هۆکارەکانی ئەکتیڤ نەبوونی ڕاگەیاندنی نێوخۆیی بزووتنەوەو لە لایەکی دیکەشــەوە دەســەڵاتداران بە پێی پلان و ئەوەی کە بزووتنەوە دەیەوێ زەبر لە باوەڕی خەڵک بوەشێنێ دووبەرەکی دەنێتەوە جابۆیە تا ئەو کاتــەی حاکمییەت بتوانێ خەڵک لە دژی یەکتر راســت بکاتەوە هــەروەک لە بزووتنەوەی سەوزدا دیتمان نابێ چاوەڕوانی سەرکەوتنی بینی.

٨: کەڵک ئاژۆیی لە بڕوا ئایینییەکان لەمپەری بــەردەم بە ئاکام گەیشــتنی بزووتنەوەکان: ئایین و بیــرو باوەڕە ئایینییەکان شــتێکی تاکەکەسین و لە کەســێکەوە بۆ کەسێکی دیکــە جیاوازە. بەڵام کاتێــک تاکەکان لە چوارچێوەی بزووتنەوەیــەک دا یەکدەگرن نابێ بیرو باوەڕە ئایینییەکان دەوریان هەبێ، چونکە پاڕادۆکسی بیرو باوەڕی ئایینی کێشە دەنێنەوە، هەروەک لەم بزووتنەوەی سەوزەدا بیروباوەڕی شیعەو سوننی زیانێکی زۆریان بۆ خەڵک لێ کەوتەوە. خەڵک دەبێ بەدوور لە هەر جۆرە بەربانییەکی ئایینی و ئایینزایی تەنیا هەوڵ بۆ سەر خستنی ئامانجەکانی بزووتنەوە بــدەن. دەســەڵات کەڵک لــە فرەبەریانی ریزەکانی بزووتنەوەی سەوز دەکا.

٩: ڕۆحییەی زاڵی کۆنســێرواتیڤی بەسەر کۆمەڵگەی ئێراندا: بزووتنەوە، واتە ڕەوتێکی بە هەڕەت و پر جمو جۆڵ، کۆنســێرواتیڤ، واتە بێدەنگی و پاراســتنی ڕەوشــی ئارایی، دروشــمی راســتەقینە بەیەکتر. بەداخەوە تاقمێکی زۆری خەڵکی ئێران کۆنسێرواتیڤن و پێیان باشــە ڕەوشــێکی هێوەری ڕێژەیی بوونی هەبێ، بەڵام بۆ سەرکەوتنی بزووتنەوە دەبــێ ئەو ڕۆحییــە کۆنســێرواتیڤیە بکرێ بەروحییەکیگۆڕانخواز.

١٠:پەلــەو کەم چیکڵدانەیی ئێمە لەمپەری ســەرکەوتنی بزووتنەوە: ئێرانییەکان دەرنگ دەست پێدەکەن و دەشیانهەوێ زوو بە ئاکام بگەن، بزووتنەوەکان پێویســتیان بە پرۆژەو بەرنامە هەیە و بۆ پەلە و پەشــۆکان نابن. کەواتە دەبێ هەســت و سۆزەکان کۆنترۆڵ بکرێن و رەنگە بزووتنەوەیەک **١٠** ســاڵیش بخایەنێ، کەواتە دەبێ خۆڕاگر و پشــوودرێژ بین.

١١: چاو لە پشــک وبەشــە دەســەڵات لەمپەرێکی گرینگــی بەردەم بزووتنەوەکان: هێندێک کــەس لەبــەر بەرژەوەندی تاکە کەسی وەک دەسەڵات و ماددییات دەگەڵ بزووتنەوەدەکەون کە هەر لەسەرەتاوە بیر لە دابەش کردنی دەست کەوتەکان دەکەنەوە. مێژوو نیشــانی داوە لە هــەر تەڤگەرێک دا بەرژەوەندی تاکەکەسی لە ئارادابوو مەحکوم بە شکســتە. بۆیە دەبێ هــەوڵ بدەین ئەو ڕۆحیاتە لەخۆماندانەهێڵین.

١٢: نــەوت لەمپەرێکی دیکــەی بەردەم بزووتنــەوە: ڕەنگە پێمان ســەیربێ بۆچی نــەوت ! دەوڵــەت و دەســەڵاتداریی بــۆ سەپاندنی ڕەوایەتی خۆی پێویستی بە سامانە و سەرچاوەی داهاتەکەشــی نەوتە، کەواتە بە فرۆشــتنی نەوت و دابەشــینی پارەکەی دەتوانی بزووتنەوەکان سەرکوت بکا.

سەرچاوە:
ماڵپەری ئەندێشە

■

یەکێک لە بازارەکانی شاری مەهاباد، مانگرتنە گشتییەکەی خەڵکی کوردستان

مانگرتنە گشتییەکەی خەڵکی کوردستان وەڵامێکی گونجاو بوو بۆ ریسوا کردنی کۆماری ئیسلامی

ئایەت مرادی فەر

گەلی کورد بە درێژایی مێژووی خۆی بۆ بە دەست هێنانی مافە زەوت کراوەکانی گەلێک قوربانی داوە کە هیچ نەتەوەیەک لەم دنیایەدا بە قەد ئەم نەتەوە زوڵم لێکراوە ئازاری نەچێشتووە. ئەنفال کردن، سووتاندن و تۆپ باران کردنی شارو گوندەکان، رەشەکوژی، تیرۆرکردنی رێبەرانی بزووتنەوەی کورد، راگواستنی زۆرەملێیی خەڵک بۆ شوێنە نەخوازراوەکان و ... هتد، دەسخۆشانە و بە دیاری هێنانی داگیرکەرانی کوردستان بووە لە ماوەی مێژووی دەسەڵاتیاندا بۆ ئەم نەتەوە ماف خواز و ئازادی خوازە. کۆماری ئیسلامیش یەکێکی دیکەیە لەو رێژیمە فاشیستانە کە هەر لە سەرەتای هاتنە سەرکارییەوە دژایەتی خۆی لە گەڵ مافەکانی گەلی کورد لە رۆژهەڵاتی کوردستان دربڕی و بە سیاسەتێکی دژە نامرۆڤانە لە هەموو کردەوەیەکی دوور لە پرەنسیپەکانی مافی مرۆڤ بۆ سەرکوت کردنی خەڵکی کوردستان هەر بەو رێ و شوێن و سیاسەتی دیکتاتۆرانی رێژیمە گوڕبەگۆڕەکەی پێشوودا ڕۆیشت. ئێستا بۆ ماوەی سێ دەیەیە کۆماری ئیسلامی بە هۆی ئاڵ و گۆڕەکانی رۆژهەڵاتی نێوەڕاست لە قەیرانێکی دژواردا دەژی و لە کۆتایی دوا ساتەکانی خۆیدا دەستی داوەتە کوشت و کوشتاری خەڵکی بێ تاوان و دەی هەوێ لەم رێگایەوە

ته‌مه‌نی ده‌سه‌ڵاته شووومه‌که‌ی درێژ بکاته‌وه. هه‌روه‌کی هه‌موو لایه‌ک ئاگادارن کرده‌وه‌ی ڕۆژی یه‌ک شه‌ممه نۆزده‌ی بانه‌مه‌ڕ ده‌ستی پڕ له تاوانی کۆماری ئیسلامی له درێژه‌ی زنجیره جینایه‌ته‌کانیدا پێنج تێکۆشه‌ری سیاسی که چواریان کورد بوون و یه‌کیشیان فارس، به تاوانی به قه‌ولی خۆیان تێکدانی ئه‌منییه‌تیی میللی و «محاربه» له سێداره‌ی دان. له دوای سێداره‌دانی ئه‌م تێکۆشه‌رانه شه‌پۆلێکی نارەزایه‌تی ده‌ربڕین له ده‌ره‌وه‌و نێوخۆی کوردستان ده‌ستی پێ کرد و خه‌ڵکی زۆربه‌ی ناوچه‌کانی کوردستان به مانگرتنێکی گشتیی له ڕۆژی **٢٣**ی بانه‌مه‌ڕ به داخستنی دووکان و بازاڕه‌کان، ناڕه‌زایه‌تی خۆیان به ڕێژیمی سه‌ره‌ڕۆی کۆماری ئیسلامی نیشان دا و پێیان سه‌لماند که ڕێگای ئه‌م تێکۆشه‌رانه هه‌روا به ئاسانی کۆتایی پێ نایه و به‌م له سێداره‌دانه گه‌لی کوردی پێ چاوترسین ناکرێ. جێگای ئاماژه‌یه که له ده‌ره‌وه‌ی وڵاتیش، ڕێبوارانی ڕێگای ئازادی به هێرش کردنه سه‌ر باڵوێزخانه‌کانی کۆماری ئیسلامی و، تێکدان و شکاندنی درگا و په‌نجێره‌ی باڵوێزخانه‌کان و به نووسینی دروشمی جۆراوجۆر ده‌سه‌ڵاتدارانی ڕێژیم و گۆپاڵ به‌ده‌سته‌کانیان ریسوا کرد و پێیان نیشان دا که به شه‌هیدکرانی تێکۆشه‌رانی کورد داخوازی نه‌ته‌وه‌یه‌کی چه‌ند میلیۆنی به‌و شێوه جینایه‌تانه کۆتایی پێ نایه. ئه‌گه‌ر له لایه‌کی دیکه‌وه تێڕوانین له سه‌ر ئه‌م ناڕه‌زایه‌تی ده‌ربڕینانه شرۆڤه بکه‌ین، ئێعترازاتی وڵاتانی ده‌ره‌وه و ڕێکخراوه مرۆڤ دۆسته‌کان به نیسبه‌ت جینایه‌ته‌کانی ڕێژیم په‌یامێکی دیکه بوو که لایه‌نه ده‌ره‌کییه‌کان بۆ مه‌حکووم کردنی ئه‌م ئێعدامه به کۆمه‌ڵانه هه‌ڵوێستیان گرت.

هه‌ڵوێسته جیاوازو به‌رچاوه‌کانی ئه‌م جاره‌ی خه‌ڵکی کوردستان له هه‌موو لایه‌که‌وه؟

له باکووری کوردستان خه‌ڵکی ئه‌م پارچه‌یه به ڕێ پێوانێکی ڕێک خراو تا به ده‌روازه سنووره ده‌ستکرده‌کان، جۆرێکی دیکه بوو له‌و پشتیوانیه بۆ هاوده‌ردی کردن له گه‌ڵ بنه‌ماڵه‌ی سه‌ربه‌رزی ئه‌م شه‌هیدانه و، هه‌روه‌ها کۆده‌نگی ئه‌حزاب و لایه‌نه کوردیه‌کان بۆ پشتیوانی کردن له مانگرتنه گشتییه‌که‌ی خه‌ڵکی کوردستان خاڵێکی به‌هێز بوو، بۆ گرێدانی خه‌باتێکی گشتگیرو هه‌مه‌لایه‌نه.

هه‌ڵوێستی لایه‌نه ئێرانییه‌کان له ده‌ره‌وه‌و نێوخۆ؟

خاڵێکی دیکه‌ی به‌رچاوی ئه‌م ناڕه‌زایه‌تی ده‌ربڕینانه ئه‌وه بوو که سه‌رانی ڕه‌وتی ڕیفۆڕم خواز به مه‌حکووم کردنی ئه‌م ئێعدامانه، بووه هۆی ئه‌وه که لایه‌نه ئێرانییه‌کان چ له ده‌ره‌وه‌و چ له نێوخۆ به هاوده‌نگی و هاوهه‌ڵوێستییه‌وه ئیبتیکاریان له خۆیان نیشان داو به‌شداری ئه‌م ڕێ پێوانه‌یان کردو، بووه جێی سه‌رنجی هه‌موو لایه‌ک و سه‌ره‌نجام وای له جه‌للادانی ڕێژیم کرد که به هێزی سه‌رکوت بۆ جارێکی دیکه کوردستان میلیتاریزه بکه‌نه‌وه. ئه‌گه‌ر له ڕه‌هه‌ندێکی دیکه‌وه بۆی بڕوانین له به‌ره‌به‌ری ساڵرۆژی ناڕه‌زایه‌تی ده‌ربڕینه‌که‌ی ساڵی ڕابردوو نزیک ده‌بینه‌وه تاقمی پاوانخواز بۆ چاوترسێن کردنی خه‌ڵک ده‌ی هه‌وێ شکڵێکی دیکه له سیما قێزه‌ونه‌کانی خوی نیشان بداو ترس و دڵه‌ڕاوکێیه‌کی دیکه بخاته نێو دڵی ئازادی خوازان تا به‌م شێوه‌یه وه‌ک دیکتاتۆرانی پێشوو ڕێگای سه‌رکوت هه‌ڵبژێری و بۆ درێژه‌دان به ته‌مه‌نی کۆشکی دیکتاتۆری هه‌موو ئامرازه‌کانی سه‌رکوت به کار بێنێ. له کۆتاییدا ده‌توانین به ئاکامێکی وا بگه‌ین، ئه‌و ڕه‌وته ئێعدامانه‌ی که کۆماری ئیسلامی هه‌ر جارێ به بیانوویه‌ک به‌ڕێوه‌ی ده‌با نه‌ک ته‌نیا ناتوانێ مانه‌وه‌ی ده‌سه‌ڵاته‌که‌ی گه‌ره‌نتی بکا، به‌ڵکوو ده‌بێته هۆی ئه‌وه که جووڵانه‌وه‌ی ئازادی خوازی له ئێراندا ڕۆژبه‌ڕۆژ گڕوتینێکی دیکه به‌خۆوه ببینێ و بۆ هه‌میشه سه‌نگه‌ری دیکتاتۆری به‌ره‌و رووخانێکی هه‌میشه‌یی ببا.

www.lawan.com

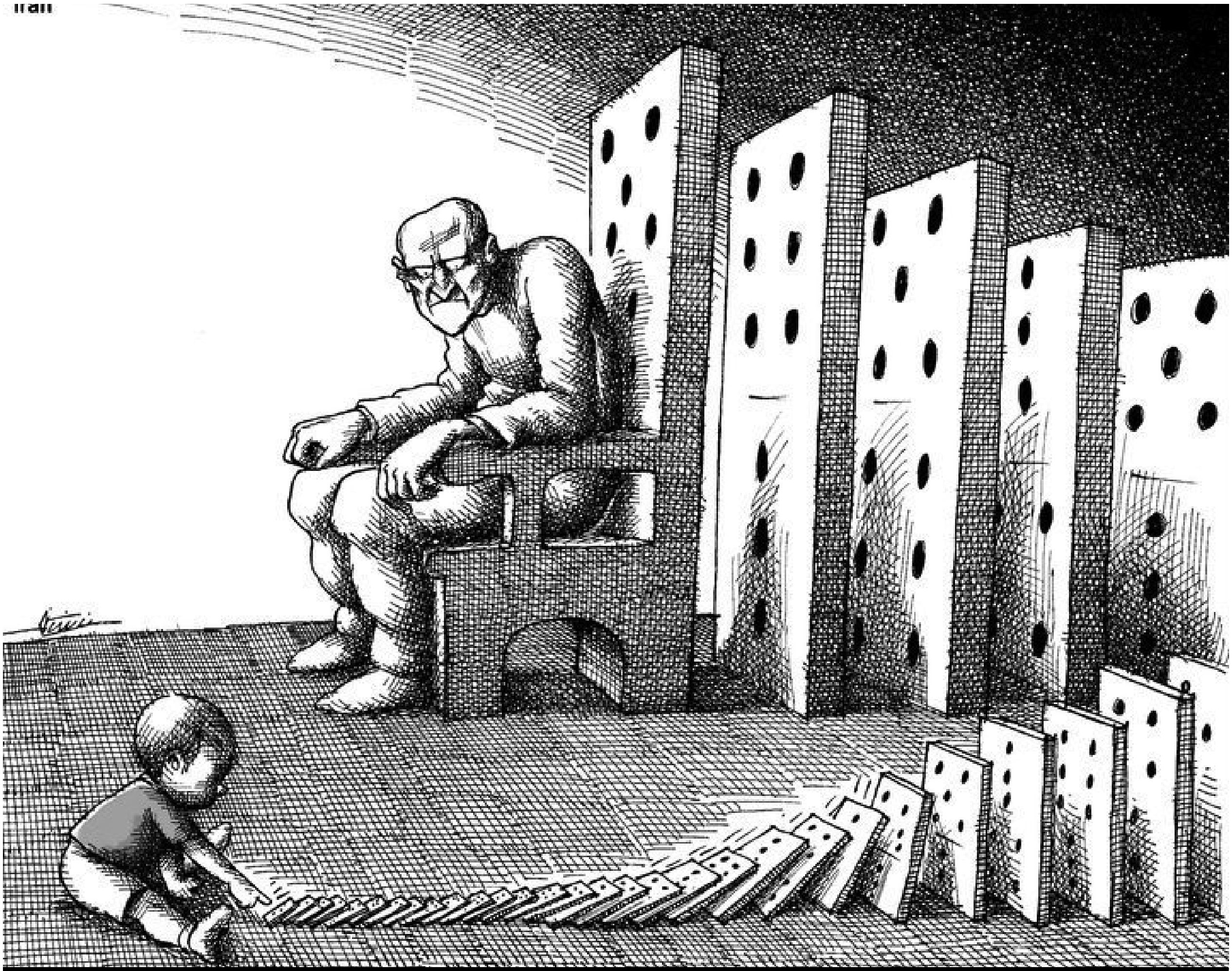

بەشداریی سیاسیی و...

ئا: سیروان

لەم نووسینەماندا سەرەتا پێناسە و شی کردنەوەیەکمان لەسەر چەمکی بەشداریی سیاسی وەک یەکێک لە چەمکە گرینگ و باس هەڵگرەکانی زانستە کۆمەڵایەتییەکان دەبێ و لە دواییدا بە کورتی باسی هێندێک لە بابەتە پێویستەکانی پێوەندیدار بە بەشداریی سیاسی دەکەین، هەرچەند زۆر بابەتی گرینگی وەک تیۆرییەکانی بەشداریی سیاسی، تایبەتمەندییەکانی بەشداریی سیاسی، خەسارناسی دەروونی و کۆمەڵایەتی، بەشداری نەکردن، پێش مەرجەکانی بەشداریی و ئەزموونی بەشداریی سیاسی لە هێندێک لە وڵاتان و زۆر بابەتیتریش لێرەدا باسیان ناکرێ و لە دەرفەتێکیتر و ژمارەیەکی دیکەی گۆڤارەکەدا دەیانخەینە بەرباس.

مێژووی مرۆڤایەتی، مێژووی هاوکاری و نەبەردە. کاتێک بۆ یەکەم جار مرۆڤ تێگەییشت کە دەتوانێ کۆکردنەوەی هێز و توانایی خۆی لە گەڵ یەکێکیتر بەسەر ئەوی دیکەدا سەرکەوێ، بەشداریی لەدایک بوو. بەشداریی بە واتای بەشداربوونی چالاکانەی مرۆڤەکانە لە ژیانی سیاسی، ئابووری، فەرهەنگی و بە گشتی گشت لایەنەکانی ژیان و بە مانای پشکداربوون لە شتێک و بەهرە لێ وەرگرتن یان لە گروپێکدا بەشداربوون و بەم پێیەش هاوکاری کردنی.

بەشداریی سیاسی بە مانای هەوڵ و تەقەللای ڕێکخراوی هاووڵاتیانە بۆ هەڵبژاردنی ڕێبەرانیان، بەشداریی کاریگەر لە چالاکی و کاروبارە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان و شوێندانان لەسەر پێکهاتەی سیاسی دەوڵەتە. یانی خەڵک لە هەڵبژاردنی ڕێبەرانی سیاسیی کۆمەڵگا و سیاسەت دانان، چالاکانە بەشدار بن و خۆیان لە بەرامبەر حکوومەت و سیاسەتەکانی بە نامۆ و بێگانە دانەنێن.

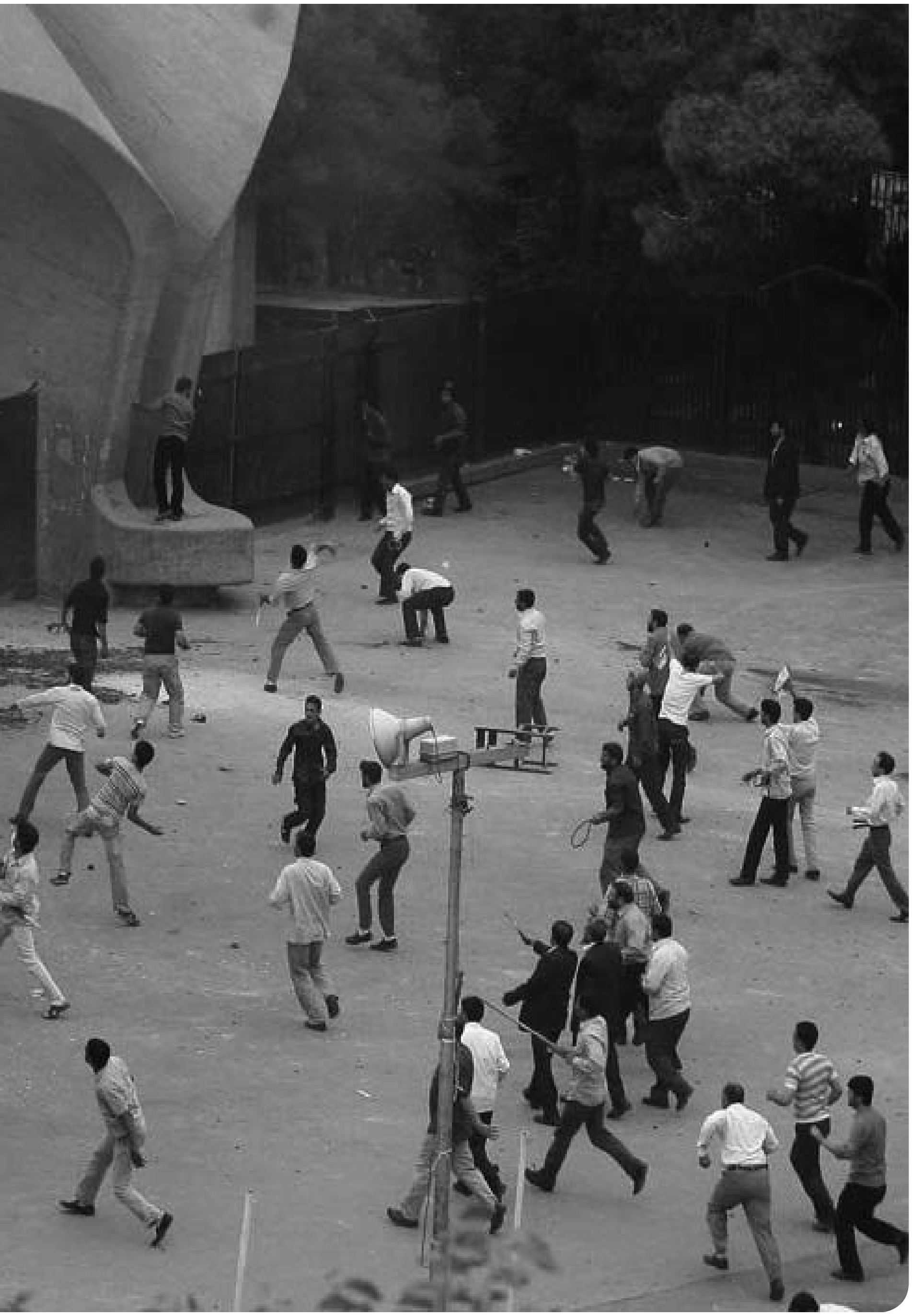

خاون ڕایانی سیاسی، بەشداریی سیاسی بە یەکێک لە نیشانەکانی کۆمەڵگای دێموکراتیک دەزانن. ئەوان لەسەر ئەو باوەڕەن کۆمەڵگایەک کە ئیدیعای دێموکراتێک بوونی هەبێ، بەڵام نەتوانێ بەشداریی خەڵک لە بەکارهێنانی دەسەڵاتداریێتیدا، لە ڕێگای ڕێکخراوە مەدەنی و دامەزراوە سیاسییەکان دابین بکا، ئیددیعایەکەی ئیدیعایەکی بێ مانایە. یەکێک لە نیشانە زەق و بەرچاوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی، بوونی ئازادییە تاکە کەسییەکان و ڕەخساندنی بوار بۆ شارۆمەندانە بۆ بەشداریی لە سیاسەت و کاروبارە حکومییەکان و هەروەها بەشداریی لە دامەزراوە حیزبی و سینفییەکان بۆ بەدیی هێنانی ویستە سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکانە.

حاکمییەتی مرۆڤ بەسەر چارەنووسی خۆیدا یەکێک لە هەوەڵین خەیاڵ و پەرۆشییەکانی ئەو، پاش هاتنە ناو کۆمەڵگا بووە کە بە تێپەڕینی زەمان، لایەن و شێواز و هەروەها ئاڵۆزیی بە خۆوە گرتووە. ئەگەر مرۆڤ بە بوونەوەرێکی بە سرشت کۆمەڵایەتی بزانین، دەبێ هۆگریی و مەیلی ئەو بە دەستێوەردان و بەدەستەوەگرتنی چارەنووسی کۆمەڵایەتی خۆی، بە یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی ئەو حسێب بکرێ.

بە وتەی هێندێک کەس بێ بەشداریی، تاک جڵەوی دەسەڵاتی سیاسی دەداتە دەست کەسانێک کە کۆنترۆڵ کردنی بە ئاسانی دەست نادا. «پیرکلیس» گرینگی بەشداریی سیاسی بۆ هاووڵاتیان بە باشترین شێواز زانی کاتێک وتی: «ئەو مرۆڤەی بەشداریی لە ژیانی گشتیدا ناکا، مرۆڤێکی بێ کەڵکە. «بەشداریی سیاسی خۆ دەرخستنی ئاشکرای خەڵک بۆ دیاری کردنی چارەنووسی گشتیی خۆیانە. تەنیا لە ڕێگەی بەشداریی سیاسییەوەیە کە دەسەڵاتی سیاسی بە شێوەیەکی ئاشتیخوازانە دەستاودەست دەگەڕێ.

پێناسەی بەشداریی سیاسی

بەشداریی سیاسی وەک زۆر چەمک و زاراوەی ناو زانستە کۆمەڵایەتییەکان لە لایەن بیرمەندان و زانایانی ئەو بوارە، پێناسەی جۆراوجۆری بۆ کراوە، هەر کەسە بە شێوەیەک لێی دواوەو لە هەر شوێنە و بەشێوەیەک لە سەری نووسراوە.

بێ شک، شێواز و ڕادەی بەشداریی لە چارەنووسی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە هەر کۆمەڵگایەک دا پەیڕەوی کۆمەڵێک لە نۆرم و بەهای پەسندکراوی ناو ئەو کۆمەڵگایەیە. سوقرات، ئەفلاتوون، ئەرەستوو و بە دوای

www.lawan.com

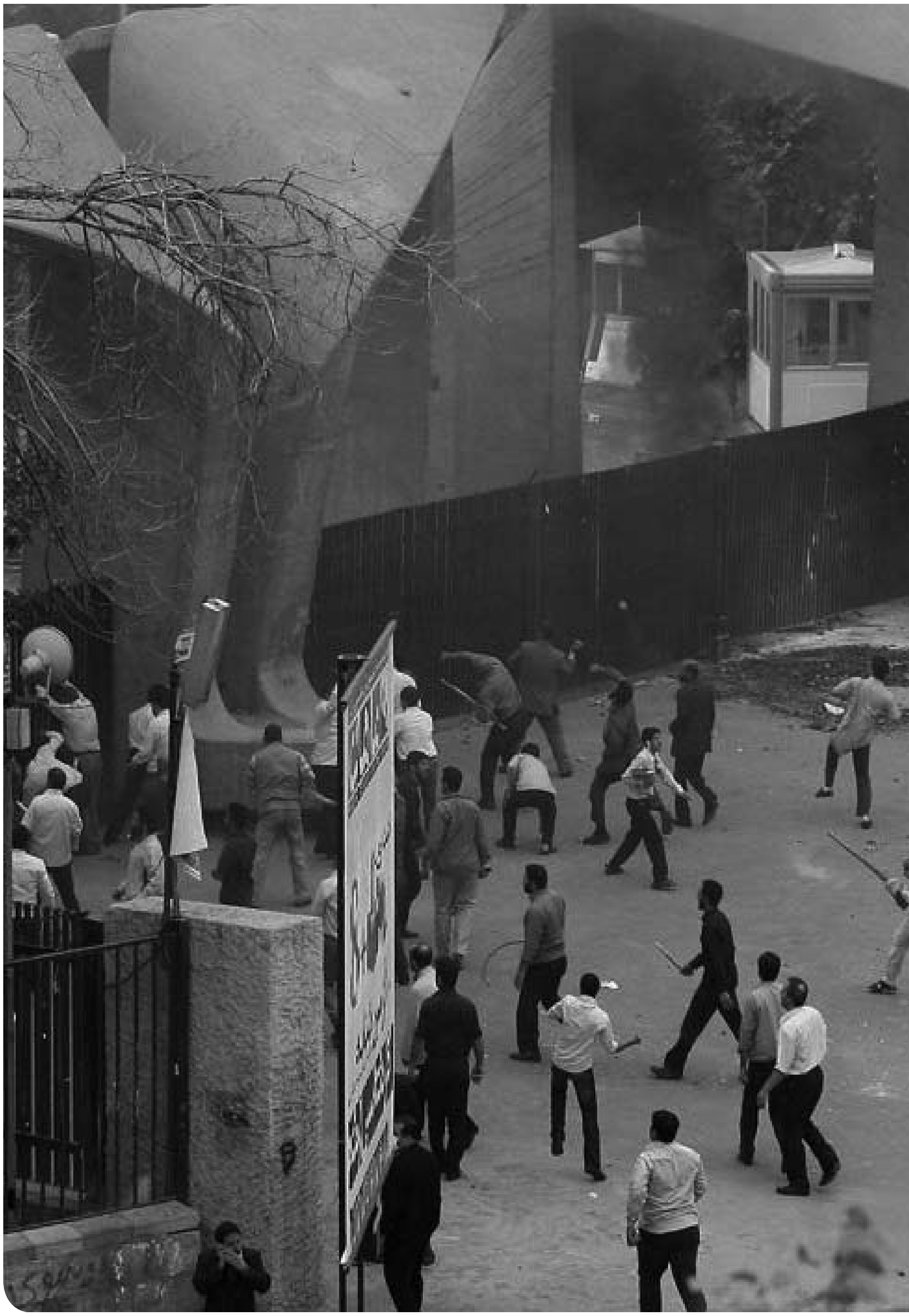

ئەوانیشدا زۆربەی فیلسووفە سیاسییەکان بە درێژایی مێژوو «چییەتی و چۆنییەتی» بەشداریی مرۆڤیان لە کاروباری سیاسی و کۆمەڵایەتیی خۆیدا، هێناوەتە بەرباس. ئەمڕۆکەش بیرمەندان و خاوەن ڕایانی بواری گەشە، بەشداریی بە یەکێک لە گرینگترین کۆڵەکەکانی گەشەسەندن لە قەڵەم دەدەن و لە گەشەی سیاسیدا بایەخێکی دوو ئەوەندەی پێدەدەن. بە باوەڕی ئەوان بەشداریی سیاسی لە پێویستییە جیا نەبۆوە و حاشاهەڵنەگرەکانی سیستمی سیاسی لە سەدەی بیستویەک دایە و سەرەکیترین نیشانەی گەشەسەندوویی سیاسی و وڵامدانەوە بە پێویستیی ڕوو بە زیادی بەشداریی سیاسی و جێگیرکردنی لە چوارچێوەی دامەزراوە مەدەنییەکانە.

لە دائیرەتولمەعاریفی نێونەتەوەیی زانستە کۆمەڵایەتییەکاندا هاتووە: «بەشداریی سیاسی، چالاکی دڵخوازانەی ئەندامەکانی کۆمەڵگا لە هەڵبژاردنی ڕێبەران و بەشداریی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لە داڕشتنی سیاسەتە گشتییەکانە.

بە بڕوای هانتینگتۆن، بەشداریی سیاسی بریتییە لە: «چالاکی شارۆمەندان بە مەبەستی شوێندانان لەسەر پرۆسەی بڕیاردانی سیاسیی دەوڵەت. هەروەها «سیلز» پێی وایە بەشداریی سیاسی بەو کۆمەڵە چالاکییە ئیدارییانە دەوترێ کە لە ڕێگای ئەوانەوە ئەندامەکانی کۆمەڵگایەک لە هەڵبژاردنی فەرمانڕەواکانیان بە شێوەی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ لە فۆرم پێدانی سیاسەتی گشتیدا بەشدارن. مایکل راش، بەشداریی سیاسی بە تێوەگلان و دەرگیربوونی تاک لە ئاستە جیاوازەکانی چالاکیی سیاسی لە تووش نەبوونەوە هەتا بەدەستەوەگرتنی پۆستی فەرمی دەزانێ. ئەو بە گێڕانەوە لە لۆسترمیلبرایت، هیرارکییەتێک لە بەشداریی سیاسی دەخاتەڕوو کە نزمترین ئاستی ڕاستەقینەی ئەو بە دەنگ دان لە هەڵبژاردندا دەزانێ و ئەوەمان بۆ شی دەکاتەوە کە بە دەنگدان دەتوانین بە کەمترین شێوازی چالاکانە لە بەشداریی سیاسی بزانین، چونکە پێویستیی بە کەمترین پابەندبوونە و لە گەڵ دەنگ خستە ناو سندووقەکانی دەنگدان لەوانەیە کۆتایی پێ بێ.

نووسەرانی فەرهەنگی کۆمەڵناسی، بەشداریی سیاسی بە بەشداریی لەو پرۆسە سیاسیانەدا دەزانن کە ڕێبەرانی سیاسی تێیدا هەڵدەبژێردرێن و سیاسەتی گشتی دیاری دەکا و کاریگەری لەسەر دادەنێ.

پێویستیی بەشداریی سیاسی:

www.lawan.com

ــ واجبی ئه‌قڵی: مرۆڤ بوونه‌وه‌رێكی به‌ سرشت كۆمه‌ڵایه‌تییه‌ و ژیانی كۆمه‌ڵایه‌تییش له‌سه‌ر بناغه‌ی پێوه‌ندیی مرۆڤه‌كان له‌ گه‌ڵ یه‌كتر دامه‌زراوه‌. له‌م پڕۆسه‌یه‌دا، تاك و كۆمه‌ڵ له‌سه‌ر یه‌كتر شوێندانه‌رن. له‌ سه‌ر تاكه‌كانی ناو كۆمه‌ڵ پێویسته‌ ڕۆڵی خۆیان له‌م شوێندانان و شوێن وه‌رگرتنه‌، به‌ دروستی به‌ڕێوه‌به‌رن. له‌ مه‌سه‌له‌ سیاسییه‌كان و كاروباره‌ پێوه‌ندیداره‌كان به‌ حكوومه‌ت كه‌ له‌ گرینگترین مه‌سه‌له‌كانی هه‌ر كۆمه‌ڵگایه‌كن، تاكه‌كان ده‌بێ به‌ به‌شداریی چالاكی خۆیان تێیاندا، له‌ چاره‌نووسی خۆیان و كۆمه‌ڵگاكه‌یاندا ده‌ور بگێڕن و له‌ سیاسه‌ت دانان، بڕیاردان و چۆنییه‌تی به‌ڕێوه‌بردنی كاروباره‌كانی وڵاتدا شوێندانه‌ر بن. چونكه‌ ئه‌گه‌ر له‌ دیاری كردنی چاره‌نووسی خۆیاندا به‌شدار نه‌بن، به‌ پێی نه‌ریته‌كانی باو له‌ جیهانی سروشت، كه‌سانێكیتر به‌ زاڵ بوون به‌سه‌ریاندا، بڕیاریان بۆ ده‌ده‌ن و به‌ هه‌ر له‌ونێك بۆیان بلوێ، ئاغایاتی و كوێخایه‌تیان به‌سه‌ره‌وه‌ ده‌كه‌ن و هیچ دوور نییه‌ به‌ سه‌پانیش نه‌یانگرن! كه‌وایه‌ به‌شداریی سیاسی بۆ حه‌یاتی فكری و ژیانی سه‌ربه‌رزانه‌ كارێكی پێویست و واجبه‌.

ــ ده‌سته‌به‌ركردنی حاكمییه‌تی خه‌ڵك: به‌شداریی سیاسی به‌ مه‌به‌ستی جێگیركردنی مافی حاكمییه‌تی خه‌ڵك له‌ دیاری كردنی چاره‌نووسی خۆیاندا، كارێكی پێویسته‌. ئه‌گه‌ر شارۆمه‌ندانی وڵاتێك بۆ دیاری كردنی چاره‌نووسی خۆیان و به‌ڕێوه‌بردنی كاروباره‌كانی وڵات، له‌ مه‌یدان دا حازر نه‌بن و باری به‌رپرسایه‌تی بخه‌نه‌ ئه‌ستۆی كه‌سانێكیتر، مافی حاكمییه‌ت له‌ دیاری كردنی چاره‌نووسیان په‌ڵه‌دار و له‌وانه‌یه‌ له‌نێو بچێ. خه‌ڵك ده‌بێ ئاگادار بن كه‌ ئه‌گه‌ر گه‌ره‌كیانه‌ چاره‌نووسی شار و وڵاتی خۆیان به‌ بیر و هزری خۆیان دیاری بكه‌ن و كاروباره‌كانی وڵاتی خۆیان به‌ پێی بیر و بۆچوونی خۆیان هه‌ڵسووڕێنن، ڕێگایه‌كیان بێجگه‌ له‌ به‌شداریی له‌ كاروباری سیاسی و ئاماده‌بوون له‌ گۆڕه‌پانه‌ سیاسی و كۆمه‌ڵایه‌تییه‌كاندا نییه‌.

جۆر و شێوازه‌كانی به‌شداریی سیاسی

به‌شداریی شێوازی جۆراوجۆری هه‌یه‌ و زیاتر ده‌توانین وه‌ك داپۆشه‌رێك بۆ زنجیره‌ كرده‌وه‌یه‌كی له‌ قه‌ڵه‌م بده‌ین. ئه‌و كرده‌وانه‌ی كه‌ له‌ نیهایه‌ت دا بۆ شوێندانان له‌سه‌ر سیاسه‌ته‌كانی حكوومه‌ت داده‌ڕێژرێن و دێنه‌ بواری جێبه‌جێ كردن. به‌م پێیه‌ هه‌ر توێژه‌رێك زنجیره‌ كرده‌وه‌یه‌ك دیاری ده‌كا. به‌ كه‌ڵكترین و ساكارترین هیراركییه‌تێك كه‌ له‌ به‌شداریی سیاسی خراوه‌ته‌ ڕوو، له‌سه‌ر بنه‌مای پله‌ یان به‌ربڵاوی به‌شداریی سیاسییه‌.

لۆستێر میلبرایت له‌ كتێبه‌كه‌ی خۆیدا به‌ ناوی «به‌شداریی سیاسی»، پله‌به‌ندییه‌كی له‌ به‌شداریی سیاسی خستۆته‌ڕوو كه‌ له‌ تێوه‌نه‌گلان و خۆ به‌دوور گرتن هه‌تا وه‌رگرتنی پۆستی فه‌رمی حكوومه‌تی ده‌گۆڕێ و نزمترین ئاستی به‌شداریی ڕاسته‌قینه‌ به‌ ده‌نگدان له‌ هه‌ڵبژاردنه‌كاندا ده‌زانێ. هه‌روه‌ها له‌ باره‌ی شێوه‌كانی به‌شداریی سیاسی، میلبرایت هه‌ر له‌و كتێبه‌دا كه‌سه‌كان به‌ پێنج گروپ له‌ بواری به‌شداریی سیاسی دابه‌ش ده‌كا:

ــ كه‌سانی ته‌واو پاسیڤ: كه‌ ته‌نیا چالاكیی سیاسییان، ده‌نگ دانه‌.

ــ كه‌سانی ناوچه‌ گه‌را: ئه‌و كه‌سانه‌ی چالاكیی سیاسییان ته‌نیا گرینگی دان به‌ مه‌سه‌له‌ ناوچه‌ییه‌كانه‌.

ــ كه‌سانی بیرته‌سك: كه‌ ته‌نیا سه‌رنج ده‌ده‌نه‌ ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ی له‌ لایه‌نی تاكه‌كه‌سییه‌وه‌ كاریگه‌ریان له‌سه‌ر داده‌نێ.

ــ كه‌سانی خه‌باتكار: كه‌ ته‌نیا له‌ پێوه‌ندیی له‌گه‌ڵ ئه‌و مه‌سه‌له‌ تایبه‌تانه‌ی خه‌باتیان له‌گه‌ڵ ده‌كه‌ن، تێكه‌ڵاوی سیاسه‌ت ده‌بن.

ــ كه‌سانی ته‌واو چالاك: كه‌ له‌ ته‌واوی بواره‌كانی سیاسه‌تدا، تێكه‌ڵاوی گشت مه‌سه‌له‌ سیاسییه‌كان ده‌بن.

كه‌وایه‌ هه‌ر وه‌ك پێشتر باسمان كرد، ده‌توانین ده‌نگدان له‌ هه‌ڵبژاردنه‌كاندا به‌ كه‌مترین شكڵی چالاكیی به‌شداریی سیاسی بزانین، چونكه‌ پێویستی به‌ كه‌مترین پابه‌ند بوون هه‌یه‌، به‌ڵام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی كه‌ ده‌نگدان نزمترین ئاستی به‌شداریی سیاسییه‌، به‌ڵام دیارترین و به‌رچاوترین شێوه‌ی به‌شداری كردنه‌. چونكه‌ له‌ لایه‌ك پایه‌ كۆمه‌ڵایه‌تییه‌كانی ده‌سه‌ڵات نیشان ده‌دا و له‌ لایه‌كیتر پێوه‌رێكی باشه‌ بۆ هه‌ڵسه‌نگاندنی دابه‌ش بوونی ده‌سه‌ڵات له‌ كۆمه‌ڵگادا. هه‌ر بۆیه‌ توێژه‌ران و لێكۆڵه‌ره‌وان له‌گه‌ڵ بوونی شێوازی جۆراوجۆری به‌شداریی سیاسی، گرینگییه‌كی تایبه‌تی به‌ هه‌ڵبژاردن و به‌شداریی له‌ ده‌نگدان ده‌ده‌ن.

به‌شداریی له‌ هه‌ڵبژاردندا، گشتگیرترین و ئاسانترین و كه‌م خه‌رجترین جۆری به‌شداریی سیاسییه‌ و یه‌كێك له‌ پێوانه‌ له‌بار و گونجاوه‌كانه‌ بۆ ئاشكرابوونی ڕاده‌ی به‌شداریی سیاسیی خه‌ڵك، هه‌رچه‌ند به‌ شێوه‌ی «چه‌ندایه‌تی» یه‌كه‌یه‌تی.

لایه‌نه‌ ئه‌رێنی و نه‌رێنییه‌كانی به‌شداریی سیاسی:

به‌شداریی سیاسی شێوه‌یه‌ك له‌ ڕه‌فتاره‌ سیاسییه‌كانی شارۆمه‌ندانی وڵاتێكه‌ كه‌ له‌ دوو لایه‌نی ئه‌رێنی و نه‌رێنیدا خۆی ده‌رده‌خا.

لایه‌نه‌ ئه‌رێنییه‌كانی به‌شداریی سیاسی:

به‌شداریی سیاسی له‌ لایه‌نی پۆزێتیڤدا، كرده‌وه‌ ڕێ پێدراوه‌ سیاسییه‌كان له‌ خۆ ده‌گرێ وه‌ك: ده‌نگدان، ململانێی هه‌ڵبژاردن، هاوكاری حیزب و كاندیده‌كان، ئه‌ندامه‌تی له‌ یانه‌ سیاسییه‌كاندا، ئه‌ندامه‌تی له‌ گرووپه‌كانی فشار، ئه‌ندامیه‌تی له‌ حیزبه‌

سیاسییەکان، ئینتیمای بۆچوونی و ڕەفتاری بە باڵە سیاسـییەکان نـەک ئەندام بوون تێیاندا و ...

لایەنە نەرێنییەکانی بەشداریی سیاسی:

پێـڕەوی کردن لە بـاوەڕە توندئاژۆکان، هەنگاونان بۆ کردەوەی توندوتیژانە، تیرۆر و مرۆڤ کوژی، شـۆڕش و سەرهەڵدان، مانگرتـن، خۆپێشـاندان و ناڕەزایەتـی دەربڕین.

ئـەم جۆرە کـردەوە ڕێ پێنەدراوانە لەم ڕووەوە شـێوەیەک لە بەشداریی سیاسیی کە ئەگەر پەرە بگـرن، زیاتر لە دەنگدان لەسـەر ڕێبازە سیاسـییەکانی حکوومەت شوێندانەر دەبن. بەشـداریی سیاسی بە شـێوازی ئەرێنـی ئەغڵـەب کاتێک ڕوو دەدا کە هاووڵاتیان دەرەتانی بەشـداریی سیاسییان بە شێوەی ئەرێنی نەبێ.

پلەکانی بەشداریی سیاسی

لێکۆڵەران لە بابەت پلەکانی بەشـداریی سیاسـی خاڵی زۆر گرینـگ دەخەنە ڕوو کە لە نزمترین پلەی بەشـداریی سیاسی «بەشـداری کردن لە دەنگدان» دەست پێ دەکا و بە بەرزترین پلەی بەشـداریی «وەرگرتنی پلەوپایەی سیاسـی» کۆتایی دێ. یەکێک لەو نووسەر و توێژەرانەی کە لە بابەت ئاستە جیاوازەکانی بەشداریی سیاسی باسیان کردووە، «مەکلاوسکی»یە کە لە دائیرەتولمەعاریفی زانستە کۆمەڵایەتییەکان لە ١١ خاڵدا باسـی پلەکانی بەشـداریی سیاسی کردووە کە بریتین لە:

١: بەشـداری کـردن لـە هەڵبژاردنە گشتییەکان. (دەنگدان)

٢: وەدەسـت هێنانی زانیاریی سیاسی و گرنگیدان بە کاروباری سیاسی.

٣: بـاس و وت و وێژ لە مەڕ بابەت و مەسەلە سیاسییەکان.

٤: بەشداری کردن لە کۆڕ و کۆبوونەوە سیاسییەکان.

٥: یارمەتیـی ماڵـی بـە چالاکییـە سیاسییەکان.

٦: گفتوگۆو وتووێژ لە گەڵ نوێنەران.

٧: ئەندامیەتـی ئاسـایی لـە حیزبـی سیاسی.

٨: ئەندامیەتـی چـالاک لـە حیزبی سیاسی.

٩: نووسـینی وتار و پێشکەش کردنی وتاری سیاسی.

١٠: بەشـداریی لە ململانـێ و خەباتی سیاسی.

١١: ململانـێ بۆ هەڵبژێران بۆ پۆسـتی سیاسـی یانـی «وەرگرتنـی پلەوپایەی سیاسی».

بـەڵام با بزانین کاتێک کە بەشـداریی سیاسی ئەو بایەخەی بۆ خەڵک و کۆمەڵگا هەیـە و فاکتەرێکی گرینگی گەشـەی سیاسـی و ئابووری و فەرهەنگی و گشت لایەنەکانی ژیانـە و بیرمەندانی و خاوەن ڕایـان گرینگییەکی زۆریـان پێ داوە، لە هەمان کاتدا پلە و ئاستی جیاواز هەیە بۆ بەشـداریی سیاسی، بۆیە زۆر جار خەڵک بەشـداریی دەکەن و زۆر جار بەشـداریی ناکەن؟ سەرەتا بزانین بۆ خەڵک بەشداریی دەکەن؟

بۆ خەڵک بەشداریی دەکەن؟

هـۆکار و پاڵنەرەکانـی خەڵـک بـۆ بەشـداری کـردن جیـاوازن. داهات و قازانجەکانی وەدەست هاتوو لە بەشداریی و دواهات و دەرەنجامە کۆمەڵایەتییەکانی، کاریگەرییەکی قووڵیان لەسـەر حەوزەی بەشـداری هەیە. بێجگـە لەوەش هۆکار و ئەنگیـزە جیاوازەکانـی وەک کار لەبەر بەرژەوەندیی گشـتیی، هەست کردن بە ئەرکی سەرشـان، هۆگریی بە کار لەگەڵ کەسانیتر، وەدەسـت هێنانی خۆشەویست بوون، حەزکردن بەوەرگرتنی پۆسـت لە دامەزراوە، ڕێکخراو و بنیاتەکان، بەهرەمەند بوون لە ڕێـز و پێزانینـی هاووڵاتیان و گەیشـتن بە ئامانجە تاکە کەسـییەکان، تاکەکانی نـاو کۆمەڵ بۆ بەشـداریی لە ناوەندە سیاسـی و کۆمەڵایەتییەکان هان دەدا.

بۆ خەڵک بەشداریی ناکەن؟

ــ بۆ گرووپێک کە تاک پێوەندیی پێوە هەیە، بەشداریی نیشاندەری ئامانجێکی پڕ بایەخ نەبێ.

ـــ بە پێـی بەهـا و باوەڕەکانی ناو کۆمەڵ، ئەڵترناتیڤی بەنرختر لە بەشداریی هەبن.

ــ بەشـداریی کردەوەیەک بێ کە لە بەراورد دەگەڵ تێچووەکەی دەرەنجامی کەمی هەبێ.

ــ ئەوەی کە تاک وەک ڕێز و پێزانینی کۆمەڵایەتی وەدەستی دێنێ، کەمتر لەو شتە بێ کە کەسانیتر بە هەوڵی کەمتر وەچنگی دێنن.

ــ لە کۆمەڵگایەکا کە هەموو چەشنە بەربەسـتێک لەبەر دەمی تاک دابنرێ، تـاک لەوانەیە خۆی لە بەشـداریی لە چالاکییە سیاسییەکان بە دوور بگرێ.

ــ دابین نەبوونی پێویستییەکانی تاک وەک: نەبوونی تەناهی و ئاسایش، نەبوونی دادپەروەری، تەرخان نەکردنی دەرەتانی وەک یەک، نەپاراسـتنی پلە و بایەخی ئینسانی و دەست پێ ڕانەگەیشتنی وەک یەک بە زانیاری و سەرچاوەکانی زانیاری لە سەرەکیترین لەمپەرەکانی بەشداریی سیاسیی خەڵکن.

وەرگیراو و وەرگێڕدراو لە:

ــ مشارکت سیاسی ـ کریم اسکندری و محمدباقر علایی ـ سایت ێفتاب

ــ مشـارکت سیاسـی جوانان ـ مهدی علیخانی ـ خبرگزاری فاس

ــ فصلنامەرۆژەڤـ ـ شـمارە ١١،١٢،١٣ سال ١٣٨٨

www.lawan.com

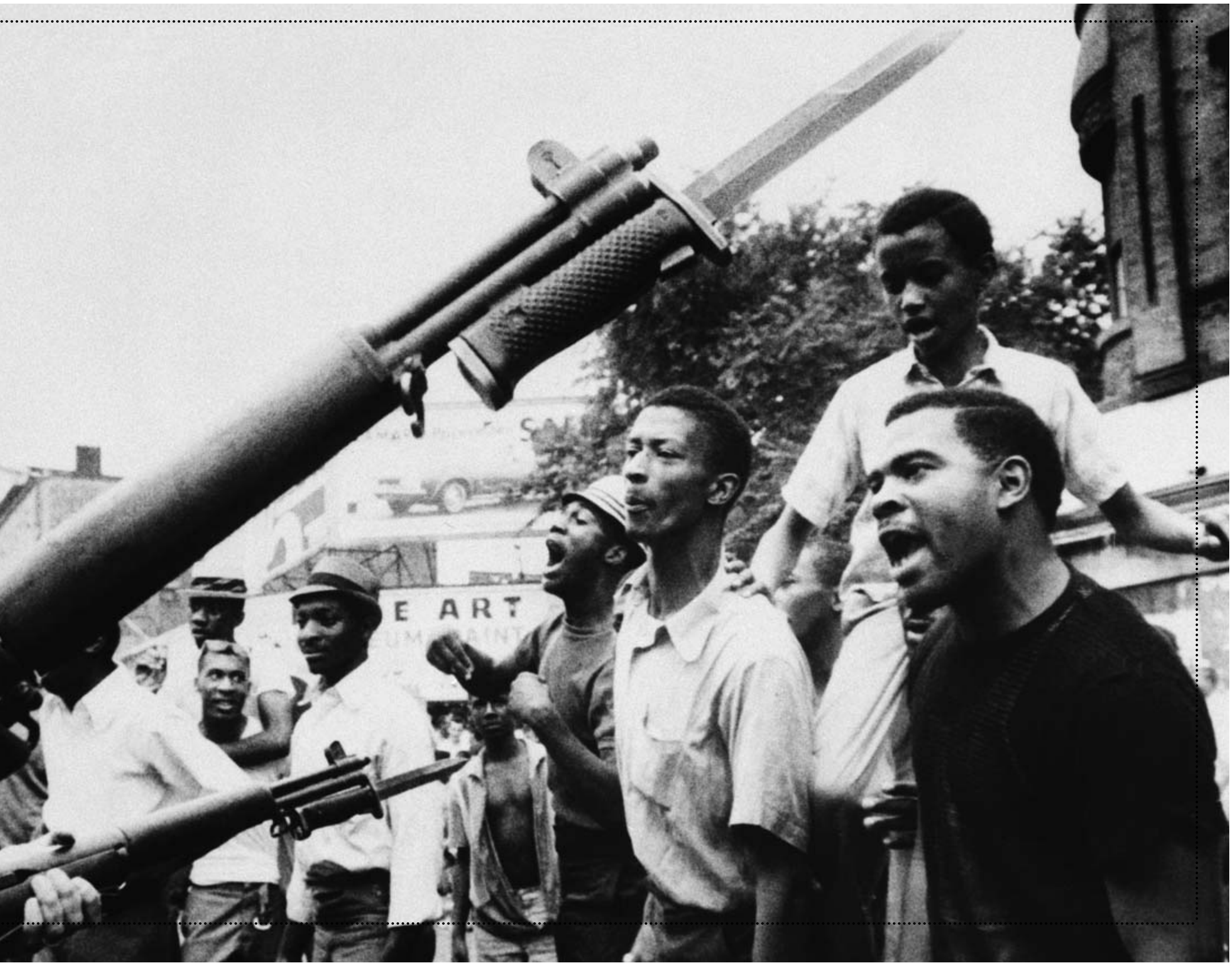

www.lawan.com

شۆڕشی هۆکاردار

و، لە فارسییەوە: ئەلەند

سـۆرۆ لەسەر ئەو باوەڕە بوو کە «هەر مرۆڤێک دەبێ کریستۆف کۆلۆمبی ناخی خۆی بێ».

هێنری دەیوید سۆرۆ پیاوێکی دەروون خواز بوو، کە لە لێڕەوارەکانی دەوروبەری کۆنکۆرد لە ماساچووسێت دەژیا و هەموو رۆژێکیش وردەکاریی گەشـەی گیاکان و پەلەوەرە کۆچبەرەکانی لە دەفتەرێکی یادداشتدا دەنووسی. بەڵام چۆن بوو کە کەڵە سیاسییە گەورەکانی جیهان وەکوو مهاتماگانـدی، مارتین لۆتیرکینگ و لیتۆ تۆلیستۆی، ئەویان کردە ئۆلگووی خۆیان؟

وەڵامی ئەم پرسیارە ساکارە وتارە ناودارەکەی سۆرۆ لە بارەی سـەرپێچی مەدەنییەوەیە، لە ژێـر ناوی یەکێک لـە کاریگەرترین هەڵس و کەوتـە کۆمەڵایەتییەکانی داڕشـت. ئەم بابەتە کە لە ساڵی **١٨٤٩**ی زایینیدا نووسراوە، شـرۆڤەی پیوەنـدی ئەندامانـی کۆمەڵـگا لەگەڵ دەسـەڵاتە، بەڵام لـەم بابەتەدا تەنیا لەگـەڵ تیۆرییەکی رووت ڕووبـەڕوو نین. ئەم بابەتە لە راسـتیدا پەرچەکرداری توند و تاکەکەسـیانەی «سۆرۆ»یە بە بەڵایەک کە بە شێوەی خۆڕسک بە سەری هاتووە. سۆرۆ لە کۆیلایەتی (بردەداری) بێزار بوو و هەر لەو کاتیشـدا دەی زانی کە داهاتەکانی ئەوکاتی ماڵیاتی وڵات خەرجی پشـتگیری سیستمی کویلایەتـی دەبێ. هەر بۆیە بە نیشـانەی نارەزایەتـی بڕیاری دا مل بـۆ دانی ماڵیات ڕانەکێشـێ. ئەو وەها لەسـەر ئەم باوەڕەی خۆی سوور بوو کە تووشی کێشەیەکی گەورە هات و ئەویان لە ژوییـەی **١٨٤٦**ی زایینیدا گرت و خستیانە گرتووخانەوە.

سۆرۆ دەیویسـت ئەم نارەزایەتییەی خۆی درێـژە پـێ بدا، بـەڵام خزمەکانـی بە بێ ئـاگاداری ئەو ماڵیاتەکانیان بۆ دا و لە زیندان

ئازادیان کرد. بەڵام بابەتێک کە سۆرۆ دوای ئەم بەسەرهاتە و وەک دژکردەوەیەک بە یاسا ناعەدالەتییەکانی دەوڵەت و گوێ ڕایەڵی کوێر کوێرانەی تاکەکانی کۆمەڵگا لەم یاسـایەی نووسـی، وەها بەهێز و شـوێندانەر بوو کە دوای تێپەڕینی چەندین ساڵ، ئیستاش وەک یەکێک لە گرینگترین تێزە سیاسـیەکانە کە ئامریکاییەک نووسیویەتی، ناوی دەرکردووە. لە بەشـێک لەم وتارەدا هاتووە: «ئایا دەبێ هاووڵاتی ئەقڵی بدا بە دەسـت دەسەڵاتەوە؟ ئەگەر وایـە، کەواتە ئەقڵی مرۆڤ بە کەڵکی چـی دێ؟ ئێمە خۆ نابێ یاسـا و ماف وەک یەک دانێین. تەنیا دەروەستییەک کە هەمانە ئەوەیـە کە هەر کاتێک هـەر فکرەیەکمان پێ دروسـت بوو، پراکتیزەی بکەین». سۆرۆ تەنیا ئەزموونێکی ڕاسـتەوخۆی کە لە هێزی دەسـەڵات وەدەسـتی هێنابوو لـە زیندانی بوونەکەی دەزانی. سـۆرۆ دەی وت: «دوای ئازاد بوونم لە زیندان لە خۆم پرسی: «بۆچی مـرۆڤ، بە بێ لێـک دانـەوەی عادڵانە و ناعادڵانە بوونی یاساکان، پێڕەوییان لێ دەکا؟ بۆچی خۆیان لە پێڕەوی لە یاسـاگەلێک کە دەزانن نادروسـتە، نابوێرن»؟ سـۆرۆ خزم و نزیکەکانـی کە بۆ ئازاد بوونی ئەو لە زیندان هەوڵیان دابوو، دەرک نەدەکرد و دەی بیینی کە دیوارێک لـە نێوان خۆی و ئەو خەڵکەدا هەیە، دیوارێک کە دەبێ بۆ گەیشتنی خەڵک بە ئازادی راسـتەقینە بڕمێ. لە راستیدا، ئەو نەی دەویسـت ریفۆڕم لە کۆمەڵـگادا بکا، بەڵکوو تەنیا لە ویژدان و ئەقڵی خۆی پێڕەوی دەکرد. سـۆرۆ هەروەها ئەو باوەڕەی تۆماس جێفرسـۆنی لە بارەی دەسـەڵاتەوە قەبووڵ بوو کە: «ئەو دەسـەڵاتە باشـترە کە کەمتر دەسەڵاتدارە واتە کەمتر لەسەر کارە».

سـۆرۆ لە نیوگلەند لە دایک بووەو هەر لە منداڵییەوە قوتابی سروشـت بوو. سەرەتاکانی سـەدەی نوزدەیەمـی زایینـی، نیوگلەنـد بـووە سـەنتەری بزووتنەوەی رۆشـنبیری. (transcendentalism) لـە سـاڵی ١٨٣٤ی زایینیدا کاتێک کە سـۆرۆ هێشـتا خوێندکاری زانکۆی هاروارد بوو، بەرچاوترین بیرمەندانی بەرزی خوازی (اسـتعلاگرایی) لە کۆنکـۆرد ژیانیان دەکرد و سـۆرۆش لە ژێر کاریگـەری ئەواندا بوو. ئەو بـە ڕواڵەت لە کات و شـوێنیکدا دەژیا کـە وزەی فکریان پێ دەدا.

فەلسـەفەی بـەرزی خوازی بـە جێگای ماتریالیسم پێی لەسەر ئایدیالیزم دادەگرت و لەسەر ئەو بنەمایە، حەقیقەت و ئینسانییەت، گرێدراوی دۆزینـەوەی دەروونییەکانی تاک خۆیەتـی. بەڵام سـۆرۆ لە گەڵا شـێوازی تیۆریکـی بـەرزی خوازی زۆر هەسـتی بە نزیکایەتی نەدەکردو دەیویست ئەم دۆزینەوە دەروونیانە لە ژیانی راسـتەقینەدا بدۆزێتەوەو کەشـفیان بکا. سـەرەرای ئەوەش، سـۆرۆ تەواو لەژێر کاریگەری راڵف ئالدۆ ئێمرسـۆن لە پێشـڕەوانی بەرزی خوازی بوو. ئێمرسۆن لە پەسـنی سۆرۆدا دەڵێ: تەنیا ژیانی دەکرد. هیچ کاتێک بۆ کلیسـا نەچوو. هیچ کاتێک دەنگی نەدا. ملی بۆ دانی ماڵیات بە دەوڵەت ڕانەکێشـا. گۆشـتی نەخوارد. سەرەرای ئەوەی کە بەڕاسـتی لە سروشتدا دەژیا، هیـچ کات دەسـتی بۆ هیـچ چەکێک نەبـرد. خۆی بڕیـاری دا لە قوتابخانەی سروشـتدا بخوێنێ. گوێ بـە دەنگێک بـدا کە لە ناخی هـەر مرۆڤێکەوە هەڵ دەسـتێ و بە هۆی سەرنج نەدانەوە کپ دەبێ. لە سەردەمی ژیانی هێنری دەیوید سـۆرۆدا، هەمـوو ئەویـان وەک پیاوی سروشـت دەناسی و هیچ کەسێک ئەوی وەک تیوریسیەن و بیرمەندێکی رادیکاڵ نەدەناسی. زۆر کەس وتارە سیاسییەکان و بە تایبەت «نافەرمانی مەدەنی»یان پشت گوێ خست، دوو کتێبیش کە لەسەدەمی ژیانیدا چاپ بـوو، بەرهەمی گەڕانی ئەو بە نێو سروشتدا بوو. بیرۆکە سیاسییەکانی سـۆرۆ تا ماوەیەکـی زۆر بـە نادیاری مابوونەوە، بەڵام پەنابردنی گاندی بۆ ئەم بیرۆکانە و بە تایبەت بیرۆکەی نافەرمانی مەدەنی، سەرنجی هەموو لایەکی بۆ لای فەیلەسـووفێک راکێشـا کە لە ئەمریکا سـەرەنجێکی ئەوتـۆ بـە بیرۆکەکانی نەدرابوو. سۆرۆ لە نقیسارە بە ناوبانگەکەی «والدێن» پێشـنیار دەکا: «سـادە بەو هەموو شتێک سـادە بکەوە». گاندی و زۆر لـە بیرمەندانی دیکـەش پێڕەوییان لەم بیرۆکەیە کردووە. بەڵام هەرچۆنێک بێ ئەو لە کاتـی ژیانیدا بەو پێیەی کە پێویسـت بوو دەرک نەکـرا و تەنانەت ئێمێرسـۆنیش نافەرمانـی مەدەنییەکەی پەسـند نەکرد. مەرگیشی بێ دەنگ بوو واتە هیچ دەنـگ دانەوەیەکی نەبوو. لە سـاڵی ١٨٦٠ی زایینی یانی لە تەمەنی لە ٤٤ ساڵیدا کۆچی دوایی کرد.

دەڵێن تا ئەوکات بەو بیرۆکەی خۆی کە: «مرۆڤ دەبێ کریستۆف کۆلۆمبی ناخی خـۆی بێ« عەمەلی کـردو دۆزەرەوەی خۆشی بوو.

ن: وێندی مەک ئالێروی

و، لە ئینگلیزییەوە: فەرزانە سالمی

www.lawan.com

ئایا دەکرێ مانگرتنی خەڵکی کوردستان بکرێتە

هەژیر عەبدوولڵاپوور

مانگرتنی بەرینی خەڵکی کوردستان بۆ نارەزایەتی‌دەربڕین بە ئێعدامی وەحشیانەی چوار زیندانی سیاسی کورد لە رۆژی پێنج شەممە**٢٣**ی بانەمەڕ، کە لە سەر بانگەوازی تەواوی حیزبەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کورد و هەروەها کۆمەڵێک رێکخراوی مەدەنی پێکهات، بۆ جارێکی دیکە دەریخست کە کوردەکان هەروەک چۆن لە ماوەی سی ساڵی رابردوودا لە بەربەرەکانی و ململانێیەکی بێوێنە لە دژی دەسەڵاتی خۆسەپێنی کۆماری ئیسلامی داببوون، ئەمجارەش بە یەکگرتوویی و هاودەنگییەوە توانییان ببنە پێشەنگی خەباتی مەدەنی لە دژی دیکتاتۆری و سەرەڕۆیی لە ئێراندا.

گەرچی حکوومەت بە ناردنی هێزەکانی سپا و بەسیج و لیباس شەخسییەکان لە شارەکانی هەمەدان، زەنجان و کرماشانەوە ویستی بە گرتنەبەری تاکتیکی هەمیشەیی خۆی واتە پێکهێنانی فەزای ترس و خۆف و وەحشەت بەر بە بەرخۆدانی مەدەنی لە قاڵبی مانگرتنی گشتی دا بگرێ و تەنانەت لە هەندێ شوێن‌دا تێکهەڵچوونی نێوان خەڵک و هێزە سەرکوتکەرەکانی لێبکەوێتەوە، بەڵام بەو حاڵەش رێژیم نەیتوانی پێش بە پەیوەستبوونی بەشی زۆری خەڵکی ناوچە جیاجیاکانی کوردستان بەو مانگرتنە گشتییەوە بگرێ، ناوچەگەلێک کە زیاتر لە سی ساڵە خەڵکەکەی بە توندترین شێوە سەرکوت دەکرێ و دەچەوسێنرێتەوە. ئەو مانگرتنە دەریخست کە بێتوو کۆمەڵانی خەڵک یەکدەنگ و یەکگرتوانە بتوانن حەرەکەتی لەو چەشنە وەرێخەن، خۆسەپێنان و سەرکوتکەران ناتوانن پاشەکشە بە وان و بە ویستە رەواکانیان بکەن.

بە گشتی دەکرێ لە حەرەکەتی گەورە و مێژووسازی کۆمەڵانی خەڵکی کورد لە رۆژی **٢٣**ی بانەمەڕ چەند وانەی گرینگ فێر بین؛ یەکەم: لە کوردستانێک کە هەر لە سەرەتای دامەزرانی رێژیمی ئیسلامییەوە بە گولله و کوشت و کوشتار و سەرکوت وڵامی داوا رەواکان گەلی کورد دراوەتەوە و ئێعدام و توندوتیژی لەوپەڕی خۆیدا بووە، خەڵک لە حەرەکەتێکی مەدەنی و بە دوور لە توندووتیژی و بە شێوەیەکی وەها بەرین بە داخستنی دووکان و بازاڕەکان نارەزایەتی خۆیان سەبارەت بە ئێعدامی بە ئانقەستی رۆڵەکانییان دەردەبڕن و لە راستیدا رۆڵەکانی گەلی کورد بەم کارەیان دەریانخست کە توانییان بە باشترین شێوە لە ئەسڵی دووری‌کردن لە توندوتیژی کەڵک وەرگرن، بەم پێیە بۆ دەبێ لە شوێنەکانی دیکەی ئێران کە ئەو توندوتیژی و سەرکوتانەشی لە سەر نییە، نەکرێ لە وەها شێوەیەک لە خەبات لە دژی رێژیم و دامودەزگاکانی

www.lawan.com

ـــــه مۆدێلێک بۆ خەباتی گشت خەڵکی ئێران؟

کەڵک وەربگیرێ!؟ بە تایبەتی کە لە باری مێژووییـــەوە مانگرتن یەکێک لە شـــێوازە کۆنەکانـــی خەڵکی ئێران و بـــە تایبەت لە ســـەردەمی پێش لە مەشـــرووتە دایە. لەو ســـەردەمانەدا چلەپۆپەی ئەو چەشنە خەباتە کاتێک بوو کە دوو کەس لە بازرگانانی قەند و شـــەکر لە تاران ئێعدام کران و خەڵک بە نیشانەی نارەزایەتی مانیان گرت و سەرەنجام درێژەی مانگرتنەکان بووە هۆی سەرکەوتنی مەشرووتەخوازەکان. سەرکەوتنیک کە ئەگەر بێتوو زیاتر لێی وردبینەوە دەبینین ک زیاتر لە سەد ساڵ لەمەوپێش کۆمەڵگای ئەوکات کە زۆربەی هەرە زۆری خەڵکی نەخوێندەوار و نائاشنا بە مافەکانیان بوون و بە بەراوردکردن لە گەڵ کۆمەڵگای ئێستای ئێران، دەکرێ بە حەرەکەتێکی کەم تێچووتر و زۆر بەربەرینتر و یەکگرتوانەتـــری هاوچەشـــنی مانگرتنی ئـــەم دواییەی کوردســـتان، داوا و ویســـتە رەواکانی خۆیان بە ســـەر دەســـەڵاتداران و پاوانخوازاندا بســـەپێنن. بـــە تایبەت ئەگەر زیاتر لەو دوو ســـەردەمە ورد بینەوە دەبینین کە دەســـەڵاتدارانی ئێســـتای رێژیم وەک مەشـــرووعەخوازەکانی ئەو کات و شەپۆلی سەوزیش وەک مەشرووتەخوازەکانی ئەو دەم و خامنەییش وەک حەمە عەلی شای قاجار لە ســـەر تەختی پاشایەتی پاڵی لێداوەتەوە و دژبەرانی ئـــەو کاتی حکوومەت حەمەعەلی شـــایان بە معاوییە دەشـــوبهاند و دژبەرانی ئێســـتای رێژیمی ئاخوندیـــش خامنەیی بە معاوییە دەشـــوبهێنن و بـــەم پێیە زۆر خاڵی هابەش لە نێوان ئەو دوو رێژیمەدا وەبەرچاو دەکەون.

دەرســـێکی دیکە کە دەبێ لـــەو مانگرتنە گشـــتیە فێر بیـــن ئەوەیە کە بێتـــوو هێزە کوردییەکان دەست بخەنە ناو دەستی یەکتر و یەکگرتوانـــە بەرنامەی هاوبەش دابرێژن، دەتوانن رۆڵـــی زۆر کاریگـــەر بگێرن و بە باشـــترین شێوە لە هێز و ئیرادەی خەڵک بۆ بەربەرەکانـــی و دژایەتی لە دژی رێژیم کەڵـــک وەرگـــرن و هەر بـــەم پێیەش ئۆپۆزیســـیۆنی سەراسەریش دەتوانێ لەو یەکگرتوویەی ئۆپۆزیسیۆنی کورد ئێلهام وەربگرێ و بۆ بەرخـــۆدان و دژایەتی لە گەڵ دەسەڵاتخوازان و حاکمانی ئێستای رێژیـــم لە رۆژانی داهاتـــوودا لەم کەڵک وەرگرێ.

بـــە کورتـــی خەڵکی کوردســـتان بەو هەنگاوەیـــان ســـێ ئەســـڵی زێرین بۆ ســـەرکەوتنی خەباتـــی مەدەنـــی واتە یەکگرتووی هێـــزەکان، بەرنامەرێژی و دووریکـــردن لە خەباتـــی توندوتیژیان سەرکەوتوانە پێکا و دەکرێ ئەم مودێلە لە خەبات بۆ سەرتاسەری ئێران بگوازرێتەوە و دەســـکەوتی بەنرخی بۆ گەلانی ئێران بە دواوە بێ.

بە یادی ٥٩ خونچە بە ناحـەق هـ

شاری شەهیدان، مەهاباد

ق. وریا

لە نیوەشـەو تێپەڕ بووەو خـەو لە چاوانـم زڕاوە. زۆر هەوڵ دەدەم خەوم لێ بکەوێ، بەڵام بێسودە. لە سەر تەختە خەوەکەم دێمە خوارو دەچـم پەرێک ئاو دەخۆمەوەو سـەرێک بـە ژووری کچەکانم، کانیاو و کازیوە، کە وێنەی دوو پەپوولە لە باوەشـی خەودان دەکەم تاکوو بزانم مەلافەکەیـان لە خۆیان نەکردۆتەوە. دیوەکەیان زۆر فێنکەو بۆ ئەوەی بەری بەیانی سـەرمایان نەبێ پەنجەرەی ژوورەکەیـان دادەخەمەوەو بە بێدەنگی دەرکەی دیوەکەیان پێـوە دەدەمەوە. دەرکەی باڵکۆنەکە دەکەمەوەو دەچمە سـەر باڵکۆنەکەو پڕ بە سـییەکانم هەوای ساف و بێگەرد هەڵدەمژم. لە راسـتیدا رووناکی هەوای دەرەوە هێندەی دیکە خەوم لە چاوان دەتارێنێ.

پاش ماوەیەک رامان لە سەر شەقام دەگەڕێمەوە بۆ ژووری دانیشتن و یەکسەر دەچم بۆ ئاشپەزخانە و هەوڵ دەدەم قاوەیەک ساز بکەم. لە پەنجەرەڕا چاوێکی دیکە لە دەرەوە دەکەم و وڕەی ماتۆرێک بێدەنگی شـەو دەشـکێنێ. دەچم بۆ ژوورەکەی دیکە و لە پشت کامپیوتێرەکەم دادەنیشم و بۆ بەرچاو روونی چرایەکی نە زۆر رووناک هەڵدەکەم.

لەوەتی لە تاراوگە دەژیم و هەموو سـاڵێک لەگەڵ هاتنی مانگی جۆزەردان و نزیک بوونەوە لە سـاڵڕۆژی شـەهید کرانی **٥٩** لاوی کـوردی خەڵکی مەهاباد، غەم و ماتەم جەسـتە و رۆحم دادەگرێ. نەک لە بەر ئەوەی کە ئەوانە هاوشـاری خۆم بوون، بەڵکوو لە بەر ئەوەی کە ژمارەیەک لەو ئازیزە لە دەست چووانە هاوڕێ و رەفیقی دەورانی منداڵی گەڕەک و مەدرەسـەم بوون. بـە دەیان بیرەوەریی خۆشـم لە گەڵیان هەبووەو بە دەیان جار شەڕە شەقمان کردووە. لە بیرم دێ هێندێک جار بۆ شەڕە گەڕەک رووەمان لە مەجبور ئاوا دەکرد و جارێکیان سەری یەکیان شـکاو بە سەری خوێناوییەوە بردمانەوە ماڵێ و بۆ ئەوە مەسەلەکەمان ئاشکرا نەبێ بە درۆ کوتمان بەربۆتەوە. ئێسـتا کە خەریکی نووسـینی ئەو چەند دێڕەم بۆ یادکردنەوەی ئەو خونچە پەرپەڕ بووانە، بیرەوەرییەکانی دەورانی منداڵییم وەکوو فیلمی سـینەما بە بەر چاودا تێپەڕ دەبن. زۆر باش لە بیرمە کاتێک هەواڵی دڵتەزێن و سـامناکی شـەهید کرانی ئەو ئازیزە لە دەست چووانەم لە رادیۆ دەنگی کوردسـتانی ئێران بیسـت، لە فێرگەی سیاسـی ـ نیزامـی حیزب لـە بناری کێوی تالش لە نزیـک گوندی مەزناوێی

www.lawan.com

www.lawan.com

ـــــــەڵوەریوەکەی شاری شەهیدان

ئالانی سەردەشـــت بووم. لە هاوڕێیانم دوور کەوتمەوە دوور لە چاوی ئەوان فرمێسکی غەم و پەژارەم ڕشت و بەدڵا بۆیان گریام. ئەو شەهیدە بێگۆڕانە هەرگیز دوای شـــەهید کرانیان تەرمەکانیان رادەستی ئازیزانیان نەکرایەوە، تاکوو لانی کەم سوکناییەک بێ بۆ دڵی دایکی جەرگ سوتاویان و بۆ باوکی پشت چەماویان. بە داخەوە ئاخوند «خاڵخاڵی» جەللادی گۆڕ بە گۆڕ بەبێ ئـــەوەی تاوانی ئەو هەموو جەنایەتانەی کە دەرحەق بە خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کردی نەماوە تاکوو ڕۆژی خۆی لە دادگایەکی گەلیداو لە شاری **٥٩** شەهیدەکە دادگایی بکرێ و بە سزای تاوانە چەپەڵەکانی خۆی بگا. بەڵام پاســـدار «حمید رزا جلایی پور» و هەموو ئەو جەنایەتکارانەی کە دەستیان لەو کۆمەڵ کوژییەدا هەبوو و ئێســـتا زیندوون دەبێ ڕۆژێک بە تاوانی ئەو کردەوە چەپەڵا و دژی ئینســـانییانە مەحکەمە بکرێن و تۆڵەی خوێنی ئەو شەهیدانەیان لێ بکرێتەوە. ئێستاش بزە شیرنەکەی لاوی بالابەرز، جوانە مەرگ خدر رەنگینم لە بەر چاوانە کە چەندە شیرین بوو. ئەو عاشقی ژیلا بوو، کچە کوردێکـــی مەهابادی کە ماڵەکەیان لە گەڕەکی هەرمەنیان بوو. یادی عەلی غەوارە دەکەم کە وێڕای کەمالا چاوشـــین، فەرەیدون شەنگە، مەسعود شـــێخ حەمەدی کە ئەویش دواتر ئێعدام کرا، وێڕای چەند هاوڕێی دیکە لـــە چایخانەی کنیاو لە چوارڕای ئازادی لـــە دەوری یەکتر کۆ دەبووینەوەو تەختەمان دەکردو قسەی خۆشمان بۆ یەکتر دەگێڕایەوە. یادی ئـــەو کاتانە بەخێر کە لە گەڕەکی خـــڕێ چاوم بە محەمەدی عەلیالی و شینە بازیار دەکەوت. هیوای ئەو کاتانە دەخوازم کە دەچوومە دووکانی دڵا و جگەر فرۆشـــییەکەی کاک محەمەد سەقزی لە نزیک مەیدانی ئاردی و ســـیامەکی شـــەهیدم دەدیت. دونیایەک بیرەوەریی خۆشم لەو ئازیزانەی کە ناوم بردن لە دەفتەری بیرەوەرییەکانی سینگدا تۆمار کردووەو هیوام وایە ڕۆژێک بتوانم بۆ جارێکش کە بووە چاوم بە دایک و بابی ئەو ئازیزانە بکەوێتەوە، ئەگەر مابن یان بمێنن. لە یادی **٢٧** ساڵەی شەهید کرانی ئەو ڕۆڵە کوردانەدا سەری ڕێز و ئەمەگناسی لە ئاســـت ئەو ئازیزە بێگۆڕ و بێ نیشـــانانە دادەنوێنم و هاوخەمی و ماتەمی خۆم لەگەڵ بنەماڵەی هەر **٥٩**یان دەردەبڕم.

بای ئەجەل هات و لە ناکاو دەفتەری ژینی دڕیم
تاکوو دوێنی خونچە بووم ئەمڕۆ بە ناحەق هەڵوەریم

سمایلی ماملێ:

لاوان دەستە چیلەی ئاگری خەبات و پێکهێنەری دوارۆژی کۆمەڵگان

بەڕێز کاک سمایلی ماملێ یەکێک لە تێکۆشەرانی دێرینی حیزب و یەکێک لە هونەرمەندە ناسراوەکانی مەیدانی شۆڕش و، ئەندامی بەڕێوەبەری یەکەم کونگرەی(پاش شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧دا) یەکیەتیی لاوان و، نووسەر لە زۆر بواردا وەك چەند کتێبی جۆراوجۆر و، کۆکردنەوەی مێژووی نەتەوەکەمان و بە تایبەتی کۆماری کوردستان گەلێك هەوڵی بێوچانی داوە، بۆ زیاتر ئاشنا بوون لە سەر ژیان و بەسەرهاتی ئەم تێکۆشەرە بەم شێوەیە بیوگرافی خۆیمان بۆ باس دەکا و دێتە ئاخافتن.

دیمانە: ئایەت مرادی فەر

بەڕێز کاک سمایل دەکرێ بفەرمووی ساڵی چەند لەدایك بووی و تا چەندەو لە چ قوتابخانەیەکت دەرس خوێندوە؟

و: ئەمن سمایل ماملێ لە ساڵی **١٣٤٠ (١٩٦١)** لە شاری مەهاباد لە دایک بووم. سەرەتایم لە قوتابخانەی سەعادەت لە شاری مەهاباد تەواو کردوەو بە هۆی کۆچکردنمان بۆ شاری شنۆ دووبارە درێژەم بە خوێندن داوەو ساڵی یەکەم و دووهەمی «خدمات بازرگانی»م لە شاری مەهاباد و ساڵی سێهەم لە شاری نەغەدە لە (قوتابخانەی «قهرمان صواتی» کە نەمرانی وەک مەلامحەممەدی مراد ڕەسووڵی کە بوو بە فەرماندەی حیزب، کاک ئەمیری قادری و کاک مستەفا هیجری بوونە یەکێک لە تیکۆشەرانی حیزب.

پ: چۆن بوو بەشداریت لە شۆڕشی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد دا کرد؟

و: ئەو کاتەی کە ساڵی ئاخری «دبیرستان»م لە قوتابخانەی «فردەوسی» شاری شنۆ دەست پێکرد شۆڕشی گەلانی ئێران دەستی پێکردو تێکۆشەرانی وەک: کاک نەبی قادری، مراد قادری، بەر لەوەی حکوومەتی شا بڕووخێ منیان هێنایە گۆڕەپانی سیاسی و ڕاستەوخۆ دەستم بە خەبات و تێکۆشان کرد لە ریزی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران شەوێک بە نهێنیی لە ماڵێ بە بەشداری تێکۆشەرانی وەک عەبدوڵڵا سیرا، ڕەسووڵ

www.lawan.com

و، جەعفەری س، مەولوود ئا و بە ڕێنوێنی ئەو دوو بەڕێزە دەروازەی سیاسی لە من کراوە.

پ: چلۆن بوو لەو کاتەدا کەوتنە بیری سەرلەنوێی دامەرزانەوەی یەکیەتیی لاوان؟

و: بە پێشنیاری نەمر کاک نەبی قادری (یەکیەتیی لاوانی دێموکرات)مان پێکهێنا. جگە لە ناوبراو یەکێک لەو تێکۆشەرانە کاک قادر وریا بوو کە ئێستا زۆر خۆشحاڵم لە ئاستی ڕێبەری حیزب دا دەیبینم.

پ: لە هەل و مەرجی دژواری ئەوکاتدا وەکوو یەکیەتیی لاوان ئامانجتان چی بوو هاوشان لە گەڵ بزووتنەوەی رزگاریخوازانەدا؟

و: یەکەم هەنگاوی یەکیەتیی لاوان کۆکردنەوەی نان و کەل و پەلی پێویست بۆ پێشمەرگەکانی حیزب، لە شەڕی داسەپاوی نەغەدە کاتێک کە تەشکیلاتی حیزب بە شێوەی «منسجم» دانەمەزرابوو، بەڵام دەفتەری کرابۆوە بە هۆی کاک نەبی قادری داوام لێکرا کە بەرنامە و پرۆگرامی حیزب تایپ کەم، چونکە ئەمن لە قوتابخانەی «خدمات بازرگانی» تایپ کردنم دەزانی، بە رادەیەک خوشحاڵ بووم کە لە ماوەی ٢٤ ساعەت دا تەواوی بەرنامە و ئەساسنامەی حیزبم تایپ کردو لە گەڵ هاوڕییانم دا بڵاومان کردەوە.

پ: جیا لەم هەوڵە ماندوو نەناسانەی کە دەنواند، چالاکیی نهێنیشت رادەپەڕاند؟

و: یەکەم هەنگاوی من لە گەڵ بەڕێزان عومەری ئەحمەدی، قادر فەتحی، عومەر شاداب و عەباس پ، چووین بۆ گوندەکانی ناوچەی شنۆ و، دەشتەبێڵ بۆ تەبلیغاتی حیزبی کە هەر شەو لە گوندێک لە مزگەوت خەڵکمان کۆ دەکردەوەو نێوەڕۆکی حیزب و بزووتنەوەکەمان بۆ شی دەکردنەوە.

پ: لە درێژەی ئەم چالاکییانەی کە ڕادەپەڕاند بەرپرسایەتیشت لە سەر شان بوو یا توانایەکانت وای لێ کردی کە حیزب ئەرکی بەرپرسایەتیشت بداتێ؟

و: لە نیوەی ساڵی ١٣٥٨ لە دەورەیەکی ٦ مانگانەی قەزایی بە هۆی مامۆستا گۆران بەڕێوەچوو، پاش کۆتایی و تاقی کردنەوە، لە نێوان ٨٠ کەس دا کە تەنیا ٢٠ کەسیان دەویست من بووم بە بەرپرسی کومیسیۆنی قەزایی شاری شنۆ و، لە راستیدا گەنجترین بەرپرسی بەشی قەزایی بووم. کاتێک شاری شنۆمان بە جێ هێشت لە ناوچەی نەغەدە لە شاوەلێ کانی باخ بە شێوەی لک جێگر بووین جگە لەوەی کاری حیزبی خۆمم بەڕێوە دەبرد لە بەشی ئینتشارات دەستمان بە گۆڤارێک کرد بە ناوی «کێلەشین» کە هاوڕییانی وەک: مامۆستا پەیمان، کاک قادر وریا، کاک رەسووڵ و هتد.... هاوکاری قورس و قایمیان دەکرد. لە بابەکراوێ شانۆگەری «زەردە پەری» لە نووسینی مامۆستا پەیمان رۆڵی فەرماندەی پێشمەرگەم گێڕا کە لە ناوچەی سەرشاخان بەڕێوەچوو.

سمایلی ماملێ:

ئاواتە خوازم ئەو پێشانگایەی من، تکایەک و سکالایەک بێ بۆ ئاشتی و یەکگرتوویی هەمەلایەنە

پ: کونگرەی یەکیەتیی لاوان لە چ ساڵێك دا دووبارە دەستی پێکردەوە و لە ژێر چاودێری کێ دابوو؟

و: لە ساڵی ١٣٦١ کونگرەی یەکیەتیی لاوان لە ژێر چاوەدێری دەفتەری سیاسی حیزب لە «دەشتێوێ» پێک هات کە لە لایەن شەهید دکتور سادقی شەرەفکەندی و کاک تەیفووری بەتمایی بەڕێوەچوو.

پ: لەو کونگرەیەدا چەند کەس بوو بە ئەندامانی رێبەری و کێ بوو بە سکرتێر؟

و: ئەوەندەی لە بیرم مابێ ١٥ کەس بوو،لەو کونگرەیەدا وەک ئەندامی بەڕێوەبەری هەڵبژێردرام و بووم بە بەرپرسی ناوەندی یەکی شاری شنۆ و پیرانشارو نەغەدە، ئەوەندەی لە بیرم بێ ئەندامانی بەڕێوەبەری ئەوکات، نەمر کاک قادری لوتفیان ناسراو بە مامۆستا ئازاد سەکری شاعێر، کاک قادر وریا، کاک هەیاس، کاک کەریمی ئەڵلاوەیسی و کاک عەزیمی ئەفسەر کە لە ئاکامی کۆبوونەوەی بەڕێوەبەری دا کاک عەزیم وەک سکرتێری گشتیی لاوان دەنگی متمانەی پێ بەخشرا.

پ: چۆن بوو وازت لە یەکیەتیی لاوان هێنا؟

و: پاش کەمتر لە ساڵێک بە هۆی پێداویستی کومیتەی شارستانی شنۆ من لە ڕێبەرایەتیی لاوان وازم هێنا و گەڕامەوە بابەکراوێ و تا ئەو کاتەی کە سنوورە دەسکردەکانم تێپەڕاند لە هیچ کاروبارێکی حیزبی دریغیم نەکردووە.

پ: چۆن دەستت کرد بە نووسین، بەرهەمی ئەوکاتت چی بوو؟

و: لە ساڵی ١٣٦٣ لە بابەکراوێ «کتێبێکم» بە ناوی توێشەبەرەی هونەری مامڵێ ئامادە کرد کە لە ساڵی ١٣٦٧دا لە بەغدا لە سەر ئەرکی ئەمینداریێتی رۆشنبیری لاوان لە هەولێر بە زەحمەتی سەعید یەحیا دەرچوو کە یەکجار سپاسی هەستی دڵسۆزی دەکەم، بە تایبەتی مەلاحەسەنی رەستگار کە زەحمەتی پێداچوونەوەی کێشاو هەروەها مامۆستا غەریب پشدەری.

پ: لە چ ساڵێکدا وازت لە

www.lawan.com

سمایلی ماملێ، لە کاتی بەڕێوەبردنی یەکێک لە مەراسیمەکانی حیزبی دێمۆکرات

پێشـــمەرگایەتی هێنا، دوایی بەرەو کوێ ڕۆیشتی؟

و: لە ساڵی ١٣٦٨ زۆر دۆستانە لە حیزب هاتمەدەرو چووم بۆ وڵاتی فەڕانسە و لە شاری پاریس نیشتەجێ بووم.

پ: لە وڵاتی فەڕانسە بە چ کارێك سـەرقاڵ بووی، یانی لە واقعیدا چ خزمەتێکـت کـردووە دوای ئـەو هەموو تێکۆشـانەی کە لە حیزبدا بەڕێوەت بردوون؟

و: پاش جێبەجـێ کردنی کاروباری پەناهەندەگی دەستم بە کاری هونەری گۆرانی بێژی کرد، لە وڵاتی فەڕانسـە، ئینگلسـتان، ئاڵمان، سـوئێد، نوروێژ، دانمـارک، ئوتریش، ئیتالیا، ئیسـپانیا، لۆکزامبـۆرگ، بێلژیـک پرۆگرامـی هونەریم بەڕێوە بردووە جگە لە گۆرانی گوتـن لە جەژن و بۆنـە نەتەوەیی و حیزبییەکان، لە رادیۆ و تەلەڤزیۆنەکانی فەڕانسـە، ئیتالیا، میدیا تیڤی، ڕۆژتیڤی، نەورۆز، ئاسۆسات، کوردکاناڵ سەرجەم بە ٣٥ جار بەشداری نزیک بە ١٠٢ گورانیم گوتووە کـە نزیک بە ٣٠ تا ٣٥ گۆرانی ئاوازی خۆم بووە.

پ: جگە لـە کاری هونەرییەکەت لە بواری نووسین دا چی؟

و: جگە لە کاری هونەری چەند پەرتووک و نامیلکەو کتێب و وتارم نووسیوە.

پ: دەکرێ ئاماژە بە ناوەکانیان بکەی؟

و: ١: تویێشـەبەرەی هونـەری مامڵێ لە سـاڵی ١٣٦٣ لە سـەردەمی پێشمەرگایەتی دا. ٢: کاروانـی هونەری مامڵـێ (بەرگی یەکـەم پاریـس ٢٠٠١،٣: کاتێک لە مێژوو دەدوێن (سـاڵی ١٣٧٢ وتارێک بۆ گۆڤاری سروە.٤: کاتێک فرۆکە دەبێتە بۆمب (٢٠٠١) سـەبارەت بە ١١ی سـیپتامبر. ٥: ئەدەبی فۆلکلۆری ٢٠٠٥ پاریس.٦: هەڵەی بەرچاو لە فیلمێک دا (٢٠٠٣) پاریس.٧: کورتە باسێک سەبارەت بە سینەما (٢٠٠٦) پاریس.٨:دەنگ و مۆسـیقا (٢٠٠٨) پاریس.٩:ئەو بێدەنگییە دەشـکێنم (وڵاتێـک بۆ مامۆسـتا غەریب پشدەری) (٢٠٠٤) پاریس.

پ: سـەبارەت بـە کاری فۆتۆگرافـی بۆمان بدوێ؟

و: ئامـادە کرانی مێـراوی نەتەوەی کورد لـە پیشـانگای فوتۆگرافیـدا:١: کۆمـاری کوردستان.٢: لە سەدەی ١٦ تا ٢٠ (بزوتنەوەو راپەڕینەکانی نەتەوەی کورد، سـیمای ژنانی نەتەوەی کورد لە سـەدەی ٧ تا سەدەی ٢٠ لە ١٢ بەشی سەرەکیی دا، شاعیران، ئەدیبان و هونەرمەندانـی نەتەوەی کـورد.٥: مێژوو نووسـانی نەتەوەی کورد. جگە لەوەی کە وەک میوان گۆرانیم گوتووە چەند پرۆگرامم لـە تەلەڤزیۆنـەکان وەک بەڕێوەبەر بەڕێوە بردوون.

پ: نموونەی ئەم بەرهەمانەشـمان بۆ باس بکە وەك دوا پرسیار؟

و: لـە گوڵـزاری ئاوازدا (لـە میدیا تیڤی ٢٠٠٤ بێلژیک، کورتە فیلمێک سـەبارەت بە مەنیجی حەیران کە لە سـاڵەکانی ١٣١٥ی هەتـاوی تاقـە گۆرانی بێـژی ژن بوو لە ناوچەی موکریان، لە تەلەڤزیۆنی ئاسۆسات پرۆگرامێکم سەبارەت بە کۆماری کوردستان: ١١ مانگ و ٢٠ رۆژ بەختەوەری و، و هەروەها بەرنامەیەکی تایبەت سەبارەت بە نەورۆز لە ئاسۆسات.

پ: لە کۆتایی دا چ وتەیەکت هەیە؟

و: وەک دەڵێن لاوان دەستە چیلەی ئاگری خەبات و پێک هێنەری دوارۆژی کۆمەڵگان، بـە ئاوات و گڕوتین و هەناسـەیەکی پتەو، بـەڵام بە ئوسـوول تێکۆشـانی سیاسـی خۆیان درێژە پێ بـدەن و ئاواتە خوازم ئەو پێشانگایەی من تکایەک، سکاڵایەک بێ بۆ ئاشتی و یەکگرتوویی هەمە لایەنە، سپاس بۆ ئێوەو میوانداریتان.

لـە کۆتاییـدا ئێمـەش بـە نوێنەرایەتی یەکیەتیی لاوان ئاواتی سەرکەوتنی زیاتر بۆ ئەم هونەرمەندە تێکۆشەرو ماندوونەسانە لە کارەکانیدا بە ئاوات دەخوازین.

■

لە خاڵە لاوازەکانی هاوسەرانتان بە خراپە کەڵک وەرمەگرن

و: وریا ساڵح زادە

پەندێکی زۆر کۆن هەیە کە دەڵێت «خوا دارتاش نییە، بەڵام چاک تەختە و دار رێکدەخات»! بێگومان هەر پەندێک کە خاوەنی پەیامێکی فەلسەفییە وەک خۆی دەمێنێتەوە. ئەگەر پەندێکی پێشینیان بە دوور لە راستی بێ، بۆ ماوەیەکی کاتییە و هەر زۆر زوو لە بیر دەکرێت. بەڵێ، وایە! زۆرینەی ژنان و پیاوان زۆر لە یەکدی دەچن! وێکچوونی ئەخلاقی ژنان و پیاوان دوو هۆکاری سەرەکی هەیە:

یەکەم: ژن و پیاو دوای ماوەیەک پێکەوە ژیان کاریگەریی لەسەر یەکدی دادەنێن کە لە ئاکامدا ئەگەر لە یەکتر گەیشتن و پێکەوە گونجان، رەوشتێکی هاوشێوەییان ئاوێتە دەبێ.

دووهەم: بەهۆی نزیکایەتی خووخدەو رەوشت و وێکچوونەکانیان کە لە سەرەتای ئاشنابوون هەیانبووە و پێوەندیی هاوسەرێتییان بەستووە، کەواتە لە هەڵبژاردندا سەرەکیترین پێوانە، وێکچوونی رەوشت و خووخدەیان بووە.

کاتێک دەبین بە هاورێی کەسێک کە وێکچوونی زۆری لەگەڵ خۆماندا هەیە، هەست بەچێژ دەکەین، چونکە بە کەسێک گەیشتووین کە وەک خۆمان بیردەکاتەوە و ئەم هاوبیرییە هۆکارێکە بۆ ئێمە کە رەزامەندیی دەوروبەر بە نیسبەت رەوشت و بیرۆکەکانمان بە پێویست ببینین. هاوسەنگ کردنی تایبەتمەندییەکانمان لە گەڵ کەسی بەرامبەر دەبێتە هۆی ئەوە کە لە ئاکار و رەوشت و کردەوەکانمان رازی بین، هەر بۆیە هەندێک کات بە شانازییەوە باس لە کەسێک دەکەین کە لە خۆمان دەچێ. ئەو وێکچوونەش وەک خاڵێکی ئەرێنی بەرجەستە دەکەین.

بە پێچەوانە دژایەتی لە ئاستی رەوشت و کرداردا، هەندێک کات دەبێتە هۆی دروستبوونی کێشە بۆ لایەنی بەرامبەر. ئەوەش لە کاتێکدایە کە تاک بە دوای کەسێکدا دەگەرێ کە کەموکوڕییەکانی لەودا بدۆزێتەوە، تا بە هەبوونی ئەو لایەنی دووهەمە هەست بە کامڵبوونی خۆی بکات. لەوەها دۆخێک، لایەنی یەکەم بێ

www.lawan.com

بوونی لایەنی دووهەم خۆی بە ناتەواو دەزانێ، ئەو لایەنی دووهەمە ناڕاستەوخۆ دەیهەوێ سرووشت و کەموکوڕییەکانی خۆی لە ڕێگای کەسێکی دیکەوە بشارێتەوە. لێرەدا لە یەکتر نزیکبوونەوەی مرۆڤە ناتەباکان دەستپێدەکات، واتە مرۆڤ لە قۆناغی ڕەشبینییەوە بەرەو قۆناخی گەشبینی دەڕوات. مرۆڤی خەمناک بەرەو ڕووی مرۆڤی شاد و لێو بەبزە دەچێ، مرۆڤی تووڕە و تۆسن ڕووەو مرۆڤی ئارام و ئەهوەن، مرۆڤی گۆشەنشین و چۆڵپەرست ڕوو بە مرۆڤی کۆمەڵایەتی، مرۆڤی کەم دوێ و شەرماوی، ڕووەو مرۆڤی کراوە و بە دەم و پل، مرۆڤی ڕازی و قانیع، ڕووەو مرۆڤی مەزنیخواز، مرۆڤی وابەستە بە دەوروبەر، ڕوو بە مرۆڤی سەربەخۆ و خاوەن بڕوا. بە گشتیی مرۆڤی ناتەواو ڕووەو مرۆڤی کامڵ دەڕوا! ئەم کەسانە بەم جۆرەی کە ئاماژەمان پێکردن پێیان وایە هەڵبژاردن و هاونشینی کەسێک بە کۆمەڵێک تایبەتمەندیی جیاوازەوە کامڵبوونیان بە ژیان دەبەخشێ. مێینە وا بیردەکاتەوە هاوسەری خاوەن سەر و زمان و توانا، دەتوانێ لە هەڵا و هەنگامەی ژیاندا پشتیوانی بێ و لە بەرزیی و نزمییەکانی ژیاندا دەستی بگرێ. نێرینەی مەزنیخواز لەوە دەترسێ ئەگەر هاوسەرێکی خاوەن دەسەڵاتی هەبێ، کێشەی بۆ بخووڵقێ، کەواتە باشتر وایە لە گەڵ مێینەیەکی وابەستە و گوێڕایەڵ ژیان پێکبێنێ تاکوو لە داهاتوودا قسە لە قسەیدا نەکات. مێینەی بێ مەیل پێیوایە هاوسەری چالاک و سەرحاڵا، خۆشی و شادی بە دیاری پێدەدات. پیاوی داهێن و ڕسکێنەر، بەم خیاڵەوە دەژی کە هاوسەرە کەم دوێ و شەرماوییەکەی نوقمی چێژ و خۆشی دەکات. ژنی ئەوینخواز کە لە ترسی تەنیایی، هێز و توانای نا گوتنی نییە و ناچارە بە چوونە ژێر باری خواستەکانی دەوروبەر، لە سەر ئەم باوەڕەیە کە لە پەنای هاوسەرێکی خاوەن دەسەڵات چیتر هەست بە سەپاندن و تەنگ پێهەڵچنین ناکات. پیاوی باوەڕدار، لەوەی کە هاوسەری وابەستە و هۆگرە بەردەوام هانای بۆ دێنێ و داوای یارمەتی لێدەکات، خیاڵی ئاسوودەیە. کەواتە بە ڕواڵەت دەبینین کە هەموو شتێک لێکدانەوەی بۆ کراوەو بە شێوازێکی جوان بەرنامەڕێژی کراوەو بە جۆرێک نمایش دەکرێ کە دەتوانرێ ئەم هاوسەرانە تەواوکار و لە سەختی و دژوارییەکاندا هاوڕێ و هاوکاری یەکدی بن، بەڵام ئەم بیرۆکانە کاتێک کێشە دەخوڵقێنن کە مەزنی خوازیی و زمان درێژییەکانی پیاو بەرامبەر هاوسەرەکەی بە کار دێت. ژنێک کە تا ماوەیەک لەمەوپێش لەسەر ئەم بڕوایە بوو کە بە دۆزینەوەی هاوسەرێکی خاوەن باوەڕ بە هەموو شتێک دەگات، لە ناکاو هەست بەوە دەکات کە لە ژێر چەپۆکی پیاوێکی خۆپەرست و دیکتاتۆردا بووە بە دیل و مافی هەناسە کێشانیشی نییە! لە پێشهاتەکاندا نێرینە هەمەکارەو دیاریکەری چارەنووسە، بەڵام مێینە هیچ کارە! لە میوانی و میوانداریدا پیاو وتەبێژی بنەماڵەیە و ژن بێدەنگ و و بێبەش لە مافی دەربڕینی بیرورا. لێرەدا ژن بە دوای مێردێکدا دەگەڕێ کە کەموکوڕییەکانی بۆ پڕ بکاتەوە، پیاویش وەڵامی خواستەکانی ژن دەداتەوە، بەڵام بە چەشنێک لە گەڵییەتی کە تەنانەت لە جێگەی ئەو بیر دەکاتەوە و بڕیار دەدات. لە ئاکامدا لە جیاتی ئەوەی کە پشتیوانی ژن بێ، وەک کێوێک لە سەر سینگی قورسایی دادەنێ و ژیانی لێ تاریک دەکات.

ژنێک کە پێیوابوو بە ڕادەی پێویست باوەڕ بەخۆیە و بە پێویستی نازانێ هاوسەرەکەی کەسێکی خاوەن باوەڕ بێ، هێدی هێدی لە هاوژیانی کەسێکی بێباوەڕ و بێ نێوەڕۆک کە بەردەوام دەبێ لە جیاتی ئەویش بڕیار بدا، ماندوو دەبێ و لە هەمبەر ڕەگەزی نێرینە هەست بە بێزاریی دەکات، چونکە ناچارە لە هەموو ڕووەکانەوە خۆی لە پێشەوە ببینێ! کچێک کە لە جوانی ڕووخساریدا هەست بە ناتەواوی دەکات، کە لەگەل کوڕێکی لە ڕووخساردا جوان، ژیان پێکدێنێ، واتە کاتێک کە هاوسەرەکەی لە خۆی جوانتر بێ، تووشی ژانەسەر و وازوازی دەبێ، چونکە دەوروبەرەکەی وازی لێناهێنن و بەردەوام ڕووبەڕووی ئەم جیاوازییە ڕووخسارییەی دەکەنەوە یانی بە چاویدا دەدەنەوە کە مێردەکەت لە خۆت جوانترە. پیاوی گەش و سەرحاڵیش دەبێ دایم بە فکری باری دەروونی هاوسەرەکەی بێ و ئەم حاڵەتەش بەرەبەرە هەست بە ماندوویی و بێزاری و وەڕەزی دەکات، لێرەدایە کە کێشە دروستدەبێت و بارودۆخ بەرەو نائاسایی دەڕوات. ئەگەر دوو کەسی هاوژیانی لەوجۆرە بە فکری چارەسەرێکی بنچینەیی نەبن، ناچار بە جیابوونەوە دەبن. مەرجی بەردەوامبوونی ژیانی ژن و مێردایەتی بۆ ئەم جۆرە هاوسەرانە، سەرەکیترین هۆکاری دیاریکردنی خاڵە لاواز و بەهێزەکان، شوناسی دەروونی یەکدی و ئینجا خۆناسییە.

هاوسەران دەبێ بە دوای مەرامە ڕاستەقینەکانی ژیانیادا بگەڕێن و بزانن کە هۆکارەکانی لە یەکتر نزیکبوونەوەیان چی بوون. نابێ لە خاڵە لاوازەکانی یەکتری کەلکی خراپ وەربگرن و دژ بە یەکدی بەکاریان بێنن. هیچ کامیان لە ژیانی هاوسەرێتیدا نابێ بەسەر ئەوی دیکەدا زاڵ بن. هاوسەران دەبێ هەوڵبدەن لە ئاست ئەرک و بەڵێن و پەیمانەکانی ژیانی هاوبەشدا بەرپرسیار بن. لە ڕاستیدا بە تێگەیشتن لە پەرچەکرداری لایەنی بەرامبەر، ڕێگایەک هەڵبژێرن کە هاودڵی و هاوکاری ئەنجامی بێت. هەروەک لە قورئانیشدا هاتووە «پێویستە هاوسەران بۆ یەکتری پۆشاک بن» و لە ئاست یەکدیدا بە ئاگابن کە بە ڕووی یەکترەوە نەوەستنەوە. کورد گوتەنی «یەکیان نەڵێ سیر و ئەویتریان بڵێ پیاز» و ئاژاوە شەڕ و هەڵلا نەبێتە دیمەنی ژیانیان، بەڵکو لە پەنا یەکتری، لە پێناو چاکسازیی و بنیاتنانەوەی ژیاندا ئەسپیان تاوبدەن.

www.lawan.com

هەرچەندە خیانەتت پێ کردم...بەڵام هەر خۆشمەوێی

ئاشتی ئیزەد پەنا

...ئەڤین کچێکی باڵا بەرزی رۆح سووکە. هەناسە ساردەکانی پەیتاپەیتا لە ناخی دڵیەوە سەر چاوەیان دەگرت و لە رووخساریدا خەمێکی قووڵ بەدی دەکرا. بە چاوە پڕ لە ئەسرینەکانیەوە دەدوا و وەک هەتا لە ژیاندا ماوم ئەم برینەم سارێژ نابێ و هەر رۆژ جارێک دەکولێتەوە. ئەڤین بە دەم گریانەوە دەستی کرد بە گێڕانەوەی بەسەرهاتی ژیانە تاڵەکەی خۆی لە گەڵ «ئامانج» کە بەسەرهاتەکەی ئەوەندە کاریگەرە هەر کەسێک بیبیستێ، هەست بە قووڵی برینەکانی دەکا. ئەڤین گوتی:

لە قۆناغی ئامادەییدا بووم کەوتمە داوی خۆشەویستی ئەو کورەی کە هات و چۆی قوتابخانەی دەکرد. ئەو ناوی (ئامانج) بوو. خۆشەویستەکەمان دەستی پێ کردو ڕۆژ بە ڕۆژ پەرەی دەسەند، تا وامان لێ هات بەبێ یەکتر نەمان دەتوانی بژین ئەگەر ڕۆژێک یەکترمان نەدیتبایە ئەوا ئۆقرەمان لێ دەبڕا. ئامانج لە خوێندن دابڕابوو. زۆرم پێ خۆش بوو ئەویش بخوێنێ. ڕۆژێکیان داوام لێکرد کە بگەڕێتەوە بۆ قوتابخانە. ئەویش بە خۆشحاڵیەوە قەبووڵی کرد، تا لە قۆناغی ئامادەیی بە پلەیەکی زۆر باش دەرچوو و لە کولیژێکی بەرز وەرگیرا. منیش هەر بە هەمان شێوە لە کولیژێکی بەرز وەرگیرام، بەڵام لە هی ئامانج نەزمتر بوو. ئامانج پێش من قۆناغی زانکۆشی بە سەرکەوتووییەوە بڕی، بەڵام من زۆر دوا کەوتم لەبەر خۆشەویستی ئامانج نەم دەتوانی بخوێنم. بەڕێکەوت ئامانج لەو کولیژەی کە من لێم دەخوێند دامەزرا. خۆشەویستەکەشمان تا دەهات گەرم و گوڕتر دەبوو. تا وایی لێ هات، داوام لێکرد بێتە داخوازیم. ئەویش زۆر بە خۆشحاڵییەوە ڕازی بوو، بەڵامماڵەوە بە گشتی ناڕازی بوون. گوتیان: بنەماڵەیان لە گەڵ ئێمە

ناگونجێن و ئامانجیش کوڕێکی باش نیە. بەڵام خۆشەویستیەکەی ئامانج وای لێکردبووم ئەو قسانەم بە گوێدا نەچن و ماڵەوەم ناچار کرد ڕەزامەندی دەرببڕەن، بەڵام زۆر بە نابەدڵی بەهەر چۆنێک بێ من و ئامانج بەیەک گەیشتین. ڕۆژ بە ڕۆژ یەکترمان زیاتر خۆش دەویست تا ماوەی هاوسەریمان گەیشتە حەوت مانگ هەر بەم جۆرە بوو. بەڵام دوای حەوت مانگ ڕۆژێکیان لە گەڵ دایکم چووم بۆ بازار. دایکم ئاڵتوونی دەکڕی، کە چووینە ژووری زێڕینگەر، من ئاڵتوونەکانی خۆم کە هەمووی دەست کرد بوو و بە تایبەتی بە دروست کردنم دابوون لە دووکانی زێڕینگەرەکەدا دیتمن حەپەسام، لە کابرای زێڕینگەرم پرسی، وتم: ئەو ئاڵتوونانەت لە کوێ بوو؟! وتی: دایکی ئامانج پێمی فرۆشتووە. زێڕینگەر لە گەڵ ماڵی خەزوورم دا ناسیاویان بوو، کاتێ گوێم لەمە بوو، زۆر نارەحەت بووم و بە پەلە گەڕامەوە بۆ ماڵێ. کاتێ کە چوومە ژوورێ، گوتم: ئامانج کوا ئاڵتوونەکانم؟! گوتی: دایکم فرۆشتوویەتی و هەر باسیشیان مەکەوە. گوتم: بۆ؟ گوتی: دایکم کڕیویەتی و دایکیشم دەیان فرۆشێتەوەو منیش لەبەر ئامانج هیچم نەگوت. خەسووم کوێخا ژن بوو و خەزووریشم دەسەڵاتی خەسوومی نەبوو، تەنانەت ئامانجیش نەدەبوا لە قسەی دەرچێ. ناکۆکیەکان ڕۆژ بە ڕۆژ بە پێی حوکمەکانی خەسووم زیاتر دەبوون. تا وای لێهات نەی دەهێشت ئامانج نانم لە گەڵ بخوا، تەنانەت بۆم نەبوو یەک پەرداخ ئاو بە بێ ئیزنی خەسووم بدەم بە ئامانج. ئەگەر کاتێ دۆلکە ئاوێکم بۆ ئامانج لە سەر سفرە دانابایە، ئەوە خێرا دەرزیلەیەکی لە دەسکی دۆلکەکە دەدا. ئەو سیاسەتانەی دایکی زۆری خایاند و ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر دەبوون. هەموو ڕۆژێکیش دەی گوت: کوڕەکەم تاقانەیە و ژنی بۆ دەهێنم تۆ کوڕەکەمت خەسار کردوە، دایکی کوێر بێ ژنێکی وەکوو تۆ چییە هەبێ یان نەبێ! بێزار بووم ڕۆژێک گوتم: ئامانج با جیا وەبین. ئامانج بە بێ پرسی دایکی نەی دەتوانی بڕیار بدا، کاتێ پرسی بە دایکی کرد. دایکی خۆی بووراندەوەو دەستی کرد بە بەزم و هەرایەک کە ئامانج نەی وێرا جارێکیتر باسی بکاتەوە. لەو ژیانە تاڵەدا دوو ساڵ گوزەراندم تا ئامانج وای لێ هات شەوانەش نەدەهاتەوە بۆ ماڵەوە کە دەش هاتەوە بە سەر خۆشی دەهاتەوە. وای لێ هات بە سێ ڕۆژ نەدەهاتەوە، بۆشم نەبوو پرسیار بکەم. ڕۆژێکیان لە زانکۆ دانیشتبووم کچێک گوتی: تۆ خێزانی ئامانجی؟ گوتم: بەڵێ. گوتی: ببوورە ئامانج نەی گوتووە خێزانم هەیە و ماوەیەکی زۆریشە یەکترمان خۆش دەوێ، ناتوانم دەست بەرداری ببم تۆ ڕازی بی یان نا، من شووی پێ دەکەم خۆ ژن ژنی نەخواردوە. خەمم کەم بوو ئەویشی هاتە سەر، کاتێ گوێم لەو قسانە بوو خۆم پێ ڕانەگیرا و تێر قسەی ناشیرینم بەو کچە گوت ئینجا چووم بۆ ئامانج، ئامانج گوتی: درۆیە شتی وا نیە، بەڵام بە پێی نەهاتنەوەی بۆ ماڵ گومانم لا دروست ببوو. ئامانج وای لێ هات کە نەی دەزانی ژنیش هەیە بە حەوتوو نەدەهاتەوە. منیش لەو دۆزەخە دەژیام، شەو و ڕۆژ بیرم لێ دەکردەوە. ڕۆژێکیان هاوڕێیەکم فیلمێکی سێکسی کە هی ئامانج و ئەو کچە بوو و بە موبایل وەری گرتبوو نیشانی دام و گوتی: هەرچەندە نەگونجاوە من نیشانت بدەم، بەڵام لەوە زیاتر لێی قەبووڵ مەکە. کاتێ دیتم هۆشم لە خۆم نەما، تێر گریام، هیچیشم لە دەست نەدەهات. ژیانم بە ڕادەیەک لێ تاڵ ببوو نەم دەزانی ڕوو لە کوێ بکەم، چونکە ماڵەوەشمان پێشوو ناڕازی بوون شەرمم دەکرد بچمەوە، بەڵام بە ناچاری داوام لە باوکم کرد کە ڕێگەم بدا بچمەوە. باوکیشم گوتی: کچم چارەنووستم لە پێش چاو بوو، بەڵام بە قسەت نەکردم، بە هەر حاڵ ماڵ ماڵی خۆتە، کە ئەم قسەیەم لە باوکم بیست لە خۆشیان خەریک بوو باڵ بگرم و بفڕم لە لایەکیش دڵم غەرقی خەفەت بوو. لەو ڕۆژەوە چوومەوە ماڵی باوکم ئیتر نەگەڕامەوە، نە ئامانج و نە ماڵەوەشیان هەر لێیان نەپرسیمەوە تا ڕۆژێک چوومە دادگا و شکایەتم لە ئامانج کرد و داوای تەڵاقم لێ کرد. ئامانج زۆر بێ شەرمانە وتی: بەسەرچاو... لە یەکەم ڕۆژی دادگاییدا ئامانج هەر ئەو جلانەی لەبەر کرد بوون کە لە ڕۆژی زاوایەتیدا لەبەری دابوون. دوای یەک ساڵ و نیو ئامانجم دیتەوە لە خۆشیان خەریک بوو دەفڕیم چونکە زۆرم بیر دەکرد. کاتێ ئامانجم بەو جلانەوە دیی و هێندە خۆشحاڵ بوو، بەرچاوم تاریک بوو و بە درێژایی ئەو ڕۆژە هەر گریام، بەڵام بۆ کێ؟ بۆ کەسێکی زۆر بێ نرخ کە نرخی خۆشەویستی نازانێ و سیفەتی ئینسانی تێدا نیە. دوایی لە سەر شکایەتەکەم کە لەسەر ئاڵتوونەکانم کردبووم، بە دزینی ئاڵتوونەکان تاوانبارم کرد، بەڵام زۆر بێشەرمانە و بێ ئەخلاقانە گوتی: ئەڤین ئاڵتوونەکانی پێ بەخشیوم و بەوەندە سوێند و قورعانە گەردنی ئازاد کردووم، زۆر بێ چاو و ڕوویانە لە لای قازی دەستی بە قورئانێ دادا و سوێندی یاسایی خوارد لە سەریان، لەوێشدا فێڵی لێ کردم. بەم جۆرە لە یەکتر جوێ بووینەوە بۆ هەتا هەتایە، وام لێ هاتووە هەموو پیاوێک وەک ئامانج دەبینم باوەڕیشم بە هیچ کوڕێک نەماوەو لە خۆشەویستیش بێزارم، بەڵام لە گەڵ ئەوەشدا هەر خۆشم دەوێ تا دەمرم شەو نیە فرمێسکی بۆ نەڕێژم، شەو نیە یادگارێکی خۆشم نەیەتەوە یاد کە لە گەڵیدا بووم. هەموو ژیانم بریتی بوو لە ئامانج، بەڵام چ ئامانجێک، ئامانجێکی خیانەتکار، تەنیا ئاواتم بۆ ئامانج لە گەڵ ئەوەشدا تا ئێستاش خۆشم دەوێ و ناتوانم بە بێ خۆشەویستی ئەو بژیم، ئەوەی کە بە کوێری ببینم بە شەقامەکان دا بڕوات هیچی ترم بۆی نیە تەنیا ئەوە نەبێ و هەمیشەش لە خودا دەپاڕێمەوە کە ئەو دوعایەم لێ قەبووڵ بکا و بە کوێری ببینم.

کورتە چیرۆک...

و: عەزیز عەزیزی

لە یەکەم ڕۆژی ساڵی تازەی خوێندندا، مامۆستا تامپسۆن، مامۆستای پۆڵی پێنجی سەرەتایی، چووە پۆلەکەی و دوای خۆناساندنی بە قوتابییەکان و دەسپێکی قسەکانی لەسەر ساڵی نوێ، وەک ساڵانی پێشوو بە قوتابیانی گوت کە بە یەک چاو سەیریان دەکا و هەموویانی وەک یەک خۆش دەوێ. بەڵام لە ڕاستیدا پێچەوانەکەی بوو. بە تایبەتی زۆری ڕق لەو قوتابییە بچووکەیە بوو کە لە پێش هەموو قوتابییەکانەوە دادەنیشت و هەمیشە پیس و پۆخلو ناڕێک و پێک بوو. لە وانەکانیشیدا زۆر تەمبەڵ بوو. ناوی ئەو قوتابییە «تێد» بوو. تێد لە گەڵ قوتابییەکانیتردا کەم قسەی دەکردو زیاتر هەر بە تەنێ بوو و مامۆستا تامپسۆنیش زۆری لێ ناڕازی بوو. ساڵی پێشووش هەر لە پۆلی پێنجەمدا مامۆستا تامپسۆن تێدی بە هۆی تەمبەڵییەوە دەرنەچواندبوو. هەر بۆیە ئەمساڵیش هەر لە پۆلی پێنجدا مابوویەوە. بۆیە مامۆستا تامپسۆن بڕیاریدا کە چاوێک بە فایلی ساڵانی رابردووی «تێد»دا بخشێنێتەوە تا بزانێ بۆچی وا شڵەژاو و تەمبەڵە.

لە کاتی خوێندنەوەی ئەو فایلانەدا مامۆستا وای بۆ دەرکەوت بوو کە:

مامۆستای پۆلی یەک لە فایلەکەیدا نووسیبووی تێد قوتابییەکی زیرەک و خۆشحاڵ و لێهاتووە. وانەکانی بە باشی دەخوێنێ و ئەو شتانەی داوای لێ دەکرێ بە باشی جێبەجێی دەکا و گەلێک

باشیشە.

مامۆستای پۆلی دووهەم نووسی بووی: تێد قوتابییەکی ئێجگار لێهاتووەو هاوپۆلەکانی خۆشیان دەوێ، بەڵام بە هۆی نەخۆشیی دایکییەوە کە لە جێدا کەوتووە و چارەسەرینییە،تووشی کێشەی دەروونی بووە.

مامۆستای پۆلی سێهەم نووسی بووی مردنی دایکی تێد زۆر گران بە سەریدا شکایەوە، ئەو هەموو هەوڵێکی بۆ باشتر دەرس خوێندن داوە، بەڵام باوکی هیچ هاوکارییەکی ناکا و زۆر دەربەستی دەرس خوێندنی تێد نیە و ئەگەر لە گۆڕانکاریەک لە ماڵەکەیان نەکرێ و یارمەتی نەدرێ تێد ڕووبەڕووی کێشەی زیاتر دەبێ و زۆریش زەحمەتە درێژە بە خوێندنەکەی بدا.

مامۆستای پۆلی چوار نووسیبووی: تێد وازی لە دەرس خوێندن هێناوە و هیچ هەوڵێکیش بۆ باشتر بوون نادا و لە پۆلدا جارنە جارێکیش خەوی لێدەکەوێ.

مامۆستا تامپسۆن بە خوێندنەوەی فایلی تێد بۆی دەرکەوت کێشەی چیە و لۆمەی خۆشی کرد کە بۆچی پێشتر کێشەکەی نەدۆزیوەتەوە تا یارمەتی بدا.

بۆ بەیانییەکەی کە مامۆستا فایلەکەی خوێندبۆوە، ڕۆژی مامۆستا بوو، هەموو قوتابییەکان دیاریان بۆ مامۆستا هینابوو تا بە هێنانی ئەو دیارییانە ڕێز لە مامۆستاکەیان بگرن و پیرۆزبایی پێ بڵێن. هەموو دیارییەکان لە نێو کاغەزی جواندا پێچرابوونەوە بێجگە لە دیارییەکەی تێد، کە لە نێو کاغەزێکی لۆچ کراودا بە شیوەیەکی ناشیرین پێچابوویەوە.

خاتوو تامپسۆن دیارییەکانی کردەوە، کاتێک دیارییەکەی تێدی کردەوە دەسبەندێکی تیدا بوو کە چەند دانە لە نەقیمەکانی کەوتبوون و شوشەیەک عەتری تێدا بوو کە نیوەی زیاتری بەتاڵ بوو. بینینی دیاریەکەی تێد بووە هۆی گاڵتە جاڕی و پێکەنینی هاوپۆلەکانی. بەڵام خاتوو تامپسۆن لە قوتابییەکان قەڵس بوو و دەستی کرد بە باسی جوانی دەسبەندەکەی تێد و هەر لەوێ لە دەستی خۆی کردو کەمێک لە عەترەکەشی بە خۆیدا کرد.تێد ئەو ڕۆژە دوای تەواوی بوونی قوتابخانەلە دەرەوە چاوەڕێی کرد تا مامۆستا تامپسۆن هاتە دەرێ. چووە لای و پێی گوت مامۆستا تۆ ئەمڕۆ بۆنی دایکمت لێ دەهات.

خاتوو تامپسۆن، دوای خوا حافیزی لە تێد، لە نێو سەیارەکەیدا زۆر گریا. لەو ڕۆژە بەدواوە بووە کەسێکیتر کە وێڕای فێرکردنی وانەکانی خوێندن و نووسین و بیرکاری و زانست، وانەی «ژیان» و «یارمەتی مرۆڤەکانی» بە قوتابییەکان دەگوتەوە زۆر بە تایبەتیش ئاگای لە تێد بوو.

دوای ماوەیەک تێد لاتەوە سەر ڕواڵی ئاسایی خۆی گیانێکی دیکەی لاتەوە بەر، هەرچەندە خاتوو تامپسۆن یارمەتی دەدا شتی زیاتر فێر دەبوو. زۆر بە خێرای بوو بە یەکێک لە وریاترین قوتابییەکانی پۆلەکە. خاتوو تامپسۆن هەرچەند گوتبووی هەموو قوتابییەکانی وەک یەک خۆش دەوێ، بەڵام ئێستا تێدی لە هەمووان خۆشتر دەویست ویەکێک لە خۆشەویستترین قوتابییەکانی بوو.

ساڵێک دواتر، خاتوو تامپسۆن نامەیەکی لە تێدەوە پێگەیشت کە نووسیبووی تۆ باشترین مامۆستایەک بووی کە لە هەموو ژیانمدا بوومە.

شەش ساڵ پاش ئەوە دیسان خاتوو تامپسۆن نامەیەکی دیکەی تێدی پێگەیشت کە نووسیبووی قۆناغی دواناوەندی بڕیوە و بە سێیەم قوتابی قوتابخانەکەیان دەرچووەو دیسان تۆ باشترین مامۆستای ژیانم بوویت.

چوار ساڵ دواتر دیسان نامەیەکی دیکەی پێگەیشت کە تێد نووسیبووی: لە گەڵ ئەوەدا کە ڕۆژگارێکی ئێجگار ناخۆشی بووە، بەڵام دیسان وازی لە زانکۆ نەهێناوەو بە زوویی زانکۆش وەک قوتابییەکی زۆر سەرکەوتوو تەواو دەکا و دیسان خاتوو تامپسۆنی وەک باشترین مامۆستای ژیانی ناو بردبوو.

چوار ساڵ دوای ئەوەش نامەیەکیتری پێگەیشت کە نووسی بووی: دوای زانکۆ وازی لە خوێندن نەهێناوە و دیسان خاتوو تامپسۆن باشترین و خۆشەویسترین مامۆستای بووە. ئەمجارەیان تەنیا کەمێک ناوەکەی درێژ ببۆوە واتە، «دوکتور تێئۆدۆر ئیستوارد».

ئەم بە سەرهاتە هێشتا تەواو نەبووە، بەهاری ئەو ساڵە نامەیەکیتریش هات کە تێد تێیدا داوای لە مامۆستا تامپسۆن کردبوو کە لە زەماوەندەکەیدا لە جیاتی دایکی لەوێ حازر بێ، چونکە باوکیشی چەند ساڵ پێش مردبوو.

خاتوو تامپسۆن خێرا پیشنیارەکەی قەبووڵ کرد. بە بڕوای ئێوە چی کردبێ باشە؟ ئەو دەستبەندەکەی دایکی تێدی بەو شێوەیەی خۆی کە چەند نەقیمێکی لێ کەوتبوو لە دەست کردو شوشەیەک لە هەمان عەتری کڕی کە تێد بۆی هێنابوو بە خۆی کرد.

وەختێکتێد لە کلیسادا خاتوو تامپسۆنی بینی زۆر بە گەرمی پێشوازی لێ کردو بە هێواشی پێی گوت: خاتوو تامپسۆن لەوەی بڕوات بە من هەبوو سپاست دەکەم. بۆ ئەوەی وات کرد من هەست بکەم کەسێکی گرینگم سپاست دەکەم. لە هەمووی گرینگتر بۆ ئەوەی بە منت پیشان دا کە دەتوانم بگۆڕێم سپاست دەکەم.

خاتوو تامپسۆن بە چاوی پڕ لە فرمێسکەوە وەڵامی دایەوە: تۆ هەڵە دەکەی، ئەوە تۆ بووی کە منت فێر کرد کە بگۆڕێمن پێش ئەوەی تۆ لە دەرەوەی قوتابخانە ببینم و قسەم لە گەڵ بکەی نەمدەزانی وانە بڵێمەوە، بەڵام پاش ئەوە فێر کردم کە چۆن وانەی ژیان بڵێمەوەو چۆنیش چاو لە مرۆڤەکان بکەم.

تێبینی: بۆ زانیاریتان تێد ئیستوارد لە زانکۆی ئایاوا بوو بە مامۆستایەکی ناسراوی پزیشکی و بەشی شێرپەنجەی ئەم زانکۆیە بە ناوی ئەوەوە ناو نراوە.

www.lawan.com

ڕەوە چۆلەکەت ڕۆح

شێعری: هاوژین سلیوە

١ ـ هەنارێکی قەڵشیوی لێوگڕی ددان سوور
دەمی پڕ بوو بوو لە ئاو
بۆ دوو لیمۆی کیژۆڵەیەک
کە داهاتبۆووەوە لەبەردەمی و
جێسکی دەدا بن دار هەنار.
((کولیچە))
٢ ـ کچێک بەپەنجەکانی دەستی ڕاستی
ڕوومەت ئەنگوتکە هەویرێکی ماچ دەکردو
کولیچەی عیشقی لێ دروست دەکرد.
((خانەنشین))
٣ ـ لە باخچە بچکۆڵەکەی ماڵمان
باوکە پیرو ئختیارەکەم
ڕۆژ تا ئێوارێ
هەر خەریکی خرتە خرتە
دەڵێ: ڕۆلە
شەڕ لە بەتاڵی چاکترە.
٤ ـ شاری بۆر بە نداری هێندوستان
تاکو ئێستاش لۆکەی سپی دای پۆشیوە،
چونکە ڕۆحی پەپوولەی گاندی
لەم شارەدا داباریوە.
٥ ـ گۆڵ سەرگۆی مەمکێکی گڕکانییە
لە داخی بێ پەپوولەیی دەتوێتەوە.
((یەگرتن))
بلۆکەکانی ئەم دیوارە ڕوتەڵەیە
پەنجەکانیان ناوەتە ناو پەنجەی یەک و
باکیان نیە لە لافاوی ناوەخت و
لە ڕەشەبای ژەهراوی.
٧ ـ چۆلەکەش لە یاسای سەربازی دەزانێ
کە بە ئاسمانا دەفڕێ
لەنجە دەکا بۆ ژێرو ژوور
تا وەکوو مزی توو توو و
بەردی دار لاستیڵ نەی پێکێ.
٨ ـ ماسی هەمیشە چاوی کراوەیە،
چونکە بوونەوەرەکانی:
ئاسمان و زەوی و ئاو دژمنین.
٩ ـ زێڕ و زوڕی دوو ڕیشۆڵە
لە نێو درەختێکی بەفر گرتوو
فێر ئەڤین داریمان دەکەن.
((ڕەنگاڵە))
جاجم باندێکی موسیقایە
هەر ڕەنگەی ئاوازێ دەژەنێ
بەهەموویان کۆ ئاواز و
هونەری چنینی جوان.
١١ ـ چاوەکانت دوو فنجانە قاوەی ڕەشت
برژانگەکانت هێڵی چۆڕاوەی زۆر گەشن
تۆ بۆم بدوێی یا خۆت نەدوێی
نهێنیەکانت ڕووکەشن.
١٢ ـ خەیاڵی برسییەک،
پۆلی چۆلەکەی ڕیز بووی سەردار تەل
بوون بە شیشێ چۆلەکەی برژاو
تەم و لێلی ئاسمانیش
بوو بە پراو،
بوو بە ئاو گۆشت،
بوو بە چەلاو.

www.lawan.com

ئەی خۆت نەتگوت:
بۆ پێم ناڵێی چۆن دڵت هات
بیرەوەری چەند ساڵی خۆشەویستی
لە کەلاوەی حەوشەکەتان
جێ بهێڵی؟
ئەی خۆت نەتگوت:
هەموو چرکەکانی تەمەنم دەبەخشم بە
چاوەکانت
نەتگوت، لەناو چاوەکانما
هەڵم گرتوون نامەکانت
نەتگوت:
یادگاری ژوانم
کردۆتە ملوانک و بە گردنما هەڵم واسیوە
نەتگوت:
لە گەڵا هەناسەکانت بۆنی درەختەکانیشم هەڵمژیوە
ئەی بۆ ئێستا
لەگۆڕانا غەرق بوویی و دەڵێی قەت منت نەدیوە
ئەو شێعرانەی بۆم نووسیبووی هەر هەموویانت دڕیوە
بەڵام بزانە ئێستاش لای من هەر عاشقە منالانەکەی جارانی
لە هەر کوێ بی منیش لەوێم
وەک یەکەم رۆژ خۆشم دەوێی
ئەگەرچی تۆش خۆشت نەوێم

کارزان قەڵادزەیی

www.lawan.com

بۆ قەندیلی سەر بەرز

قەندیلەکەی بەفرینەکەی کوێستانی من
هەورازەکەی جێ بازەکەی سەر شاخی من
هۆ لوتکە زۆر بەرزەکەی ئاسمانی من
نێرگزەکەی جێ ڕوونوەکەی دەست یاری من

هەم کرێوەکەت هەم کێوەکەت رووگاهی من
هەم شیوەکەت هەم نێوەکەت شانازی من

هەم شەماڵت هەم زریانت هەناسەی من
هەر گزینگی بەر بەیانت نیگاهی من
هەم شوانت هەم گاوانت باشاهی من
هەم بەفراوت هەم کانیاوت ژیانی من

هەم کرێوەکەت هەم کێوەکەت رووگاهی من
هەم شیوەکەت هەم نێوەکەت شانازی من

هۆ قیبلەکەی چوار بەشەکەی وڵاتی من
هۆ ئاسۆکەی زۆر گە شەکەی بەیانی من
بەهەشتەکەی زەردەشتەکەی کوردانی من
جێی سەیران و بەرخۆدانی لاوانی من
شەڕکەرانت بەرخوادانت چاوانی من

هەم کرێوەکەت هەم کێوەکەت رووگاهی من
هەم شیوەکەت هەم نێوەکەت شانازی من

نێرگزت لەبەر پشتێندی لاوانی کورد
گەزیزەکەت وەکوو چاوی کیژانی کورد
هەیکەلەکەت پەیکەرەکەی نەمرانی کورد
قەت ناچەمێی قەت نارمێی تۆی قەڵای کور

هەم کرێوەکەت هەم کێوەکەت رووگاهی کورد
هەم شیوەکەت هەم نیوەکەت شانازی کورد

هۆنراوەی: حەسەن سوورەچۆمی - ئەمریکا

www.lawan.com

ئەم گوت ئاخ بۆ شارەزایە
زامی سارێژ کردایە
نە گوڵا بە ڕەنگی جوانەوە
نە چڵا بە چرۆیانەوە
نە مۆسیقای شمشاڵی هاوین
نە هاژەی ئاوی شەم زەوین
نە گرمەی هەوری بەهاران
نە سەوزایی دەشت و کۆساران
نە بینینی کچی جوان
نە گرمەی ماچی لێوان
نە جریوەی مەلی سەرچڵا
نە غەمزەی کچی ڕوومەت گوڵا
بەڵام هەر تۆی دایە گیان
سارێژکەری برینەکانم
هەر تۆی سۆمای دوو چاوانم
هەر تۆی خوێنی دڵ و گیانم

عومەر ئەسپەندار ناسراو بە کۆمار
٢٨ی خاکەلێوەی ٨٩

خەم دەرکە لەماڵت، با ماڵت گەش بێ
بەو جامە دڵت خۆش کە، کە جامی مەی بێ
سەرکەش مەبە تا سەر، ئەم سەرکەشییە بەسە
سەرکەشی هاواری دێوانە بوونە، کە بەسە
بەو جامە دڵت خۆش کە، کە دنیا یەک پەیکە
ئەو پەیکە مەستت ناکا مەی نۆشە، سەیری مەکە
دنیا فانیە و نەمانە تۆش کە نامێنی
سەیری چ دەکەی لە خەم دا، واخۆش بمێنی
فرێی دە ئەو فکرە با هەر خۆشی سەر خۆش بی
هەرچی مەیە، مەیخانەیە بیگرە لە دەست با خۆش بی
خۆشە هەر کات سەر خۆش بی بەو مەیە کە مەیە
کە مەی چیە؟ خۆتی، دڵت گەش بێ، ئاوت بۆ مەیە.

نێعمەت مەلا

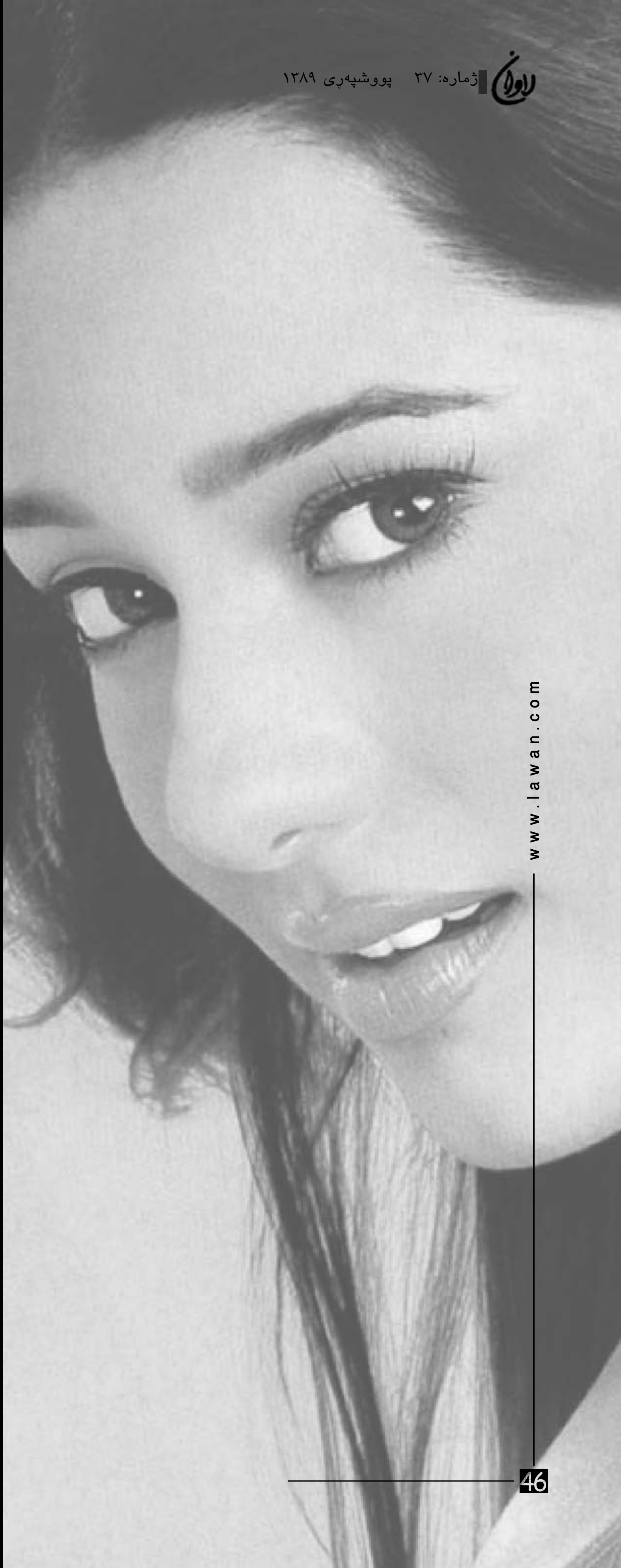

www.lawan.com

وتەی بەنرخ

ڕەسووڵ سێڵەکە

At least 5 people in this world love you so much they would die for you

لانیکــەم پێنج کەس لەم جیهانەدا هــەن تۆیان بەجۆرێک خۆش بوێ کەئامادەبن بۆت بمرن

At least 15 people in this world love you, in some way

لانیکەم پازدە کەس لەم جیهانەدا هەن کەتۆیان بەجۆرێک خۆشبوێ

The only reason anyone would ever hate you, is because they want to be just like you

تەنیــا هۆیەک کەکەســێک بیهــەوێ رقی لێتبــێ ئەوەیە کەدەیهەوێ راست وەکوو تۆبێ

A smile from you, can bring happiness to anyone, even if they don>t like you

پێکەنینێک لەلایەنتۆوە دەتوانێ دڵی کەســێک خۆشــبکا، تەنانەت ئەگەر ئەو کەسە تۆش نەناسێ

Every night, SOMEONE thinks about you before he/she goes to sleep

هەرشەوێ،کەسێک بەر لەوەی بخەوێ بیر لەتۆ دەکاتەوە

You are special and unique, in your own way

تۆ لەجۆری خۆتدا بێوێنە و نایابی

Someone that you don>t know even exists, loves you

نەفەرێک تۆی خۆشدەوێ کەهەرلەبوونی ئاگادارنی

When you make the biggest mistake ever, something good comes from it

کاتێک گەورەترین هەڵەکانی ژیانت ئەنجام دەدەی لەوانەیە ببێت بەرووداوێکی باش بۆتۆ

When you think the world has turned it>s back on you, take a look you most likely turned your back on the world

کاتێــک وابیردەکەیەوە کەدونیا پشــتی لێکردووی، کەمێک بیربکەوە، لەوانەیەتۆپشتت لە دونیا کردبێ

Always tell someone how you feel about them you will feel much better when they know

هەمیشەهەستی خۆت بۆکەسانی دیکە دەرببڕە،کاتێک ئەوان لەهەســتی تۆ بەنیســبەت خۆیان ئاگاداردەبن، تۆهەســتێکی باشترت دەبێ

If you have great friends, take the time to let them know that they are great

ئەگەر هاوڕێی زۆرباشت هەبوون، مۆڵەت یان پێبدە باتێبگەن کە زۆر باشن

www.lawan.com

گۆشەیەکە کە لەمەولا لە گۆڤارەکەماندا بڵاو دەبێتەوەو هەر جارەش باس لە تەوەرێکی گشتی و تایبەتی دەکا و «سەید جەلال ساڵحی»ش دەی نووسێ

پەتای خوێن بەربوون
Hemorrhagic fever virus

گۆشـــەی ئەم جارەمان تەرخان دەکەین بۆ ئەو نەخۆشـــییە کە بە زۆری لە وەرزە گەرمەکاندا بڵاو دەبێتەوە:

زۆر نەخۆشی هەن کە لە نێوان مرۆڤ و ئاژەڵاندا هاوبەشن، هێندێک لەو نەخۆشییانە بۆ مرۆڤ دەگوازرێنەوەو تەنانەت زۆریش مەترسیدارن و هێندێکیشیان ناگوازرێنەوەو تەنیا ئاژەڵەکان تووشی دەبن و بۆ مرۆڤ مەترسیدار نین.

پەتای خوێن بەربوون کە «پەتای خوێن پژان و تای خوێناوی»شـــی پێ دەڵێن، لـــە ڕێگای «گەنە»وە کە لە ئاژەڵاندا هەیە، بـــڵاو دەبێتەوە. کەواتە پەتای خوێن بەربوون نەخۆشییەکی توندی تەشەنەسێنی ڤایرۆسی هاوبەشی نێوان مرۆڤ و ئاژەڵە کە زیاتر ئەو کەســـانەی کە ڕاستەوخۆ سەر و کاریان لە گەڵ ئاژەڵاندا هەیە وەک، ئاژەڵدارەکان، گۆشت فرۆشـــەکان، پزیشکی ئاژەڵان و هەروەها کارمەند و پزیشک و پەرســـتارەکان لە کاتی پێوەندی لە گەڵ خوێن و شـــلەکانی کەسی تووش بوو بە ڤایرۆسەکە مەترسی ئەو نەخۆشییەیان لێ دەکرێ و زیاتر لە بەردەم مەترشی تووش بوون دان و دەبێ زیاتریان ئاگا لە خۆ بێ.

نیشانە سەرەکییەکانی ئەو پەتایە بریتین لە:

نەخۆشییەکە لە ناکاو سەرهەڵ دەدا کە ئەم حاڵەتانەی لە گەڵ دایە وەک:

ئەلف: بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی لەش(تب).

ب: پشت ئێشە.

ج: ژانی ماسوڵکەکانی لەش بە گشتی.

د: سەر ئێشە(ژانە سەر).

ح: ئازاری جومگەکان.

خ: ژانە زگ.

چ: هێڵنج و ڕشانەوەو زۆر جاریش سک چوون.

پ: بێ هێزی.

غ: کاریگەردانان لەسەر کۆئەندامی دەمار وەک خەواڵوویی و بێ وازیی.

ع: خوێن ڕێژی ژێر پێست.

س: لووت پژان.

ش: خوێن ڕێژی پووک.

ت: خوێن میزتن.

ک: نەگیرسانەوەی خوێن لە شوێنی برین و کانوولا و ... هتد.

م: گەورەبوونی جەرگ و لیمفە گرێکان.

ن: لەکار کەوتنی جـــەرگ و گورچیلەکان و تەنانەت مردنیش.

ماوەی نەخۆشییەکە لە **٣** تا **١٢** ڕۆژەو ماوەی چاک بوونـــەوەش لە **٢** تا **١٤** ڕۆژ دەخایەنێ و ڕێژەی مردنیش بەو نەخۆشییە **٣٠**٪.

خۆپاراستن:

بۆ خۆ پاراســـتن لـــەو پەتایە پێویســـتە لەو شوێنانە و تەنانەت لەو ناوچەیەش کە ئەو جۆرە نەخۆشییەی لێ بڵاو بۆتەوە، دوور بکەوینەوەو خۆی لێ بە دوور بگرین و بە تەواوی پابەندی ڕێنماییە تەندروستییەکانی وەک:

ئەلف: پـــاک و خاوێنی تاکە کەســـی وەک شۆردنی دەست و پەلەکانمان پاش بە ئەنجام گەیاندنی کاری ئاودەســـت و پێش چوونە سەر سفرەی نان خواردن.

ب: کوڵاندنی باشـــی گۆشت، چونکە گوتمان یەکێک لە ڕێگاکانی گواســـتنەوە گۆشتە، بۆیە پێویســـتە زۆر بە جوانی بکوڵـــێ، چونکە ئەو ڤایرۆسە و زۆر ڤایرۆس و میکرۆبی دیکەش بە کوڵاندن لە نێو دەچن.

ج: کڕینی گۆشـــت لەو شـــوێنانەی کە ڕێ پێدراون واتە، کارتی تەندروستیان پێیە.

سەرچاوەکان:

تب خونریزی دهنده الخرمه، دکتر جواد شیخ زاده.

www.lawan.com

داستانی تیرۆری سەرنەکەوتووانەی پاپ

و: ئازاد کوردستانی

ئێوارەی رۆژی **١٣**ی مەی **١٩٨١** کارێزماین پاپ لە سەردەمی هاوچەرخ لە نێو سەیارە تایبەتەکەی خۆیدا کە پاپ موبیل ناسراوە، لە نێو لایەنگرانی خۆی لە گۆرەپانی «سەن پیترز» وەڕێ کەوت و بۆ وتاری حەوتووانەی خۆی ئامادە دەکرد. پاپ مۆبیل لەو سەردەمەدا سەیارەیەکی تایبەتی بێ میچ بوو کە لە باری ئەمنییەتییەوە جێی متمانە نەبوو. کەس بیری لەوە نەدەکردەوە پاپ پێویستی بە پارێزەری زیاتر هەبێ. پاپ ژان پۆلی دووەم کە لە گەڵ جەماوەر خەریکی چاک و چۆنی کردن بوو، منداڵە گچکەکانی لە باوەش دەگرتن و ماچی دەکردن. دەنگی چەند تەقەیەک هات و پاپ وەستاو بێ ئیختیار لە جێی مات بوو. چەند ساتێک دواتر بە لەشی خوێناوی کەوتە سەر دەستی یاریدەرەکەی. دەست بەجێ گەیاندیانە نەخۆشخانە و دوای پێنج کات ژمێر لە ژێر دەستی پزشکەکاندا کە **٤/٣** خوێنی لەشی رۆیشتبوو پەرچووئاسا زیندوو مایەوە. ئەو وێنانەی کە لە کاتی رووداوەکە بەجێ مابوون کەسێکی دەمانچە بە دەست نیشان دەدا کە روو بە پاپ نیشانەی گرتووە و تەقە دەکات. هێرشکەر دەست بەجێ هەر لەو شوێنە قۆڵ بەست کرا، لاوێکی چوار شانە و باڵابەرزی تورک بە ناوی «محەممەد عەلی ئاقجا» و پاش تێپەر کردنی **٢٩** ساڵ «ئاقجا» کە ئێستا سەر و ریشی سپی کردوە لە بەندیخانەی ئانکارادا کە چوار ساڵی رابردووی لەوێ بەسەر بردووە، ئازاد بوو. ئاقجا بە پێی یاسای تورکیا دەبوایە لە ئەرتەش خزمەتی کردبا. جیا لەم بابەتە ئەو ئێستا ئازادە، بەڵام هۆکاری ناوبراو لەوەی کە دەی هەویست تەقە لە پاپ بکا هێشتا جێی گومانە و ناڕوون.

ناسیۆنالیزمی رادیکاڵ

بەدواداچوونە سەرەتاییەکانی پۆلیسی ئیتالیا دەری دەخات کە ناوبراو سەر بە گرووپی ناسیۆنالیزمی رادیکاڵ بە ناوی «گورگە خۆڵەمێشییە»کانە. تێک هەڵچوونەکانی ئەم گرووپە لە گەڵ چەپەکانی تورکیا لە دەیەکانی ٧٠ و ٨٠دا هەزاران کوژراو و قوربانی لێ کەوتەوە. ئاقجا لە مانگی نوامبەری **١٩٧٩**دا بە تاوانی کوشتنی سەر نووسەری رۆژنامەیەکی لیبراڵ زیندانی و دادگایی کرا. بەڵام ناوبراو لە زیندانی ئەستەمبوڵ هەڵات، دادگاش بە بێ ئامادە بوونی «بە شێوەی غیابی» سزای مەرگی بۆ بڕیەوە. ناوبراو پەنای بۆ وڵاتە جوراوجۆرەکانی ئورووپایی بردو لە نیهایەت دا سێ رۆژ پێش ئەوەی هێرش بکرێتە سەر پاپ چۆوە ئیتالیا. لێرەوەیە کە تێوری پیلان جێگای وردەکارییەکان دەگرێتەوە، ئەو لە لێ پرسینەوە سەرەتاییەکاندا گوتی: لە گەڵ گرووپە فەلەستینییەکان لە پیوەندی دایە، بەڵام دواتر دەزگای سیخوری بۆلغارستان و «کا گ ب» دەزگای سیخوری سۆڤیەتیی

www.lawan.com

دیمەنێک لە کاتی ڕووداوەکە

پێشــووی تاوانبار کــرد. ئەمە تیۆرییەکی جێی بــاوەر بوو. پــاپ ژان پۆلی دووەم ڕەخنەگری توندی کۆمۆنیزم و ئیلهامدەری بزووتنەوەی هاوپەیوەندی و یەک دەنگی لە وەڵاتەکەی لەهێستان بوو. ئەم لێدوانانە بووە هــۆی ئەوەی کە ســێ هاووڵاتی بولغارستان و چوار هاووڵاتی تورکیا بکەونە ژێر چاوەدێرییەوە، بەڵام بانگەشە سەیر و سەمەرەکانی ئاقجا بە تایبەت ئەوەی کە گوایە ئەو حەزرەتی عیسایە و لێدوانەکانی دیکەی خســتە ژێر پرسیارەوە، لە ئاکامدا ئەم حەوت کەســە کە لە ســاڵی **١٩٨٦**دا لە لایەن دادگاوە هیچ تۆمەتێکیان لەسەر ســاغ نەبۆوە، ئازاد بوون. ناوبراو لە ساڵی **١٩٨١** ســزای زیندانی هەتاهەتایی بەسەر داسەپا بوو.

لێ بووردنی پاپ

پاپ ئەو کەســەی کە هێرشی کردبووە سەر، زوو بەخشی، ئەو لە ساڵی **١٩٨٣**داچۆوە زیندان و بۆ مــاوەی **٢٠** خوولەک لەگەڵ ئاقجا قسەی کرد. پێداگربوو لەسەر ئەوەی کە ئەو قسانە بە نهێنی بمێنێتەوە، پاپ دواتر ڕای گەیاند کە ئاقجا پەروەردە کرابوو و، بە تەنیایی ئەو کارەی نەکردووە. بەڵام لەسەر ئەو بڕوایەش بوو کە هەم هێرش کردنەکە و هەمیش زیندوومانەوە لەســەر ئیرادەی خودا بووە. پاپ ئەو گوللەی کە لە لەشی هێنا بوویانە دەرێ بەخشــییە زیارەتگای «فاتیمە» لە پۆرتوگال. چونکە لەسەر ئەو بڕوایە بوو کە حەزرەتی مریەم لە ســاڵی **١٩١٧** هەواڵی بە ســێ کچ لەو دەڤەرە دابوو کە وەها ڕووداوێک وەڕاســت دەگەڕێ. ئاقجا لە کاتی دادگایی کردنەکەیدا ئاماژەی بەم پێش وێژەیە کرد، پێداگری پاپ بووە هۆی ئەوەی ئاقجا لە ساڵی **٢٠٠٠**دا ببەخشــرێ. ئەو ڕاپێچی تورکیا کراو سزای لە سێدارە دانیشی کەم کرایەوە بۆ **١٠** ساڵ زیندان. ئاقجا یەکجاری لە ساڵی **٢٠٠٦** ئازاد کرا، بەڵام لە سەرلەنوێ بە بڕیاری دادگای باڵای تورکیا قۆڵ بەست کرایەوە و پاشماوەی سزاکەی تێپەر کرد. ئەو هەروەها بەردەوام بوو لە سەر بانگەشە سەیروسەمەرەکانی و خۆی بە «مەســیح» دەناساندو باسی بە کۆتایی هاتنی دونیای دەکرد.

تۆڕە نهێنییەکان

ئایا ئاقجــا خەیاڵاوییە، ئەو کەســانەی کە سەردانیان کردبوو دەیان گوت: وانیە «محەممەد عەلــی بیراند» هەواڵنێرێکە کە ســێ جار لە زینداندا سەردانی کردوە، ئەو کەسێکی نۆرماڵە کۆنترۆڵی بارودۆخی خۆی لەدەست دایە، بەڵام پڕە لە تیۆرییەکانی پیلان.

بەڕای من ئەو بە ئەنقەست ئەو جۆرە قسانە دەکا. ئەو حــەز دەکا لە گەڵ میدیاکان گەمە بکا، دەیەوێ پارە بێتە گیرفانی. ئەو لەسەر ئەو بڕوایەی کە لەبەر خاتری پاپ نەبوایە سزاکەی ئەوەندە درێــژەی نەدەخایەند. بــە پێچەوانە وەدەســت هێنانی پارە یەکێک لەو هۆکارانەیە کە وێ دەچێ ناوبراو هەی بووبێ.

پارێزەرەکانــی ئاقجا دەڵێن کــە ناوەندەکانی بڵاوکردنەوە پێشنیاریان پێ کردوە کە لە بەرامبەر مافی بڵاوکردنەوەی بەسەرهاتیدا ئامادەن سێ ملیۆن دولار بدەن. بەڵام هێشــتا دیار نیە کە بەسەرهاتی ئەو چەندە ڕاست و جێی متمانەیە، ئەوەی لێرەوە جێی گومانە قەزییەی پەیوەندی ئەو لە گەڵ تورکیایە.

گرووپی گورگە خۆڵە مێشــییەکانی کە ئاقجا ئەو کاتەی هێرشی کردە سەر پاپ لە گەڵ وان لە پیوەندی دابــوو، لە گەڵ گرووپێکی نهێنی دیکە بە ناوی «گلادیۆ» پەیوەندی هەبووە.

تۆڕە نهێنییەکانی گلادیۆ کە لە ســەردەمی شەڕی ساردا و بە پشتیوانی دەزگا سیخوریەکانی ئەمریکا بە مەبەستی ڕووبەڕووبوونەوە لە گەڵ ئەگەری هێرشی سۆڤیەتیی پێشوو پێک هاتن. دەوترێ ئەم گرووپە هەم لە ئیتالیا و هەمیش لە تورکیا لە پشــتی هێرش کــردن و بۆمب ڕێژێکی گەورەدا بوون.

ئەم تۆڕە لە ئیتالیا خاشــە بڕ بوون و نەماون، بەڵام پێ دەچێ لە تورکیا هێشتا هەر چالاک بن و لە پشتیوانی هەندێک مۆرەکای ئەرتەش کەڵک وەرگرن. دادگایی کردنی دەیان کەس کە بە تۆمەتی دەســت تێوەردان لە چالاکییە نایاساییەکانی پەیوەندیدار بەو گرووپەوە هێشتا هەر بەردەوامە.

ئاقجا لە ساڵی **١٩٧٩** بە یارمەتی پاسەوانەکان، بۆ خۆی و هەندێ لە کەســانی دەستی ڕاستی بەناوبانگ بە شــێوەی نهێنی لە زیندان ڕایان کرد، پاسپۆرتی تەزویری و پارەی پێویستیان بۆ چەندین مانگ سەفەر بۆ وڵاتە جوراوجۆرەکانی ئورووپایــی تا کاتی هێرش بۆ ســەر پاپ نایە ئیختیاری. ئەم وەرچەرخانە لە مێژووی تورکیادا کە بۆ بەر لە **١٩٨٠** دەگەڕێتەوە هێشتا ناڕوونە.

وڵات لە شپرزەیی و تەنگژی دابوو، گرووپەکانی چەپ و ڕاســت لە گەڵ دەستێوەردانی مافیا و هێزە ئەمنییەتییەکانــدا بەربوونە گیانی یەکتر. ئەگــەر تێکــڕای ئەمانە لە گەڵ بانگەشــەی سەیر و ســەمەرەکانی ئاقجا لەبەرچاو بگرین، ڕەنگە بتوانین بڵێین کە ڕاستی ڕووداوەکە هیچ کاتێک ئاشــکرا نابێ. بۆ پیاوێک کە دوژمنی مەترســیداری زۆری هەیە ئەمە ڕەنگە خۆی باشترین پارێزەر بێ.

نووسینی: جاناتان هید

www.lawan.com

ئەم بەرنامەیە
کاتت زۆر بۆ دەگەڕێنێتەوە

ن: ڕەسووڵ سێلەکە

بەرنامەیەکی باش بۆ ئەو کەسانەی کە بەردەوام ڕۆژانە سەردانی چەندین سایت دەکەن و هەروەها ئەو کەسانەی کاری ئامادە کردنی هەواڵ دەکەن و لە جیاتی ئەوەی بۆ ماوەی چەندین سەعات لە ناو سایتەکاندا بسووڕێنەوەو لەم ئینتەرنێتە خاوەی کوردستاندا ترافیک دروست بکەن، هەمووی ئەم کارانە لە چەند خولەکێکدا ئەنجام بدەن و نوێترین هەواڵەکان بەردەوام ببینن.

لە پێش دا باسێک لە (rss) یا (feed) دەکەین کە ئیستا ٩٥٪ ماڵپەڕەکان هەیانە. لەوانەیە هەمووتان لە ناو ئەم سایتانەی کە سەردانی دەکەن هێمایەکی بەم شێوەتان دیتبێ (rss) یا (feed). ئەگەر لە سەر ئەم هێمایە کلیک بکەن هەموو هەواڵ یا بابەتەکانی ئەم ماڵپەڕەتان بۆ ڕیز دەکا و بە خێرایی هەموو هەواڵ و بابەتەکانی ماڵپەڕەکەت نیشان دەدا.

ئێستا لینکی ئەم لاپەڕەیە هەڵگرن و لە شوێنێک وەک فایلێکی (text) یا (word)دا بیپارێزن. هەروەها سەردانی هەموو ئەم سایتانە بکەن کە ڕۆژانە سەردانی دەکەن و لینکی (rss) ی هەمووان لە فایلە(word)کەدا بپارێزن.

ئیستا بۆ ئەوەی هەموو جارێ نەچینەوە ناو ئەم ماڵپەڕانە پێویستتان بە بەرنامەیەکە کە ئەم لینکانە هەموو بە خێرایی بکاتەوەو لاپەڕەی (rss)ی هەموویانتان پێ نیشان بدا. بۆ ئەم مەبەستە چەندین بەرنامە هەیە کە لێرە باسی یەکێکیان دەکەین بە ناوی (feeddemon) کە لەم لینکەدا دەتوانن دای بەزێنن.

http:www.feeddemon.com\downLoad\
feed demoninstall.exe

کە بەرنامەکەتان (Install) کرد لە سەرەوەی بەرنامەکە لەسەر (snbscribe+) کلیک بکەن و لینکەکانی (rss) کە پێشتر پاراست بووتان هەرجارە و یەکێکیان دابنێن. کە هەموو لینکەکانتان دانا هەموو جارێک لە جێگای ئەوەی کە سەردانی ئەم هەموو سایتانە بکەن تەنیا بەرنامەی(peeddemon) بکەنەوە.

ئەو بۆ خۆی هەموو هەواڵ و بابەتەکانی هەمووی ئەم سایتانەتان خێرا بۆ ڕیز دەکا و پێتان نیشان دەدا. هەرکاتێکیش کە سەردانی ماڵپەڕێکی دیکەتان کرد کە وا لینکی (rss)ی ئەویش لەم بەرنامەیەدا زیاد بکەن ئەویش دێتە ریزی ئەوانەوە.

جوانترین و ناشیرینترین خەڵکانی جیهان

سەرژمێرییەکان دەڵێن:
پیاوانی سوئێدی و ژنانی نۆڕوێژی جوانترین خەڵکانی سەر گۆی زەوین.

بە پێی ئەو ڕاپرسییەی کە لە لایەن ماڵپەڕی "مردان زیبا"وە کراوە، سوئێد لە پیاوان دا و نۆڕوێژیش لە ئافرەتان دا بۆ جوانی یەکەمن. بە پێی ئەو ڕاپرسییە پیاوانی سوئێدی بە ٦٥٪ و ژنانی نۆڕوێژی بە ٧٦٪ لە جیهان دا بوونە یەک. یانی بە پێی ئەو سەرژمێرییانەی کە بۆ جوانی کراون، پیاوانی سوئێدی لە سەدا شەست و پێنجیان هێناوەو ئافرەتانی نۆڕوێژیش لە سەدا حەفتا و شەش. کەواتە جوانترین پیاوانی جیهان سوئێدین و جوانترین ژنانیش نۆڕوێژین. کاتێک باسی جوانی دەکرێ لە پەنا ئەویش دا شتێک بە ناوی ناشیرین هەیە کەواتە دەبێ وڵاتگەلێکیش هەبن کە بۆ ناشیرینی پلەی یەکەمیان هەبێ لە جیهاندا. هەر بە پێی ئەو ڕاپرسییە خەڵکی ئینگلیز ناشیرینترین خەڵکانی جیهانن، واتە ١٢٪ی پیاوانی ئینگلیز جوانن یانی لە هەر هەشت پیاو یەکیان جوانە و ١٥٪ی ژنەکانیشی جوانن یانی لە هەر بیست ئافرەت دوو تا سێیان جوانن.

بە پێی ئەو سەرژمێرییە وڵاتەکانی سوئێد، بێرزیل و نۆڕوێژ لەو وڵاتانەن کە بەشی زۆری خەڵکەکەیان جوانن و وڵاتەکانی ئەڵمان و ئینگلستانیش لەو وڵاتانەن کە بەشی زۆری خەڵکەکەی ناشیرینن.

w w w . l a w a n . c o m

فەرهەنگ

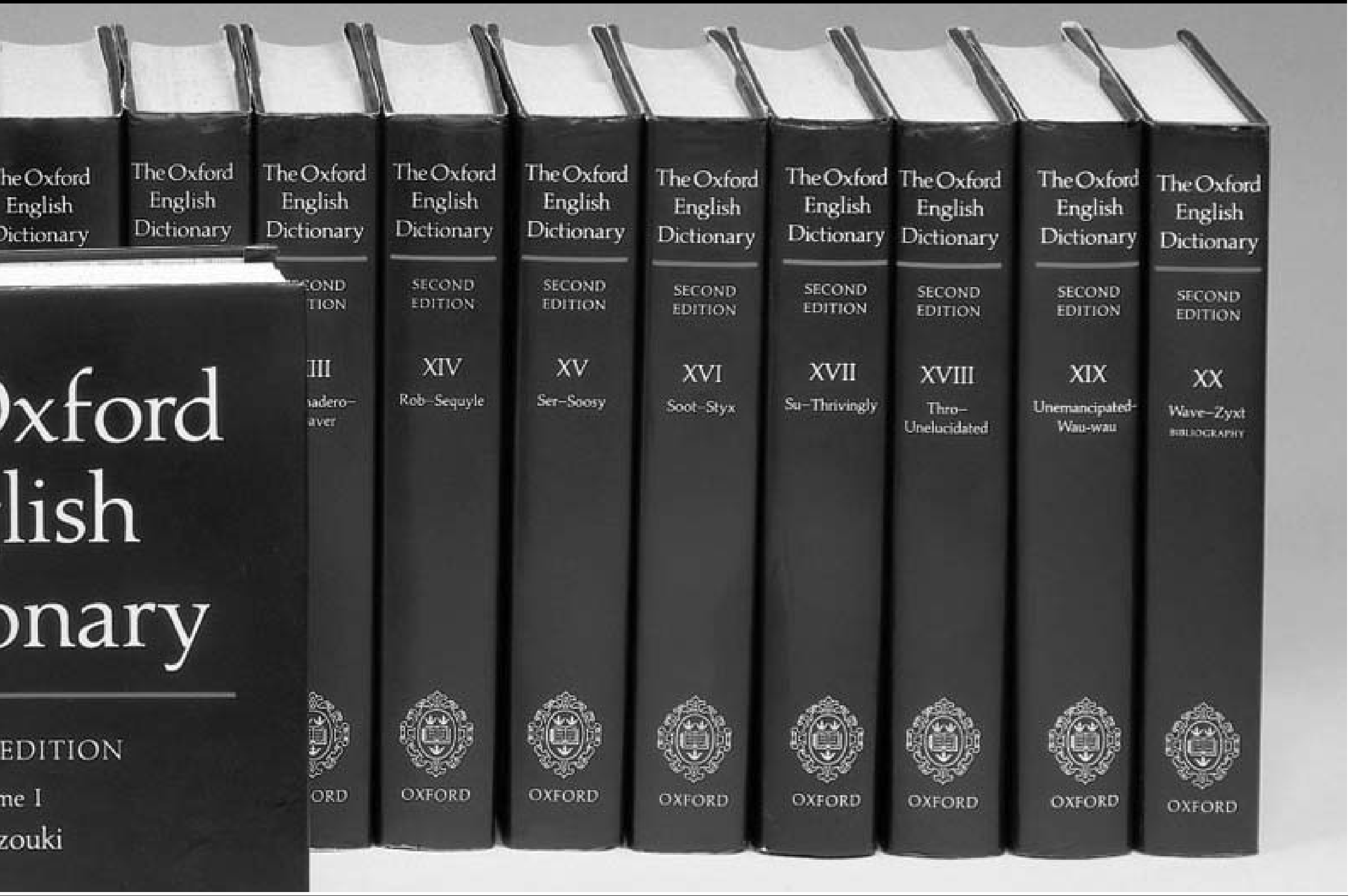

و: گوڵان ئوستاد رەحمانی

فەرهەنگی ئینگلیزی ئاکسفۆرد بە یەکێک لە گرینگترین سەرچاوە ئەدەبییەکانی ئینگلیزی دەژمێردرێ کە نە تەنیا ئینگلیزی زمانەکان، بەڵکوو کەسانێکیش کە تەمای فێربوونی ئەو زمانەیان هەیە بوونی ئەو فەرهەنگە لە کتێبخانەکەیاندا بە پێویست دەزانن،چونکە ئەو فەرهەنگە ئاسان کاری بۆ واتای وشەکان و دووپات کردنەوەی مێژوو و بنج وبنەوانی دەستەواژەکان دابین دەکا. لە بەر گرینگی ئەو فەرهەنگە بە پێویستی دەزانین هەرچەند ئاماژەیەکی کورتیش بێ بە ژیاننامەی دانەرەکەی بکەین تا باشتر بیناسین.

لە دایک بوونی جیمز:

«جیمز ئاگۆستۆس هندی موری» لە حەوتی فێوریەی ساڵی **١٨٣٧**ی زایینی لە شارۆچکەی «دێن هۆلم» لە نزیک هاویک لە ئیسکاتلەند چاوی بە دونیا هەڵێنا. باوکی توماس موری دووکانێکی بچووکی پارچە فرۆشی هەبوو. جیمز کوڕە گەورەی خێزانەکە بوو کە هەر لە سەردەمی منداڵییەوەناچار بوو وەک قوتابی لە دووکانی باوکی توماسفێری کڕین و فرۆشتن بێ تا لە داهاتوودا بتوانێ دووکانی پارچە فرۆشییەکە بەڕێوەبەرێ، بەڵام جیمز هۆگرییەکیسەیری بە فێربوونی دەرس بوو. لە تەمەنی چواردە ساڵیدا نەیتوانی درێژە بە خوێندن بدا، چونکە بنەماڵەکەی نەیان دەتوانی خەرجی کتێب و دەفتەری بۆ دابین بکەن. باوکی بیری کردەوە تەنیا نووسین فێر بێ بۆ جیمز تەواوە. بەڵام دەبێ ئەو هەرچی زۆرتر سەرگەرمی بازاڕ وکار بێ، بەڵامجیمز بە پێچەوانەهۆگرییەکی تایبەتی بە خوێندن بوو تا وای لێهات کە لە کلیسا کتێبی بە قەرز وەردەگرت و دەستی کرد بە فێربوونی زانست.

لە تەمەنی حەڤدە ساڵیدا بوو بە مامۆستای زمان لە قوتابخانەی هاویک.ناوبراو زۆر بە جیددییەوە دەستی کرد بە وانە وتنەوە. سێ ساڵ دواتر وەک باشترین مامۆستا وەرگیرا. لە ساڵی **١٨٦١**کە هەنووکە **٢٤** ساڵی بوو، لە گەڵ مامۆستایەکی مۆسیقا بە ناوی «مەگی ئەسکات»ئاشنا دەبێ.بە جۆرێک جیمزی بەر دڵی کەوت و ئەویندار ی یەکتری بوون تا ئەوەی کە پێکەوە ژیانی هاوبەشیان پێک هێنا. دوو ساڵ پاش ژیانی هاوسەرێتی کچێکیان بوو بە ناوی «ئانا». بەڵام ئانا بە هۆی نەخۆشی ئازارەباریکەوە تا سەر نەژیا. خۆشبەختی ئەو بنەماڵەیە تا سەر نەبوو (ئانا) بە هۆی نەخۆشی سیل گیانی لە دەست دا. ئەو نەخۆشییە وای لێکردن بە قسەی دوکتورەکان برۆن بۆ لەندەن تا بەر سەرماو سۆڵەی ئیسکاتلەند بە دوور بێ بۆ ئەوەی زیاتر لە ژیاندا بمێنێتەوە. لەو کاتەدا جیمز لە یەکێک

www.lawan.com

...ی ئاکسفۆرد

له بانکه‌کانوه‌ک ژمێریارێکی سه‌رکه‌وتوو وه‌رگیرا و شه‌وانه‌ش درێژه‌ی به‌ خوێندنی ئه‌ده‌بیاتی ئینگلیزی ده‌دا. خێزانی(مگی) دوای ماوه‌یه‌کی کورت که له له‌نده‌ن نیشته‌جێ بوون به هۆی نه‌خۆشی توندی سیل گیانی له ده‌ست دا و ماڵاوایی له دونیا کرد. یه‌ک ساڵ دواتر جیمز جارێکی دیکه بڕیاری دا ژیانی هاوبه‌ش له‌گه‌ڵ «ئادا ئاگنس روتون» پێک بێنێ. جیمز بوو به خاوه‌ن ١١ منداڵ و خێزانێکی گه‌وره.

جیمز روی کرده فێربوونی کولێژی زمان ناسی:

جیمزهۆگرییه‌کی زۆری به به‌شێک له مێژووی زمان له به‌شی ده‌رون ناسی په‌یدا کردبوو. ئه‌و زمانه‌کانی (ئیتالی، فه‌ڕانسی، ئیسپانی، لاتینی، پۆرتۆگالی) ده‌زانی و لێکۆڵینه‌وه‌ی له‌سه‌ر ده‌کردن. له ساڵی ١٨٩٦دا بوو به ئه‌ندامی ئه‌نجومه‌نی زمان ناسی پاشایه‌تی و به وانه وتنه‌وه‌ی زمان ناسی به‌رده‌وام بوو و سه‌رپه‌رستی قوتابخانه‌ی «ملهێر» له له‌نده‌نی گرته‌ئه‌ستۆ. له ٢٦ی ئاوریلی ساڵی ١٨٧٨ له زانکۆیئاکسفۆرد بانگهێشت کرا هه‌تا له‌سه‌ر مێژووی زمان ناسی قسه بکا.ئه‌و کات بوو که به مێشکی داهات و بڕیاری دافه‌رهه‌نگێک دانێ و پێشکه‌ش به مێژوو و خه‌ڵکه‌که‌ی بکا. ئه‌و تا کۆتاییه‌کانی ته‌مه‌نی ده‌ستی له نووسین و فێر بوون هه‌ڵ نه‌گرت وپه‌ڕتووکێکی ٧ هه‌زار لاپه‌ڕه‌یی له چوار به‌رگ دا نووسی. ئه‌و نه‌ک هه‌ر ته‌نیا واتا و پێناسه‌ی وشه‌کانی به ده‌ست هێنابوو، به‌ڵکوو له‌سه‌ر ریشه‌ی هه‌ر بابه‌تێک لێکۆڵینه‌وه‌ی ده‌کرد.کارێکی یه‌ک جار قورس و به زه‌حمه‌ت بوو.جیمز ماڵێکی گه‌وره و باشی له باکووریئاکسفۆرد دروست کرد و کۆمه‌ڵێک له زمان ناسه‌کان که زۆربه‌یان زانا بوون، زانیاری خۆیان له ئیختیاری جیمز دانا، جیمز ژیانی خۆی ته‌رخان کرد بۆ نووسین و لێکۆڵینه‌وه له‌سه‌روشه و زاراوه‌کان. ئه‌و ده‌یویست خزمه‌ت به‌وکه‌سانه بکا که ده‌یان هه‌وێ بخوێنن و بنووسن.ئه‌و له‌و کاره‌کانیدا ئه‌وه‌نده وردو بوو که هاوکاره‌کانی ماندوو ده‌کرد.فه‌رهه‌نگی ئاکسفۆرد له لایه‌ن لێژنه‌ی زمان ناسییه‌وه نازناوی (سر)ی به ده‌ست هێنا. ئه‌و به نه‌خۆشی شێرپه‌نجه‌ی ریخۆڵه رۆژ به رۆژ به شێویه‌ک به‌ره‌و لاوازی ده‌ڕۆیشت که له ته‌مه‌نی ٧٨ ساڵیدا واته له ٢٦ی جولای ١٩١٥ی زایینیدا ماڵئاوایی له ژیان کرد و له ئاکسفۆرد به خاک سپێردرا. کچه گه‌وره‌که‌ی جیمز به ناوی ئێلیزابێت موری ژیان نامه‌ی باوکی له کتێبێکدا به ناوی «داگیر کردنی وشه‌کان» دوای مه‌رگی باوکی نووسی و زۆر له مامۆستاکانی زانکۆ و پرۆفسۆره‌کان دوای مه‌رگی «جیمز» به شێوه‌ی جۆراوجۆر باسی فه‌رهه‌نگی ئینگلیزی ئاکسفۆردی جیمزیان ده‌کرد.

هەژدە خولی مۆندیالـی (جام

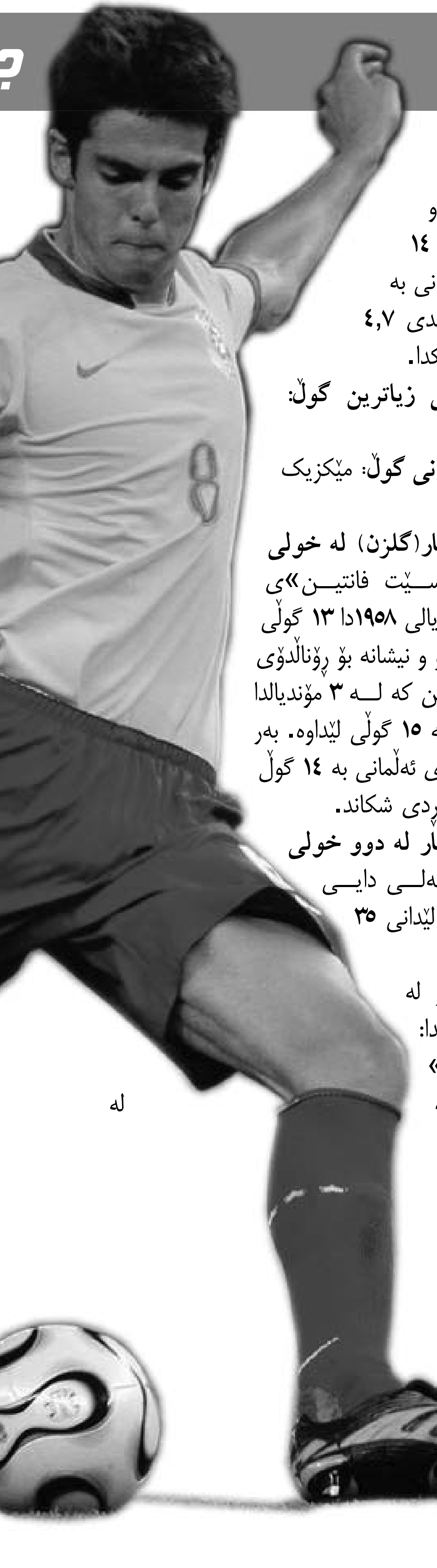

ئا: لاوان

لە هەژدە خولی پێشووی جامی جیهانی تۆپی پێ (مۆندیال) کە لە سـاڵی **١٩٣٠**ی زایینییەوە دەسـتی پێ کردوەو لە **١٥** وڵاتی جۆراوجۆردا بەڕێوە چووە، بە گشتی **٧٠٨** یاری و **٢٠٦٣** گوڵ کراوە. هەروەها **٧٧** ئەندامی فیدراسیۆنی جیهانی تۆپی پێ واتە فیفا، لەم یارییانەدا بەشدارییان کردوە کە هێندێکیان لە جارێک زیاتر نەیان توانیوە بەشـداری ئەو پێشـبڕکێیانە بن.

سـەرکەوتووترین تیم: بڕێزیل بە وەرگرتنی **٥** نیشانەی قارەمانەتی لە ساڵەکانی **١٩٥٨**، **١٩٦٢**، **١٩٧٠**، **١٩٩٤** و **٢٠٠٢**دا سەرکەوتووترین تیم بووە. بە دوای ئەودا ئیتالیا بە **٤** نیشانەی قارەمانەتی لە ڕیزی دووهەم و ئەڵمانیش بە **٣** قارەمانەتی لە ڕیزی سێهەم دان.

بێ شانسترین فینالیست: ئەڵمان لە فیناڵی مۆندیالەکانی **١٩٦٦**، **١٩٨٦** و **٢٠٠٢**دا پلـەی دووهەمی هێناوە، واتە بوو بە دوو.

زۆرترین ڕادەی بەشداربوون لە جامی جیهانیدا: بڕێزیل توانیویە بچێتە هەر **١٩** خولی مۆندیال و چونکە ساڵی **٢٠١٤**ش خانەخوێیە و یارییەکان لەم وڵاتەدا بەڕێوە دەچن، بەشـدار بوونی مسـۆگەرە. ئەڵمان و ئیتالیاش هەردووکیان توانیویانە **١٧** جار بەشـداری پێشبڕکێکانی مۆندیال بکەن کە دەکەونە ڕیزی دووهەمەوە.

زۆرترین گوڵ لێدان: بڕێزیل لە **٩٢** پێشبڕکێدا **٢٠١** گوڵی لێ داوە.

زۆرتریـن گوڵ لێدراو: ئەڵمان لە **٩٢** پێشـبڕکێدا **١١٢** گوڵی لێ دراوە واتە، **١١٢** گوڵی خواردووە.

زۆرترین براوە: بڕێزیل **٦٤** جار بردوویەتییەوە.

زۆرترین دۆڕاو: مێکزیک **٢٢** جار دۆڕاندوویەتی.

کەمترین گوڵ لێدان لـە لایەن تیمێکەوە: زئیر (کۆماری دێموکڕاتیکی کۆنگۆی ئێستا)، ئەندۆنێزی (هند شرقی هلند)، کانـەدا، ترینیداد و تۆباگۆ، چین و یوونان هیچ گوڵێکیان لێ نەداوە.

باشترین هێرشـبەران: مەجارستان لە **٣٢** یاریدا **٨٧** گوڵی لـێداوە، یانی بە شـێوەی مام ناوەنـدی **٢,٧** گوڵ لە هەر یارییەکدا.

خراپترین بەرگریکار: زئیر و هائیتی لە **٣** یاریدا **١٤** گوڵیـان خواردوە یانی بە شـێوەی مام ناوەندی **٤,٧** گوڵ لە هەر یارییەکدا.

لەسـەرەوەبوونی زیاترین گوڵ: بڕێزیل بە **+١١٧**

لـە خوارەوەبوونی گوڵ: مێکزیک بە **٣٤** ــــ

باشـترین گوڵکار (گلزن) لە خولی کۆتاییـدا: «ژووسـێت فانتیـن»ی فەڕانسەوی لە مۆندیالی **١٩٥٨**دا **١٣** گوڵی لێدا. دەکرێ ئەم ناو و نیشانە بۆ ڕۆناڵدۆی بڕێزیلیشـی دانێیـن کە لـە **٣** مۆندیالدا زۆرترین گـوڵ واتە **١٥** گوڵی لێداوە. بەر لـەو «گرد مولر»ی ئەڵمانی بە **١٤** گوڵ لە **٢** مۆندیالدا ڕێکۆڕدی شکاند.

باشـترین گوڵکار لە دوو خولی هەڵبـژاردن دا: عەلـی دایـی خەڵکی ئێـران بە لێدانی **٣٥** گوڵ.

باشـترین گوڵکار لە یەک خولـی یاریدا: «اولگ سـالنکو» لـە ڕووسـیە کە یـاری بەرامبەری «کامـرون» لـە قۆناغی دەسـپێکی جامی **١٩٩٤**دا پێنج گـوڵ لە شـەش گوڵـی تیمەکەی لە

www.lawan.com

جیهانی) تۆپی پێ

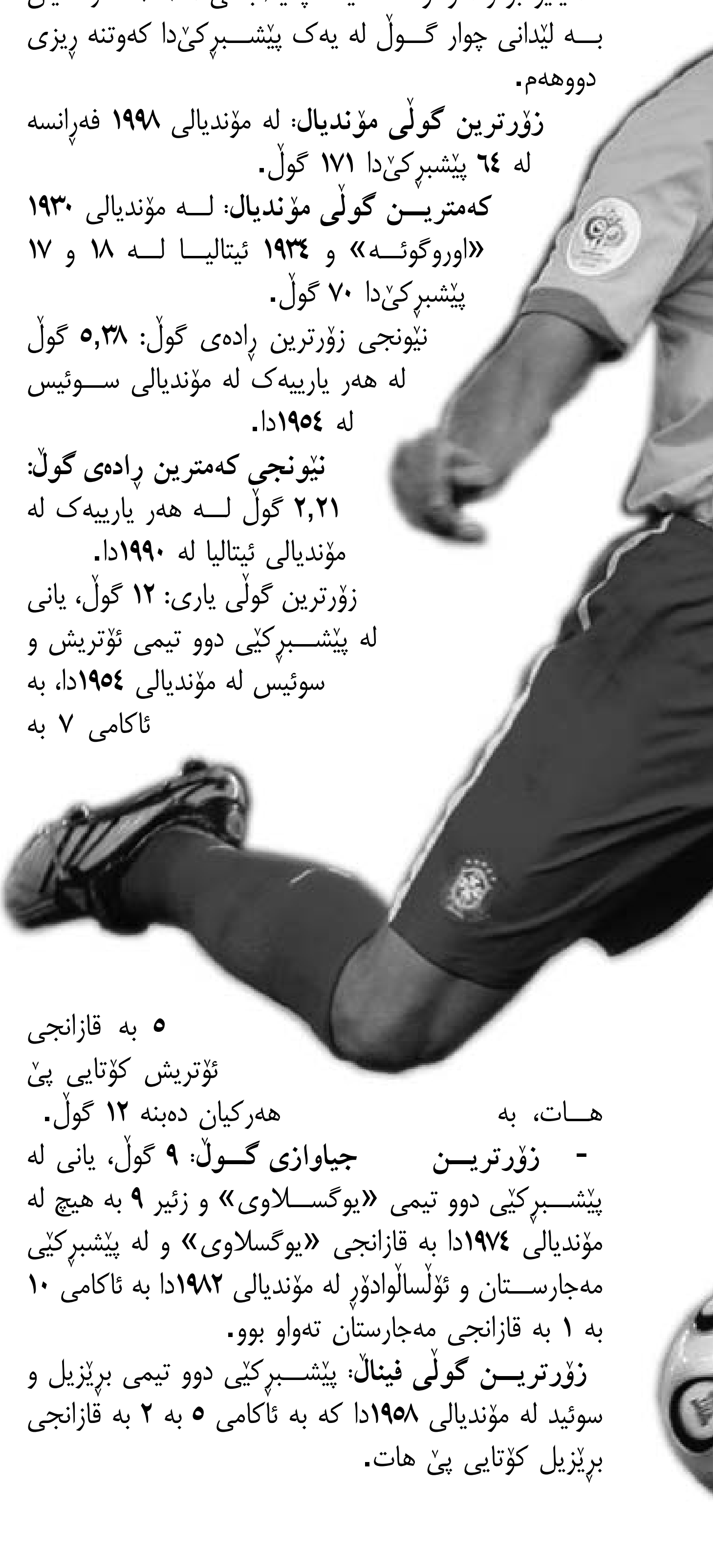

بەدەست هێنا. «اوزە بیو» لە پۆرتۆغاڵ(جامی ١٩٦٦) و «امیلیو بوتر اگوئنو» لە ئیسپانیا(جامی ١٩٨٦) هەرکامیان بە لێدانی چوار گوڵ لە یەک پێشبڕکێدا کەوتنە ڕیزی دووهەم.

زۆرترین گوڵی مۆندیال: لە مۆندیالی **١٩٩٨** فەڕانسە لە ٦٤ پێشبڕکێدا ١٧١ گوڵ.

کەمترین گوڵی مۆندیال: لە مۆندیالی **١٩٣٠** «اوروگوئە» و **١٩٣٤** ئیتالیا لە ١٨ و ١٧ پێشبڕکێدا ٧٠ گوڵ.

نێونجی زۆرترین ڕادەی گوڵ: **٥،٣٨** گوڵ لە هەر یارییەک لە مۆندیالی سوئیس لە **١٩٥٤**دا.

نێونجی کەمترین ڕادەی گوڵ: **٢،٢١** گوڵ لە هەر یارییەک لە مۆندیالی ئیتالیا لە **١٩٩٠**دا.

زۆرترین گوڵی یاری: **١٢** گوڵ، یانی لە پێشبڕکێی دوو تیمی ئۆتریش و سوئیس لە مۆندیالی **١٩٥٤**دا، بە ئاکامی ٧ بە **٥** بە قازانجی ئۆتریش کۆتایی پێ هات، بە هەرکیان دەبنە **١٢** گوڵ.

- **زۆرترین جیاوازی گوڵ**: **٩** گوڵ، یانی لە پێشبڕکێی دوو تیمی «یوگسلاوی» و زئیر **٩** بە هیچ لە مۆندیالی **١٩٧٤**دا بە قازانجی «یوگسلاوی» و لە پێشبڕکێی مەجارستان و ئۆلسالوادۆڕ لە مۆندیالی **١٩٨٢**دا بە ئاکامی **١٠** بە **١** بە قازانجی مەجارستان تەواو بوو.

زۆرترین گوڵی فیناڵ: پێشبڕکێی دوو تیمی بڕێزیل و سوئید لە مۆندیالی **١٩٥٨**دا کە بە ئاکامی **٥** بە **٢** بە قازانجی بڕێزیل کۆتایی پێ هات.

کەمترین گوڵی فیناڵ: پێشبڕکێی تیمەکانی بڕێزیل و ئیتالیا لە مۆندیالی **١٩٩٤**دا بە وەختی یاسایی و وەختی ئیزافیشەوە هیچ گوڵێک لێ نەدرا، واتە، بە بێ گوڵ کۆتایی هات، بەڵام ئاکامی ئەم یارییە لە پناڵتیدا **٣** بە **٢** بە قازانجی بڕێزیل تەواو بوو.

خێراترین گوڵی مۆندیال: هاکان شوکور هێرشبەری تورکیە بە کورەی باشوور لە مۆندیالی **٢٠٠٢** لە چرکەی یازدەیەمی یاریدا گوڵی لێدا.

زۆرترین ڕادەی تیمەکان لە یارییە هەڵبژاردووەکاندا: **١٩٨** تیمی ئەندامی فیفا بۆ چوون بە مۆندیالی **٢٠١٠**ی ئەفریقای باشوور کەوتنە قۆناغی هەڵبژاردنەوە.

پڕکێشەترین خولی مۆندیال: لە مۆندیالی **٢٠٠٦**دا **٢٨** کارتی سوور و **٣٤٥** کارتی زەرد دراوە.

پڕکێشەترین یاری مۆندیال: پێشبڕکێی هولەند و پۆرتۆغاڵ لە مۆندیالی **٢٠٠٦**دا **٤** دەرکراو و **١٦** هوشداری بووە.

کەمترین کارتی سوور: لە مۆندیالی **١٩٧٠**دا مێکزیک هیچ یاری زانێکی دەرنەکرا.

زۆرترین بەشداری کردنی یاری زانێك لە مۆندیالەکان دا: «لوتار ماتێوس»ی ئەڵمانی بە بەشداری کردنی لە **٥** خول و **٢٥** پێشبڕکێدا.

یاری زانێك کە زۆرترین شانازی بەدەست هێناوە: «پلە» لە سێ مۆندیالی **١٩٥٤**، **١٩٦٦** و **١٩٧٠** لە گەڵ تیمی بڕێزیلدا بووە قارەمان.

ڕاهێنەرێک کە خاوەن شانازی زۆر بێ: ویتۆریۆ پۆتسۆ، ڕاهێنەری تیمی نەتەوەیی ئیتالیا، دوو جار واتە لە ساڵەکانی **١٩٣٤** و **١٩٣٨**دا ئیتالیای کردە قارەمان.

یاری زانێکی ڕاهێنەر کە خاوەن شانازی زۆر بێ: ماریۆ زاگالۆ لە ساڵی **١٩٥٨** و **١٩٦٦**دا وەک یاری زان و لە ساڵی **١٩٧٠**دا وەک ڕاهێنەری بڕێزیل بۆ مۆندیال هەڵبژێردرا. «فرانتس بکن باوئر»یش لە ساڵی **١٩٧٤**دا وەک کاپیتان و لە ساڵی **١٩٩٠**دا وەک ڕاهێنەر لە گەڵ تیمی ئەڵمان بووە قارەمانی مۆندیال.

وێ دەچێ ئەمساڵیش(٢٠١٠) «دۆنگا» ڕاهێنەری بڕێزیل و «ماڕادۆنا» ڕاهێنەری ئاڕژانتین ناویان بەم پێرستەوە زیاد بێ.

www.lawan.com

وتووێژی گۆڤاری لاوان لەگەڵ لاوی وەرزشوان

سەلاح خەلیل بەیگی

شکەستەکانم کردوونەتە ئەزموون بۆ سەرکەوتنم

لاوان :پێمان خۆشــە سەرەتا لە زمانی خۆتەوە،خــۆت بە خۆینەرانــی گۆڤاری لاوان بناسێنی.

ســەلاح:ئیزنم بــدەن بــەر لــەوەی کە خۆم بە خوێنەرانی گۆڤاری خۆشەویستی لاوان بناســێنم، سوپاســتان بکەم کە ئەو دەرفەتەتان بۆ من رەخساند و هەروەها لەم دەرفەتەکەڵــک وەردەگرم ولــە رێگای ئەو گۆڤارەوە سڵاوو رێزی خۆم دەنێرم بۆ هەموو لاوانو خوێنەرانی گۆڤاری لاوان. من ناوم ســەلاح خەلیل بەیگییــە وخەڵکی گوندی سەرباغچەم کە ســەر بە شاری بۆکانەو لە دایک بووی ساڵی **١٣٦٢**ی هەتاویم،ئێستاش پێشــمەرگەم و ئەندامی یەکیەتی لاوانم‌ولە خزمەت ئێوەدام.

لاوان: چۆن‌ولە کوێ دەستت بە وەرزش کرد؟

سەلاح: بە داخەوە لە سەردەمی منداڵی ئێمە، ئیمکانات بەو شێوەیەی کە ئێستا هەیە نەبوو کە بتوانین بە شــێوەیەکی رێکوپێک یان بڵێین بە بەرنامە وەرزش بکەین یان خۆمان ڕابێنین، بەڵام هــەروەک زۆربەی منداڵانی کورد رۆژانە لــە گەڵهاوتەمەنەکانی خۆم لە کوچەو کۆڵانفوتباڵمان دەکردوهەندێک یاری تریشمان جیا لە فوتباڵ دەکرد، بەڵام زۆرتر فوتباڵمان دەکرد.

لاوان: چــۆن بوو کە وەرزشــی رەزمی «کۆنگفوت» هەڵبژارد؟

سەلاح: دیارە من تەنیا هەر ئەو وەرزشەم نەکــردووە، بــەڵام ئــەوەی کــە دەتوانم بڵێم تــا رادەیەک تێیدا ســەرکەوتوو بووم «کۆنگفۆ»بووە ئەویش بە ڕاســتی هەر لە منداڵییەوە عەلاقەیەکی ســەیرم پێی بوو، بــەڵام ئەوەی کە زیاتر منــی هاندا بۆ ئەو بــوارە، برا گەورەکــەم بووکە بۆ خۆی فووتبالیســتێکی باش بوو و هەمیشــە دەی گوت:»تۆ بۆ «کۆنگفۆ» باشــیو جگە لەوەش خۆم بەدواداچوونی هونەرە رەزمییەکانم دەکردو زۆرم ئۆگری پێیان بوو تــا وای لێهات براکــەم بردمی بۆ لای دۆستێکی خۆی کە کلاسی رەزمی هەبوو.

لاوان: تاکوو ئێستا هیچ پلەیەکت لە وەرزش دا بە دەست هێناوە؟

سەلاح:بەڵێ لە گەڵئەوەی دا زۆر جاران تووشی شکســتیش هاتووم، بەڵام قەت بەو شکســتانە ســارد نەبوومەوەو درێژەم بــە کارەکەی خۆم داوەو ئەوشکســتانەم کردوونــە ئەزموون بۆ ســەرکەوتنم . لە ئێران چەند جارێک پلەی دووم و سێهەمم بەدەست هێناوە کە جارێکیان لە تاران کارم دەکرد، بەڵام شــەوانە دەچووینە تەمرین لە گەڵ هاوڕێیەکی خــۆم بۆیە توانیمان وەک ئەندامی ئەو باشــگایە بەشداری لە کێبەرکێ بکەین کە چەند باشگایەک لە نێوان خۆیاندا پێکیــان هێنابوو کە لەوێ دا من پلەی دووهەمم بە دەســت هێناو لــە لایەن لێژنــەی ئــەو کێبەرکێیانەوە خەڵات کرام، دوای ئەوەش کەهاتمە نێو ریزی تێکۆشەرانی دێموکرات لە باشووری کوردستان لێرەش وازم نەهێنا و هەر بەردەوام بووم.لــە هەموو هەلێک کەڵکم وەرگرتووەو درێژەم بە وەرزشــی خۆم داوە سێ جاریش بەشداریم لە کێبەرکێکاندا کردووەلە باشووری کوردســتان کە لە دووانیاندا پلەم وەدەست هێناوەو تەنانــەت جارێکیان وەک نەفەراتی نموونەی پارێزگای هەولێــر لە گەڵ چەند نەفەرێک هەڵبژێردرام بۆ کێبەرکێ لە وڵاتی

ئۆردۆن،
بەڵام بەداخــەوە من بە هۆی ئەو بارودۆخەی کەئێمە تێیدایــن نەمتوانی بەشداری بکەم‌و جگە لەوەش زســتانی ســاڵی **١٣٨٨**لە هەولێر وەک ڕاهێنەر لە لایان لێژنەی ئۆلەمپیکی کوردستان هەڵبژێــردرامو لە لایەن ئەو لێژنەیەوە خەڵات کرامو پلەی ســێهەمم پێ بەخشــرا ئێستاش

www.lawan.com

ئەندامی هەڵبژاردەی »کۆنگفۆی« کۆیەم.

لاوان: هۆکاری ســەرکەوتنی خۆت بۆ چ دەگەڕێنیەوە؟

سەلاح:سـەرکەوتن هەسـتی باوەڕ بەخۆبوونوئیـرادەی دەوێ،تـۆ کەئیـرادەت هەبوو دەتوانی لە هەرکارێکو هەر ئامانجێک کە مەبەسـتت بێ پێی بگەیو پاشـان هۆی سـەرەکی سەرکەوتنی خۆم جیا لەوانەی باسم کرد دەشـگەڕێنمەوە بۆ هەوڵو ماندوو بوونی مامۆستاکانم کە یارمەتیان کردوومو زەحمەتیان لە گەڵ کێشـاوم،بۆیە هەر لێرەوە هەم ناویان دەبەمو هەمیش سوپاسـیان دەکەم و هیوای تەمەن درێژیان بۆ دەخـوازمو هیوادارم هەروا لەخزمـەت بە لاوانو منداڵانـی وڵاتەکەیان دابن. مامۆستاکانم بریتی بوون لە: ۱: مامۆستا جه عفـه ر ی جـۆکالا کە ماوەیەکـی زۆر لە لای بووم. ۲: مامۆستا یوونس فەرهەنگ نیا کە هەوڵکی زۆری لەگەڵ داوم. ۳:مامۆستا پشتیوان قادر لە کۆیە کەبەڕاسـتی زۆری یارمەتی داوم تەنانەت زۆر جاران جگە لە یارمەتی مەعنەوی یارمەتی ماڵیشی کردوومبەڕاستی زۆر سوپاسیان دەکەم.

لاوان:بەنیازی لە داهاتووشـدا درێژە بەم وەرزشە بدەی؟

سەلاح:بەڵێ، هەرچەندە ئێستا ئێمە بە داخەوە لـە تاراوگـە دەژین و رەنگە ئـەو ئیمکاناتو دەرفەتەمان نەبێ چۆن بە هەر حاڵ ئێمە وەک خەڵکی ئاسـایی نینو ئەرکێکی زۆر قورسمان لە سەر شانە، بەڵام بەوحاڵەشەوە من وەرزشی خۆم کردووە جگە لەوەی کە بەردەوام تەمرینم کردووەو هاوکاری مامۆسـتا یوونس و مامۆستا پشـتیوان لە شـاری کۆیە بووم لـە ڕاهێنانی منداڵانو لاواندا، ئارەزووم ئەوەیە ئەگەر تەمەن مەودا بـدا رۆژێک بتوانم خزمەتێک بە لاوانی وڵاتەکەم لەو بوارەدا بکەمو تا ئەو جێگایەی کە ئیمکانی هەبێ درێژەی پێبدەم.

لاوان: چ پەیامێکت بۆ لاوانی کوردستان هەیە؟

سـەلاح: داوا لە لاوانی وڵاتەکـەم دەکەم هەستی باوەر بە خۆ بوونیان هەبێو روو بکەنە وەرزشو وەرزش بکەنە یەکێک لە بەرنامەکانی ژیانی رۆژانەی خۆیـان، چۆنکە وەرزش جگە لەوەی لە باری لەش سـاغییەوەقازانجی زۆرە، بەڵکوو لە سـەر گیانو رەوانـی مرۆڤەکانیش کاریگـەری پۆزەتیفی هەیە. مـن خۆم هەر کات ڕاهێنـان دەکەمهەسـت بە ئاسوودەیەکی تەواو دەکەمو جگە لەوانەش پێموایە وەرزش یەکێـک لەو شـتانەیە کە ئێمـە دەتوانین خۆمانـی پـێ بنا سـێنین یا نیە یا مـی خۆمانی پێ بگەیەنین بـۆ نموونەدەڵێیـن فـلان وەرزشـوانی کـورد لەیەکێـک لە وڵاتانی دەرەوە پلەی وەدەسـت هێنا و... هتد،ئـەوە جێـگای فەخر و شـانازییە بۆ ئێمەوهیوادارم لاوانی رۆژهەلاتی کوردستان هەمـوو رووبکەنـە وەرزشو نەچـن بە دوای هێندێـک دیاردەی ناشـیرین وەک ئیعتیادو... کـە کۆمـاری ئیسـلامی بەو بە رنا مە یـە کۆمەڵـگای کوردسـتانی تووشـی ئەو بـەڵا ماڵ وێرانکەرە کـردووە بە تایبەت لاوەکان کـە دەبـێ لاوەکان بە هەسـت بە بەرپرسـیایەتی کردنەوەهەم خۆیان لە تووش بوون بپارێزن و هەمیش کەسانی دەوروبـەری خۆیان لـەم جینایەتەی کۆماری ئیسـلامی دەرهەق بە لاوانی وڵاتەکەمان وشیار بکەنەوە.

لاوان: سـپاس بۆتۆ کاک سەلاح هیوادارین کە هەر بەردەوام بی.

سەلاح: سپاس بۆ ئێوەش هیوادارم کـە ئێـوەش سەرکەوتوو بن.

www.lawan.com

سه‌ردانی به‌ڕێزان خه‌جیج مه‌عزووری و زیبا سه‌روه‌ری له‌ سکرتاریه‌تی لاوان

سه‌رله‌ به‌یانی رۆژی شه‌ممه‌ رێکه‌وتی ٢١ی خاکه‌لێوه‌ی ٢٧١٠ی کوردی به‌رامبه‌ر ١٠ی نیسانی ٢٠١٠ی زایینی به‌ڕێزان خوشکه‌ خه‌جیج مه‌عزووری ئه‌ندامی کومیته‌ی ناوه‌ندی حیزبی دێموکراتی کوردستان و به‌رپرسی بونیادی پشتیوانی له‌ رێکخراوه‌ دێموکڕاتیکه‌کان هاوڕێ له‌ گه‌ڵ خوشکه‌ زیبا سه‌روه‌ری ئه‌ندامی حیزب سه‌ردانی بنکه‌ی سکرتاریه‌تی یه‌کیه‌تی لاوانی دێموکڕاتی رۆژهه‌ڵاتی کوردستانیان کرد.

ئه‌م شانده‌ له‌ لایه‌ن مه‌نسوور سه‌ممار سکرتێری یه‌کیه‌تی لاوان، سمکۆ عوسمانی ئه‌ندامی کومیته‌ی به‌ڕێوه‌به‌ری، سه‌لاح خه‌لیل به‌یگی، ئایه‌ت مورادی فه‌ڕ و سیامه‌ند شێخه‌پوور ئه‌ندامی یه‌کیه‌تی لاوان پێشوازیان لێ کرا.

له‌م دانیشتنه‌دا دوای به‌ خێرهاتنی گه‌رمی میوانان له‌ لایه‌ن شاندی لاوان، باس له‌ چۆنیه‌تی کاروباری هه‌نووکه‌یی یه‌کیه‌تی لاوان‌و بارودۆخ و شوێنی یه‌کیه‌تی لاوان له‌ ناو حیزبی دێموکرات‌و کۆمه‌ڵگای ئێران کراو هه‌ردوو لا له‌مه‌ڕ ئه‌م بابه‌تانه‌ بیروڕایان ئاڵ و گۆڕ کرد.

به‌شداری کردنی هه‌یئه‌تێکی یه‌کێتی لاوان له‌ شازده‌یه‌مین ساڵڕۆژی دامه‌زرانی رێکخراوی گشه‌پێدانی قوتابیانی کوردستان

هه‌یئه‌تێکی یه‌کێتی لاوانی دێموکراتی رۆژهه‌ڵاتی کوردستان رۆژی هه‌ینی ٢٠ی خاکه‌لێوه‌ی ٢٧١٠ی کوردی به‌رامبه‌ر به‌ ٩ی نیسانی ٢٠١٠ زایینی که‌ پێک هاتبوو له‌ به‌ڕێزان عه‌بدوڵلا عه‌بدوڵلاپوور جێگری سکرتێری گشتی، گزینگ نوورانی ئه‌ندامی هه‌یئه‌تی ئیجرایی و وریا ساڵح زاده‌ به‌رپرسی کومیته‌ی کۆیه‌ی یه‌کێتی لاوانی دێموراتی رۆژهه‌ڵاتی کوردستان

به‌ بۆنه‌ی شازده‌یه‌مین ساڵڕۆژی دامه‌زراندنی رێکخراوی گه‌شه پێدانی قوتابیانی کوردستان سه‌ردانی رێکخراوی ناوبراویان کردو پیرۆزبایی ئه‌و رۆژه‌یان لێکردن و له‌ لایه‌ن به‌ڕێزان عه‌لی حه‌مید عومه‌ر به‌رپرسی لقی کۆیه‌ی رێکخراوی گه‌شه‌پێدانی قوتابیان و ئه‌ندامانی کومیته‌ به‌ گه‌رمی پێشوازیان لێکرا.

شایانی باسه‌ له‌و سه‌ردانه‌دا کۆمه‌ڵێک بابه‌تی سه‌رده‌میانه‌ و رێکخراوه‌یی و پێوه‌ندیدار به‌ هه‌ردوو لایه‌نه‌وه‌ هاته‌ به‌رباس و گفتوگۆکردن و جه‌خت له‌سه‌ر هاوکاری و پێوه‌ندی به‌رده‌وامی نێوان هه‌ردوولا کرایه‌وه‌.

شایانی باسه‌ ئه‌م سه‌ردانه‌ نزیکه‌ی کاتژمێرێکی خایاند.

سه‌ردانی شاندێکی یه‌کیه‌تی لاوان له‌ تێکۆشه‌رێکی دێرین

رێزلێنان له‌ تێکۆشه‌رانی دێرینی رێگای رزگاری کوردستان ئه‌رکی هه‌موو لاوێکه‌ دوانیوه‌ڕۆی رۆژی دووشه‌ممه‌ رێکه‌وتی ٢٢ خه‌رمانانی ٢٧١٠ی کوردی به‌رامبه‌ر ١٢ نیسانی ٢٠١٠ ز. شاندێکی یه‌کیه‌تی لاوان که‌ پێک هاتبوو له‌ به‌ڕێزان مه‌نسوور سه‌ممار سکرتێری گشتی، عه‌بدوڵلا عه‌بدوڵلاپوور جێگری سکرتێر، عه‌زیز عه‌زیزی ئه‌ندامی به‌ڕێوه‌به‌ری، شلێر مه‌حموودی ئه‌ندامی جێگری به‌ڕێوبه‌ری، و فه‌ریدوون عه‌بدولی به‌رپرسی کومیته‌ی ئامیریه‌ و ئایه‌ت مورادی فه‌ڕ ئه‌ندامی چالاکی یه‌کیه‌تی لاوان سه‌ردانی تێکۆشه‌ری دێرینی گه‌له‌که‌مان و حیزبی دێموکڕاتی کوردستان مامه‌ قاله‌ی عه‌بدوڵلاهی ناسراو به‌ «مامه‌ قاله‌ی سوتوو» کرد، ناوبراو بێ دابڕان له‌ کۆماری مه‌هاباده‌وه‌ تا هه‌نووکه‌ له‌ ریزی کاروانی خه‌باتی گه‌له‌که‌ماندا بێ ماندوو بوون به‌رده‌وام له‌ هه‌وڵ و تێکۆشان دایه‌.

له‌م چاوپێکه‌وتنه‌دا وێڕای پێشوازی گه‌رم له‌ لایه‌ن مامه‌ قاله‌ و بنه‌ماڵه‌که‌ی له‌ شاندی یه‌کیه‌تی لاوان لاپه‌ڕه‌ دوورو درێژه‌کانی ژیانی پڕ له‌ سه‌روه‌ری مامه‌ قاله‌ له‌ لایه‌ن خۆیه‌وه‌ خرایه‌ به‌ر چاوی

www.lawan.com

یەکیەتی لاوان کۆبونەوەیەکی گشتی بۆ ئەندامان پێک هێنا

ڕۆژی پێنج شەممە ڕێکەوتی ٣ی پووشپەڕی ٢٧١٠ی کوردی یەکبەتی لاوان کۆبونەوەیەکی بەڕێوە برد.

لەو کۆبونەوەیەدا کە سکرتێری گشتی یەکیەتی لاوان بەڕێز «مەنسوور سەممار» لە یەکیەتی لاوان لە یەک ساڵی رابردوودا و کار و چالاکی هاوینی پێک هێنا کە زیاتر لە دوو کات ژمێری خەیاند، بە بەشداری ئەندامان یەکیەتی لاوان پێک هات کە باس لە کار و چالاکی، پیشنیار و ڕەخنەگرتن کرا. هەروها بەڕێز مەنسوور سەممار باسی پەرەپێدانی کاری ئەندامان و کرانەوەی کلاسی ئامووزشی و بەشداربوونی ئەندامان لەو کلاسانە و کار و چالاکی هاوینی ئەندامان کرد. شایانی باسە کە بەشداربووان بەشدارییەکی چالاکانەیان لە کۆبوونەوەکەدا کرد و بە ڕەخنە و پێشنیار کۆبوونەوەکەیان دەوڵەمەندتر کرد، هەرووەها دووپاتیان کردەوە کە دەبێ یەکیەتی لاوان پەرە بە چالاکییەکانی بدا و وەک هەمیشە لاوان پێ بگەیەنێ تاکوو جێگای شایانی خۆی بدۆزێتەوەو لە ناو دڵی لاوان دا بە گشتی جێگای خۆی بکاتەوە.

ـــی ڕێگای ڕزگاری کوردستان بەڕیز «مامە قالەی سوتوو»

ئامادە بووان. شاندی لاوانیش وێڕای دەستخۆشی و ماندوو نەبوون، گوێ بیستی ئەزموونە بەنرخەکانی ئەو تێکۆشەرە بوون تا لە داهاتوودا بیکەنە هەوێنی کارە حیزبی و ڕێکخراوەیەکانیان. هەرووەها مامە قالە داوای لە لاوان و گەنجان کرد کە ئەو ئەمانەتەی (حیزبی دێموکراتی کوردستان) کە لە لایەن ئەوانەوە گەیشتۆتە نەوەی نوێی گەلەکەمان بە گیان و دڵ بیپارێزن و هیوای سەرکەوتنیشی بۆ خواستن.

تێکۆشەری دێرینی گەلەکەمان لە بەشێک لە قسەکانی دا وتی: «ئێمە زەحمەتمان کێشاوە و تەحویلی ئێوەمان داوە ئەمانەتێکە بۆ ئێوەیە بۆ ئێمە نیە، بەڵام ئەو ئەمانەتە بە نۆرەی خۆم بە پاکی تەحویلی ئێوەی دەدەم من لەو ڕۆژەوە کە حیزبیم یەک دیناری حیزبیشم بەلاوە نەهاتووەو گەورەترین ئیفتخاری من ئەوەیە کە بە پاکی کوردایەتیم کردوەو دڵی کەسم نەهێشاندووەو داواشم لە لاوانی کورد ئەوەیە کە درێژە دەری ڕێگای ئێمەمانان بن و نەکەن کوردستان بۆ ساتێکیش بە جێ بهێڵن. من بۆ خۆم بۆ ساتێکیش کوردستانم جێ نەهێشتووەو جێی ناهێڵم، چونکە من حیزبایەتیم نەکردووە و کوردایەتیم کردووەو کوردایەتی دەکەم و خزمەت بە کوردستانەکەم دەکەم و ڕۆژێک دێ کە هەر چوار پارچەی کوردستان ئازاد دەبێ و جیهان بەرەو پێشەوە دەڕوا و ناگەڕێتە دواوە. ئێوە ئومێدی داهاتووی حیزبن لاوان هیوای هەموو وڵاتێکن، جا بۆیە کوردستان چاوی لە ئێوەیە و کوردستان بە لاوان دەسپێردرێ لە داهاتوودا هەموو خەڵک هیوای بە لاوەکانە.

دوای ٣ کاتژمێر وت و وێژی دۆستانە شاندی لاوان لە لایەن ئەو بەڕێزەو بنەماڵەی خۆشەویستیەوە بە گەرمی بەڕێ کران.

مامە قالە عەبدوڵڵاهی ساڵی ١٣٠٥ی هەتاوی لە گوندێکی بانە لە دایک بووەو لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا لە ڕێگای مامۆستا مەلا «برایمی حیکمەت»ەوە بۆتە ئەندامی کۆماری کوردستان لەو کاتەوە بە بێ دابڕان لەگەڵ حیزبی دێموکڕاتی کوردستان خەباتی کردووەو لە سەردەمی محەمەد ڕەزاشادا ٦ ساڵ زیندانی کراوەو لە سەرەتای ساڵی٦٠ی هەتاوییەوە کەم ئەندام بووەو تاکوو هەنووکەش لەناو ریزەکانی حیزبی دێموکڕات دا لە خەبات و تێکۆشان بەردەوامە.

www.lawan.com

چاوپێکەوتنی هەیئەتێکی یەکیەتی لاوان لەگەڵ سکرتاریەتی پارتی سوسیال دێموکراتی سویس

رۆژی سێشـــەممە **٢٣**ی مـــارس کات ژمێر **٥**ی ئێوارە بە کاتی ســـویس هەیئەتێکی **٤** کەســـی یەکیەتی لاوانی دێموکراتی رۆژهەڵاتی کوردستان ـ کۆمیتەی سویس ، لەگەڵ هەیئەتیکی دوو کەسی پارتی سوسیال دێموکرات ـ ســـویس لە شـــوێنی ســـکرتاریەتی پارتی ناوبراو لە شاری بێرن پێتەختی سویس بەرێوە چوو.

لـــەم چاوپێکەوتن دا کە کات ژمێرێکی خایاند «پیتر هۆگ» بەرپرســـی پەیوەندییەکانـــی پارتـــی سوســـیال دێموکرات (کانتۆنی بێـــرن) و «نادینا ماسهۆرد» بەرپرسی لاوانی پارتی سوســـیال دێموکرات ئامادە بون لەگەڵ هەیئەتی یەکیەتی لاوان ئاڵ و گۆری بیر و رایان کرد و خۆشحاڵی خۆیان دەربڕی بۆ ئاشنا بوونیان لە گەڵا هەیئەتی لاوانی کورد لە سویس.

شایانی باسە لەبەر ئەوەی کە ئەوە یەکەم دیداری یەکیەتی لاوان بوو لە سویس لەگەڵ پارتی بەهێزی سوسیال دێموکرات ئەم دانیشتنە لە روانگەی هەیئەتی سویسی جێگەی بایەخ بوو و زۆرترین باسی دانیشتنەکەش بۆ زیاتر یەکتر ناسین و ئاشنایەتی بە کار و باری هەر دو لایەن بوو.

هەیئەتی یەکیەتی لاوان زانیاریەکی کورتیان لە سەر خەبات و تێکۆشانی یەکیەتی لاوان و رۆڵی خەباتی لاوانی کورد بۆ رزگاری کوردستان و ئازادی و دێموکڕاسی بۆ لایەنی سویسی باس کرد کە زۆر شتی نوێی بە گوێی لایەنی سویســـی گەیاند. وەک نموونە هەیئەتی لاوان باسیان لەوە کرد کە: ئێوەی پارتی سوسیال دێموکرات کە دووهەم هێزی سیاسی وڵاتی سویسن ، لەگەڵ ئەوەشدا کە دەزانن ئێران رێژیمێکی سەرەڕۆ و پشتیوانی گرووپی توندڕەوی بناژۆی ئیســـلامی و ترۆریســـت دەکا و بە ئاشکرا ماقی مرۆڤ پێشێل دەکا و گەلێکی بندەســـتی وەک گەلی کورد کە ناتوانێ دەستی بە سەرەتاییترین مافەکانـــی خۆی رابگا، بۆچی پێوەندی باشـــتان لەگەل ئەو رێژیمە هەیە و پشتیوانی لایەنە دێموکڕات و ئازادی خوازەکانی ئێران ناکەن؟

لایەنی سویســـی لە بەرامبەردا داخ و پەژارەی خۆی سەبارەت بە پێوەندی ناسالمی ئێران و ســـویس و وڵاتانی ئەورووپی دەربڕی و وتی: «ئەوەندەی ئێمە بۆمان کرابێ دژایەتی ئەو پێوەندیانەمان کردوە، بەڵام هەر ئەوەندەمان لە دەستەڵات دایە.

لە بەشیکی تری دانیشتنەکەدا، هەیئەتی پارتی سوسیال دێموکڕات داخ و کەسەری خۆی دەربڕی و وتی: «لەگەڵ ئەوەیدا کورد ئاوا ژێر دەست و زوڵم لێکراوە ناتوانن پێکەوە یەک گۆڤتمانیان هەبێ و بۆ نموونە باســـی لە لەت بوونی حیزبی دێموکڕات و کێشەی دولایەنە کرد و وتی: «بەڕاستی نازانین کە باوەڕ بە کێ بکەین **١٤** لایەنی کوردی لە سویس سەردانمان دەکەن و هەر یەکەی شتێک دەڵێن».!

لە کۆتاییدا هەیئەتی پارتی سوسیال دێموکڕات داوایان لە یەکیەتی لاوان کرد کە بەشداری چالاکیبەکانی رێکخراویی ئەوان بن و کاری رێکخراوەیی لە چوارچێوەی سویس دا پەرە پێ بدەن.

هونەرمەندی دڵسۆزی کورد «سمایلی ماملێ» پێشانگایەکی فۆتۆگرافی و پێشاندانی فیلمێکی دێکۆمێنتی بۆ یەکیەتی لاوان پێک هێنا

دووشـــەممە **٣**ی جۆزەردانی **٢٧١٠**ی کـــوردی بەرامبەر بە **٢٤**ی مـــای**٢٠١٠**ی زایینـــی یەکیەتیی لاوانـــی دێموکڕاتـــی رۆژهەڵاتی کوردستان پێشانگایەکی فۆتۆ گرافی و پێشاندانی فیلمێکی دێکۆمێنتی لە سەر مێژووی حیزب و کۆماری کوردستان بۆ هونەرمەندی دڵسۆزی کورد بەرێز کاک «ســـمایل مامڵێ« لـــە ژێر ناوی «یازدە مانگ و بیســـت رۆژ بەختەوەری» پێک هێنا کە لە لایەن بەشـــداربووانەوە پێشوازیەکی گەرمی لێ کرا.

ئەم پیشانگایە کات ژمێر **٩:٣٠**ی سەر لەبەیانی بە بەشداری بەرێز مامۆستا «عەبدوڵڵا حەسەن زادە»و بەرێز کاک «جەلیل گادانی«و ئەندامانی دەفتەری سیاســـی و کادرو پێشمەرگەکان و بنەماڵەکانیان و ئەندامانی لاوان لە لایەن «جیهان بێتووشـــی» کچی «شەهید رەســـوڵ بێتووشـــی « کرایەوە. هەر دوا بە دوای ئەم پێشـــانگایە فیلمێکـــی دێکۆمێنتـــی کە ئەویش هەر لە لایەن کاک «ســـمایل مامڵێ» وە ئامادە کرابوو لە ســـاڵۆنی گشـــتی قەڵا پێشانی بەشدار بووان درا.

ئەم پێشانگایە بە وێنە باس لـــە رووداوەکانی پێوەندیدار بە کوردستان و کۆماری کوردستان لـــە رووداوەکانی ســـەردەمی جەنگـــی جیهانـــی یەکەم و دووهەم تاکوو رووخانی کۆمار دەکا کـــە کۆمەڵێکـــی زۆر لە وێنە و دێکۆمێنتی گرینگ لە خۆ دەگرێ.

شایانی باســـە هونەرمەندی دڵســـۆزی کورد سمایل مامڵێ کە لە وڵاتی فەڕانسە دەژی، زیاتر لە پێنج ســـاڵە خەریکی ئامادە کردن و کۆکرنەوەی ئەم ئاڕشیوە بووەو زەحمەتێکی زۆری پێوە کێشاوە.

www.lawan.com

سەردانی هەیئەتێکی بنیاتی پشتیوانی لە ڕێکخراوە دێموکڕاتیکەکانی حدک لە وەزارەتی ڕۆشنبیریی حکومەتی هەرێمی کوردستان

هەیئەتێکی بنیاتی پشتیوانی لە ڕێکخراوە دێموکڕاتیکەکانی حدک بە سەرپەرستیی خەدیجە مەعزووری سەردانی وەزارەتی ڕۆشنبیریی حکومەتی هەرێمی کوردستانی کرد و لە لایەن دوکتور کاوە مەحموود، وەزیری ڕۆشنبیریی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە بە گەرمی پێشوازییان لێ کرا.

لەو سەردانەدا کە کاک مستەفا مەعرووفی، بەرپرسی کۆمیسیۆنی پەروەردە و فێرکردنی حدک، عوسمان بێورانی، بەرپرسی ناوەندی منداڵپارێزیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، مەنسوور سەممار، سکرتێری یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و فەریبا وەیسی، ئەندامی بەڕێوەبەریی یەکیەتی ژنانی دێموکراتی کوردستان هاوڕێیەتی خوشکە خەدیجە مەعزوور، بەرپرسی بنیاتی پشتیوانی لە ڕێکخراوە دێموکڕاتیکەکانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانیان دەکرد، هەیئەتی میوان لە لایەن د. کاوە مەحموود، وەزیری ڕۆشنبیری و لاوانی حکومەتی هەرێمی کوردستان و دوکتور شەماڵ، بەرپرسی بەشی هونەریی وەزارەتی ڕۆشنبیرییەوە بە گەرمی وەرگیران و لە دانیشتنێکی دۆستانە و تایبەت دا دوو لایەن لە سەر پرسە پێوەندیدارەکان و بواری هاوکاریی دوولایەنە ئاڵوگۆڕی بیروڕایان کرد.

سەردانی تێکۆشەری دێرینی ڕێگای ئازادی کوردستان بەڕێز کاک سمکۆ مەحمودزادە لە سکرتاریەتی لاوان

ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ٢٥ی بانەمەر بەرامبەر بە ١٥ی مای ٢٠١٠ی زایینی تێکۆشەری دێرین و فەرماندەی بەوەجی دێموکرات بەڕێز سمکۆ مەحمود زادە هاورێ لەگەڵ بەڕێز کاک مەحەمەدی مام ئاغاتێکۆشەری دێرینی حدک سەردانی بنکەی سکرتاریای یەکیەتی لاوانی دێموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی لە قەلا کرد و لە لایەن بەڕێزان مەنسور سەمار سکرتێری لاوان و عەبدوڵلا عەبدوڵلا پۆر جێگری سکرتێری لاوان پێشوازیەکی گەرمیان لێکرا.

لەو دیدارەدا سەرەتا لەلایەن مەنسور سەمار بەخێرهاتنی میوانەکان کراو دواتر باسێکی کورتی لە سەر مێژووی یەکەتی لاوان ی کارو چالاکیەکانی یەکێتی لاوان لە دوای کۆنگرەی ٥ی لاوانەوە پێشکەش کرد دواتر بەرێز سمکۆ مەحمود زادە باسێکی لە سەر لاوان لە سالەکانی ٦٠ی هەتاوی پێشکەش کردو کارو چالاکیەکانی لاوانی لە کوردستان بەرز نرخاند و دواتر باسێکی لەسە کارو بارەکان و چالاکی لاوان لە دەرەوەی وڵات بە گشتی لە و وڵاتی دانمارک بە تایبەتی پێشکەش کرد و هەروەها بەرێز مەحەمەدی مام ئاغاش لەم دیدارەدا بە نۆبەی خۆی کۆمەڵێک رێنوێنی و پێشنیاری بەکەڵکی هێنانە بەر باس.

جێگای ئاماژەیە کە بەرێز سمکۆ مەحمود زادە ساڵانێکی زۆر پێشمەرگەی حدک بوەو لەو ماوەیەدا بەرپرسایەتی جۆراوجۆری بەدەستەوە بووە لە دوایین پلەی بهرپرسایەت فەرماندەیی بووە، ماوەی زیاتر لە ١٥ ساڵیشە لە وڵاتی دانیمارک دەژی و هەر ئەندامی حیزبە و لە دەرەوەی وڵاتیش هەر کاری حیزبی دەکات.

نۆیەمین کۆنفڕانسی یەکیەتی لاوان لە وڵاتی سوێد بەڕێوەچوو

ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ٨ مای نۆیەمین کۆنفڕانسی ساڵانەی یەکیەتیی لاوانی دێموکڕاتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە وڵاتی سوید و لە شاری ڤێستڕۆس بەڕێوەچوو.

لەسەرەتای کۆنفڕانسەکەدا مەریوان نستانی بەخێرهاتنی بەشداربووانی کۆنفڕانسی کردو دواتریش کاری کۆنفڕانس بە کردنەوەی کۆنفڕانس لە لایەن خاتوو نیشتمان عەزیزی بە ڕەسمی دەستی بەکارەکانی خۆی کرد. دوای خوێندنەوەی ڕیزبەندی کارەکانی کۆنفڕانس پەیامی هاوبەشی حیزبی دێموکڕاتی کوردستان، یەکیەتیی ژنانی دێموکڕات و کۆمەڵەی سویدی ـــ کوردی، لە لایەن کاک مەسعود دیماسی پێشکەش کرا.

دوابەدوای ئەو پەیامە، پەیامی یەکیەتیی لاوانی دێموکڕاتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان نوێنەرایەتی دەرەوەی وڵات لەلایەن خاتو کوێستان بابایی بەرپرسی لاوان لە ئورووپا خوێندرایەوە.

ئەو جار نۆبە گەیشتە پێشکەش کردنی ڕاپۆڕتی چالاکییەکان و بەشیماڵی کە لە لایەن هەریەک لە شوان جوانمێری و براهیم عەزیزی پێشکەش کران و دوای پرسیارو و دەربڕینی ڕاوبۆچوونی لاوان لەسەر ئەو ڕاپۆڕتانە بەتێکڕای دەنگ پەسەند کران.

دوای خوێندنەوەی ڕاپۆڕت و پەیامەکان کۆنفڕانس بە پێی بەرنامەی لە پێشدا داڕێژراوی خۆی لە کارەکانی خۆی بەردوام بوو.

ئەوەی کە ئەو کۆنفڕانسەی لە کۆنفڕانسەکانی دیکەی لەوان جیاوازتر نیشان دەدا، بەشداری ڕێژەیەکی یەکجار زۆری لاوی تازەو بەتوانا بوو کە بە وزەو توانایەکی دیکەوە هاتبوونە مەیدانی کارو چالاکی و بە پێشکەش کردنی بیرو بۆچوونی سەردەمیانە باسەکانی کۆنفڕانسیان دەوڵەمەندتر کردبوو و هەر هەمووشیان لەسەر ئەو باوەڕە بوون کە لاوان دەبێ جێگەو پێگەی خۆی لەوەی کە هەیە زیاتر لە نێو کۆڕ و کۆمەڵە نێوخۆیی و دەرەوەییەکان قایم بکات و بۆ ئەو مەبەستەش بە پێشنیاری بە نرخ و کارساز ئەندامانی بەشداری کۆنفڕانس زۆر چالاکانە بەشداری کۆنفڕانسیان کرد.

لە کۆتایی کاری کۆنفڕانس دا و دوای دەنگدان ئەو بەڕێزانە وەک ئەندامانی بەڕێوەبەری لاوان لە وڵاتی سوید دەنگی متمانەیان پێدرا. **١:** بێستوون سەفەری. **٢:** یادگار کرمانج. **٣:** براهیم عەزیزی. **٤:** گزینگ عەزیزی. **٥:** کەریم سەفەری.

هەروەها بەڕێزان عەزیم سەفەری و هێدی حوسێن پوور وەک جێگری بەڕێوەبەری دیاری کران و دواتریش لە یەکەم دانیشتنی دەستەی بەڕێوەبەری دا بەڕێز بێستوون سەفەری وەک بەرپرسی لاوانی سوید دەنگی متمانەی پێ بەخشرا.

بەڕێز ڕەحمان مەعزووری‌و شەهێن زاد ئەحمەد سەردانی یەکیەتی لاوانیان کرد

بەڕێز ڕەحمان مەعزووری بەرپرسی کومیتەی حیزب لە فینلەند و بەڕێز شەهێن زاد ئەحمەد بەرپرسی کومیتەی یەکیەتیی ژنانی دێموکڕاتی کوردستان لە فینلەندو ئەندامی کومیتەی حیزب لە فینلەند سەردانی بنکەی سکرتاریەتی یەکیەتی لاوانیان لە قەڵا کرد و لە لایەن بەڕێزان مەنسوور سەمار سکرتێری گشتی و عەبدوڵڵا عەبدوڵڵاپوور جێگری سکرتێری گشتی و سمایل زارعی سکرتێری پێشووی یەکیەتی لاوان و و ئاگری عەبدوڵڵاپوور ئەندامی چالاکی لاوان پێشوازیان لێکرا. لەم دیدارە دۆستانەیەدا باسی پێوەندییەکانی لاوانی کوردستان و دەرەوە کراو کۆمەڵێک پێشنیارو ڕاسپاردەی باش هاتنە بەر باس.

سەردانی بەڕێز ئیقباڵ سەفەری لە بنکەی یەکیەتی لاوان

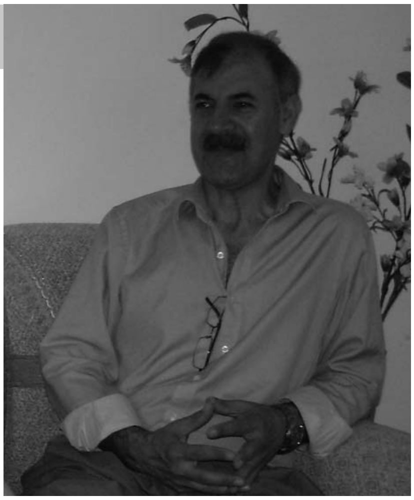

ڕۆژی یەکشەممە ٣٠ی جۆزەردانی ٢٧١٠ی کوردی بەرامبەر بە ٢٠ی ژوئەنی ٢٠١٠ی زایینی بەڕێز ئیقباڵ سەفەری ئەندامی کومیتەی ناوەندی حدک و غەزال خانی خێزانی و بازیانی کوڕی ناوبراو سەردانی بنکەی یەکیەتی لاوانی دێموکڕاتی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیان لە قەڵا کردو لە لایەن هەر یەک لە بەڕێزان مەنسوور سەمار سکرتێری گشتی و عەبدوڵڵا عەبدوڵڵا پوور جێگری سکرتێری گشتی و سمکۆ عوسمانی ئەندامی بەڕێوەبەری و ئاوات ئیزەد پەنا ئەندامی بەڕێوەبەری و ئایەت مورادی فەڕ ئەندامی موشاویری بەڕێوەبەری بە گەرمی پێشوازیان لێکرا. لەو دیدارە دۆستانەیەدا کە زیاتر لە کات ژمێر و نیوێکی خایاند، باس لە کۆمەڵێک بابەتی پێوەندیدار بە لاوان و کار و باری لاوان لە دەرەوە و کێشەکانیان کرا.

شایانی باسە کە لەم سەردانەدا کۆمەڵێک پێشنیاری بەکەڵک لە لایەن کاک ئیقباڵ سەفەری پێشکەش بە لاوان کرا.

بەرێوەچوونی چوارەمین کۆبوونەوەی گشتی بەڕێوەبەری

ڕۆژی هەینی ڕێکەوتی ٧ی جوزەردانی٢٧١٠ی کوردی چوارەمین کۆبوونەوەی ئاسایی کومیتەی بەڕێوەبەری گشتی یەکیەتیی لاوانی دیموکراتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە بنکەی بەڕێوەبەری گشتی لە کوردستان بە بەشداری زۆرینەی ئەندامانی بەڕێوەبەری، جێگر و موشاویرەکان پێک هات.

ئەم کۆبوونەوەیە کات ژمێر ٩ی سەر لە بەیانی بە ساتێک بێدەنگی بۆ گیانی پاکی شەهیدانی کوردستان دەستی بە کارەکانی خۆی کرد. سەرەتا ڕاپۆڕتێکی گشتی لە سەر بارودۆخی یەکیەتی لاوان لە لایەن مەنسوور سەمار سکرتێری گشتی ئەم ڕێکخراوەیە پێشکەش بە بەشدار بووان کرا. ڕاپۆڕتەکە ئاورێکی گشتی لە سەر وەزعیەتی گشتی لاوان لە ناوخۆ و دەرەوەی وڵات دایەوەو پێگە و شوێنی ئەم ریکخراوەی لەناوخۆ و دەرەوەی وڵات هەڵسەنگاند و چەند باسێکی سەبارەت بە چالاکییەکانی لاوان لە ماوەی ٣ی مانگی رابردوودا پێشکەش کردو سەبارەت بە چالاکییەکانی ئەم دواییانەی لاوان و خەباتی دیموکراسی خوازانەی گەلانی ئێران دواو و لەمەڕ شەهید کرانی ئەم چەند ڕۆڵەی نەتەوەکەمان و هەڵوێست و کارەکانی ئەم ڕێکخراوەیە لەو بارەوە باسێکی کورتی پێشکەش کرد و لە کۆتایی‌دا سکرتێری گشتی باسی لە پێگەو ڕۆڵی لاوان لە خەباتی سەراسەری ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستان دا پێشکەش بە ئامادەبووان کرد.

پاش هەڵسەنگاندن لە لایەن بەڕێوەبەری گشتی‌یەوە ڕاپۆرتی سکرتێری گشتی تائید کرا.

دواتر راپۆڕتی بەشەکانی ئەم ڕێکخراوە کە بریتی بوون لە: راپۆڕتی راگەیاندن لە لایەن عەبدوڵڵا عەبدوڵڵاپوور، راپۆڕتی تەشکیلات لە لایەن سمکۆ عوسمانی و راپۆڕتی ئامووزش لە لایەن ئاوات ئیزەد پەنا و راپۆڕتی داواکاری tv بۆ بەرنامەی تەلیزیونی لە سەر کاناڵی kurd لە لایەن عەزیز عەزیزییەوە پێشکەش بە بەشداربووانی ئەم کۆبوونەوەیە کرا بە دوای هەڵسەنگاندن رەخنەو و پێشنیارەکان پێشکەش بە بەرپرسی ئەم بەشە کرا.

بەشێکی دیکە لە کاری کۆبوونەوەکە بریتی بوو لە: گەڵاڵەی بەرنامەیەکی پێشنیاری کە لە لایەن سکرتێری گشتی ئەم ڕێکخراوە ئامادە کرابوو کەوتە بەر باس و موناقشەی هاوڕێیانی کومیتەی بەڕێوەبەری گشتی کە ئەرکی کومیتەی بەڕێوەبەری گشتی تێدا دەست نیشان کرابوو و لە ماوەی سێ مانگی هاوینی‌دا کۆمەڵیک کار و چالاکی تێدا دەست نیشان کرابوو بەڕێوەبەری گشتی پاش هەڵسەنگاندنی ئەم گەڵاڵە پێشنیاریە بە تێکرای دەنگ موافقەتیان لەسەر جێ بەجێ کردنی ئەم گەڵاڵە پێشنیاریەی سکرتێری گشتی کرد.

لە بەشێکی کاری کۆبوونەوەی ئاسایی دا باس لە سەر چۆنیەتی کارکردنی دەستەی نوێنەرایەتی لە دەرەوەی وڵات و ئەرکی ئەم دەستەی بەڕێوەبەرییەی تێدا باس کرا و بەڕێوەبەری گشتی بڕیاری پێویستی لەم بارەیەوە دا.

ئاخر بەشی کۆبوونەوەی ئاسایی بەڕێوەبەری گشتی بریتی بوو لە: هەڵبژاردنی موشاویری کومیتەی بەڕێوەبەری گشتی.

لەم پێوەندییەدا ٣ کەس بە تێکرای دەنگی ئەندامانی بەڕێوەبەری گشتی لە کوردستان وەک موشاویر هەڵبژێردران و بەڕێوەبەری گشتی بە پێویستی زانی ١ موشاویر بۆ دەرەوەی وڵات دیاری بکا کە ئەم ئەرکەی خستۆتە ئەستۆی دەستەی نوێنەرایەتی لە دەرەوەی وڵات.

کۆتایی کۆبوونەوەی ئاسایی بەڕێوەبەری گشتی پاش ٨ جەلەسە کاری بەردەوام کات ژمێر ٦ی ئێوارە کۆتایی بە کارەکانی خۆی هێنا.

www.lawan.com

یەکیەتی لاوان لە ساڵرۆژی شیمیایی باران کرانی شاری سەردەشت سەردانی هەڵەبجەیان کرد

ڕۆژی دووشەممە ٧ی پووشپەڕی ٢٧١٠ی کوردی بەرامبەر بە ٢٨ی ژانوئیەی ٢٠١٠ی زایینی وەفدێک لە ئەندامانی بەڕێزەبەریو کادر و ئەندامانــی لاوان بە سەرپەرشــتی بەڕێزمەنسوور ســەمار سکرتێری گشتی و عەبدوڵلا عەبدوڵلا پوور جێگری سکرتێری گشــتی کە ژمارەیان بیستو پێنج کەس دەبوو بە بۆنەی **٢٣**ی ســاڵەی شــیمایی کرانی شاری سەردەشت سەردانی مۆنۆمێنتی شەهیدانی هەڵەبجەیان کرد.

لە لایەن بەڕێز سەرخێڵ غەفار حەمە خان بە گەرمی پێشوازی کران. ناوبراو دڵخۆشی خۆی بە بۆنەی هاتنی ئەو کۆمەڵە لاوەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە لە تاراوگە دەژین پێشانداو ئاماژەشی بەوە کرد کە نوێنەرایەتی شاری هەڵبجە هەر ئەمرۆ بە سەرپەرشتی قایمقامیەتی شــاری هەڵبجە بــەم بۆنەوە لە شــاری سەردەشــتن و باسی لە ئێشو ئازارەکانی قوربانیانی شاری هەڵەبجە کردو وتی ئەم ئێشو ئازارانە هەمان ئێشو ئازاری قوربانیانی شاری سەردەشتن.

لە درێژەی ئەم سەردانەدا وەفدی یەکیەتی لاوان ســەردانی مەزارگەی شــەهیدانی قوربانیانی شیمیایی بارنکرانی هەلەبجەیان کردو تاجە گوڵینەیان لە بەردەم پەیکەری مەزارگەکە دانا.

لەم ســەردانەدا لە چاوپێکەوتنێکی کورد کانــاڵ لەگەڵ بەڕێز مەنســوور ســەمار، ئامــاژەی بە گرینگی ئەم ســەردانە دا لە ڕۆژی ٧ی پووشــپەڕ واتە ڕۆژی شیمیایی بارانکرانی شــاری سەردەشت کردو هیوای خواســت کە هەرگیز کورد ئەم کارەســاتە لەبیر نەکەن.

فایلی ژمارەی داهاتوو

لاوان و سیاسەت

www.lawan.com

www.lawan.com